

TAMPEREEN YLIOPISTO

Arvot yläkoululaisten ihannenuorikäsitteissä ja heidän
tulkinnoissaan massamedian ihannenuorikäsitteistä

Kasvatustieteiden yksikkö
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
Pauliina Tiuraniemi
Lokakuu 2014

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

PAULIINA TIURANIEMI: Arvot yläkoululaisten ihannenuorikäsitelyissä ja heidän tulkinnoissaan massamedian ihannenuorikuvista

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 63 sivua

Lokakuu 2014

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena oli kartoittaa arvoja 14–16-vuotiaiden yläkoululaisten omista ihannenuorikäsitelyissä. Tämän yhteydessä selvitettiin lisäksi, sisältyisikö näihin käsitelyihin arvoja, joita ei lukeudu aikaisempiin suomalaisten nuorten arvotutkimuksiin tai Schwartzin ja Rokeachin arvomalleihin sisältyviin arvoihin. Toisena tarkoituksena oli selvittää yläkoululaisten tulkintoja massamedian ihannenuorikuvista.

Kasvaussosiologisen tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui sosialisatioteorioista ja sosiaalipsykologisista minäteorioista. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2012 neljästä yläkoulusta Pirkanmaalla ja Hämeenlinnassa eläytymismenetelmää soveltaen. Kvalitatiiviseen tutkimukseen osallistui 78 nuorta, jotka vastasivat kirjallisesti joko eläytymismenetelmälliseen kehyskertomukseen tai avoimeen kysymykseen. Aineistonanalyysi toteutettiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulokset osoittivat, kuinka yläkoululaisten omista ihannenuorikäsitelyissä käsiteltiin määrällisesti eniten ulkonäköä, vastuullisuutta ja yhteiskunnallista tunnustusta, kun tarkasteltavana oli, kuinka moni vastaaja käsitteli arvoa. Lisäksi sanallisissa kuvauksissa painoarvoa annettiin erityisesti omana itsenään olemiselle, hedonismille, kypsälle rakkaudelle sekä elämän mielekkyydelle. Yläkoululaisten ihannenuorikuvista löytyi lisäksi kuusi induktiivisesti havaittua arvoa, jotka olivat muodikkuus, tilannetaju, omavaraisuus, periksiantamattomuus, sovelias kapinallisuus ja luottavaisuus.

Nuorten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikuvista korostuivat määrällisissä viittauksissa erityisesti ulkonäkö, muodikkuus, yhteiskunnallinen tunnustus ja yhteenkuuluvuus. Nuorten omien ihanteiden mukaista sanallista arvon tärkeäksi korostamista ei ollut. Muutamissa tulkinnoissa korostui kuitenkin erilaisten tulkintamahdollisuuksien huomioiminen. Näkemykset ihanteellisesta eivät olleetkaan kaikilta osin samansuuntaisia.

Yläkoululaisten omia ihanteita ja tulkintoja massamediasta verratessa yhteistä oli ulkonäön, yhteiskunnallisen tunnustuksen ja kunnianhimon sisältyminen kahdentoista käsitellyimmän arvon joukkoon. Suurimmat erot koskivat vastuullisuutta ja rehellisyyttä, joista ensimmäistä ei massamediaa koskevissa ihannenuori-tulkinnoissa käsitelty kertaakaan, ja jälkimmäistäkin vain kerran. Nuorten omista ihannenuorikäsitelyissä vastuullisuutta käsitelleiden osuus oli kaksi viidestä ja rehellisyyden kohdalla neljännes nuorista.

Asiasanat: Arvot, sosialisatio, ihanneminäkäsitys, yläkoululaiset, massamedia

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN PERUSTUS	7
2.1. Tutkimuksen kasvatussosiloginen kehys	7
2.2. Arvot	8
2.3. Minän muodostuminen sosialisatiassa	12
2.4. Minäkäsitys minän osa-alueena	14
3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA NUORTEN ARVOISTA SUOMESSA	17
4. MASSAMEDIA SOSIAALISTAJANA	23
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	26
5.1. Tutkimuskohde ja tutkimusongelmat	26
5.2. Eläytymismenetelmä	26
5.3. Teorialähtöinen sisällönanalyysi	27
5.4. Tutkimuksen vaiheet	28
6. ARVOT YLÄKOULULAISTEN IHANNENUORIKUVISSA	31
6.1. Yläkoululaisten ihannenuorikäsitteisiin sisältyneet arvot	31
6.2. Induktiivisesti havaitut arvot	36
6.3. Sukupuolten väliset erot yläkoululaisten omista ihannenuorikuvista	38
6.4. Variointi yläkoululaisten omista ihannenuorikäsitteyksissä	39
6.5. Arvojen muodostamisen haasteet ja ratkaisutoimenpiteet	41
7. ARVOT YLÄKOULULAISTEN TULKINNOISSA MASSAMEDIAN IHANNENUORIKUVISTA	45
7.1. Massamedian ihannenuorikäsite -tulkintoihin sisältyneet arvot	45
7.2. Sukupuolten väliset erot yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikuvista	50
7.3. Variointi tulkinnoissa massamedian ihannenuorikäsitteyksistä	51
8. VERTAILUSSA YLÄKOULULAISTEN IHANNENUORIKÄSITYKSET JA TULKINNAT MASSAMEDIAN IHANNENUORIKUVISTA	52
9. POHDINTA	55
LÄHTEET	60

KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIO 1. 25 arvon tärkeydet 15–29-vuotiaille nuorille Suomessa vuonna 2005	17
TAULUKKO 1. Rokeachin arvomallin väline- ja tavoitearvot	9
TAULUKKO 2. Schwartzin arvomallin perusarvot, yksittäiset arvot sekä sisällönkuvaukset	11
TAULUKKO 3. Suomalaisten arvot vuonna 2005 sekä 15–24-vuotiaiden suomalaisnuorten arvot vuosina 2005 ja 2001 tärkeysjärjestyksissään Schwartzin arvomittaria käyttäen	22
TAULUKKO 4. Yläkoululaisten ihannenuorikäsitelyyn sisältyneet arvot sekä niitä käsitelleiden nuorten kokonais- ja sukupuoliset määrät	32
TAULUKKO 5. Selkeimmät sukupuolten väliset erot arvojen käsittelyssä yläkoululaisten ihannenuorikuvissa	39
TAULUKKO 6. Selkeimmät variointierot yläkoululaisten omista ihannenuorikuva-kirjoituksissa	40
TAULUKKO 7. Arvot yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikäsitelyistä ja niitä käsitelleiden nuorten kokonais- ja sukupuoliset määrät.	46
TAULUKKO 8. Selkeimmät sukupuolten väliset erot arvojen käsittelyssä yläkoululaisten massamedian ihannenuorikuva -tulkintoja koskevissa kirjoituksissa	50
TAULUKKO 9. Selkeimmät variointierot yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikuvista	51
TAULUKKO 10. Käsitellyimmät 12 arvoa nuorten omista ihannenuorikuvissa sekä heidän tulkinnoissaan massamedian ihannenuorikäsitelyistä	52
TAULUKKO 11. Selkeimmät erot arvojen käsittelyssä nuorten ihannenuorikuvien ja heidän tulkitsemiensa massamedian ihannenuorikuvien välillä	53

1. JOHDANTO

Tutkijoiden keskuudessa on jo vuosikymmenten aikana pohdittu, ovatko nuorten arvomaailmat enää pysyviä ja jäsentyneitä. Tämä johtuu havainnosita, joissa nuorten arvot eivät näytä eri tilanteissa kohtaavan itse toiminnan kanssa. Vaikka tutkimusaineiston perustalta muodostettiin viisi erilaista nuorten arvomaailmaa, nuoret eivät kuitenkaan eläneet näiden ideologiakeskeisten arvomaailmojen mukaisesti, vaan vaihtoivat asenteitaan ja arvojaan tilannekohtaisesti. Tuloksen yhteydessä tutkija pohti, olisivatko nuoret aiempia sukupuolvia avoimempia ja joustavampia kyetessään vaihtamaan arvomaailmojaan tilannekohtaisesti. (Helve 2002, 218, 223). Toisaalla ilmiötä tarkasteltiin arvotyhjiön eli arvokriisin näkökulmasta, jossa nuorten identiteettien tulkittiin jääneen sekavaan tilaan ennen absoluuttisina pidettyjen arvojen suhteellistumisen seurauksena (Laihiala-Kankainen, Kala-Arvisto, Kraav, & Raschetina 2010, 29–30). Kolmas taho pohti puolestaan moraalien käsitteen kautta, vaihtuvatko nuorten moraaliset minäkäsitykset todella kulloisenkin toimintakontekstin mukaan, vai eivätkö nuoret vain priorisoi tai havaitse minäkäsitystään kaikissa tilanteissa (Hautamäki & Hautamäki 2005, 177). Tässä tutkimuksessa nuorten arvomaailmoja lähestyttiin kolmatta mainittua esimerkkiä sivuten. Joidenkin sosialisaatioteorioiden näkökulmasta tarkasteltuna käytännön toiminnan ja henkilöllä olevien arvojen näennäinen vastaamattomuus ei välttämättä tarkoita arvojen pysymättömyyttä, vaan enemmän priorisoinneista johtuvia tilannekohtaisia valintoja. Arvojen tavoiteltavuus on osin tilannesidonnaista, joten eri konteksteissa eri arvot ovat tavoiteltavimpia, jolloin yksi arvo ohittaa toisen näiden keskinäisessä kilpailussa. (James 1950, 293; Rotter 1964, 57).

Edellä mainitun arvojen ja toiminnan ainakin näennäisen kohtaamattomuuden vuoksi arvoja lähestyttiin tutkimuksessa ihanteiden kautta, jotka kuvastavat ihmisellä olevia arvoja (Schwartz 2011, 3, 13). Tämän vuoksi minäkäsityksiä eli minäkuvia (Aho 2002, 18) tarkasteltiin ihanneminäkäsitysten näkökulmasta. Koska ihmisellä olevat ihanteet kuvastavat sosiaalisen ympäristönsä jaettuina ihannejärjestelmiä (ks. esim. Elkin & Handel 1972, 37), näkökulmaa laajennettiin ihannenuorikuviin. Johtavaksi tutkimusongelmaksi tulikin selvittää, mitä arvoja yläkoulaisten ihannenuorikäsityksiin sisältyy. Ihanteita tarkasteltaessa se koostui tutkittavien omien ihanneminäkäsitysten lisäksi nuorten ihannenuorikuvista, jotka koskivat jotakuta toista kuin vastaajaa itseään. Laajentava valinta tuki myös tutkimuksen toista tavoitetta, joka oli selvittää

yläkoululaisten tulkintoja massamedian ihannenuorikäsitteistä. Massamedialla ei ole yhtenäisiä ihanteita, sillä se on useista toimijoista koostuva areena, ei yhtenäinen toimija. Tutkimuksessa selvitettiinkin *tulkintoja* massamedian ihannenuorikäsitteistä, sillä kiinnostavana pidettiin sitä, millaisena yläkoululaiset itse näkevät massamediasta välittyvän nuori-ihanteen. Mitkä ihannekäsitteet sekä niiden taustalla olevat arvot ovat toisin sanoen tavoittaneet nuoret niin, että he kokevat juuri niiden olevan massamedian näkökulmasta arvossa pidettyjä.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Mitä arvoja yläkoululaisten ihannenuorikäsitteisiin sisältyy?
  - a. Onko niistä havaittavissa arvoja, joita ei ole käsitelty tunnetuimmissa suomalaisissa nuorten arvotutkimuksissa tai tutkimuksessa käytetyissä arvomalleissa?
2. Mitä arvoja yläkoululaisten tulkintoihin massamedian ihannenuorikäsitteistä sisältyy?
3. Millaisia yhtäläisyyksiä ja/tai eroavuuksia on yläkoululaisten omilla ihannenuorikäsitteillä ja heidän tulkintoillaan massamedian ihannenuorikäsitteistä?

Tutkittaviksi valittiin yläkoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset, sillä kiinnostus erityisesti yläkouluikäisten hyvinvointiin oli eräs tutkimusta motivoivista tekijöistä. Toiseksi yläkoululaisina he muodostavat viimeisen yhtenäisessä toimintaympäristössä toimivan, koko ikäryhmää edustavan, joukon. Tutkimuksen puitteissa oli mahdollista tutkia kokonaisia luokkia, jolloin valikoitumista tutkittavien välillä oli vähemmän kuin tutkittavia henkilökohtaisemmin lähestyttäessä. Nämä 14–16-vuotiaat sijoittuvat nuorten ikäryhmään (Aho 2002, 29–30), joten yläkouluikäisiä kutsutaan tutkimuksessa myös nuoriksi.

Eläytymismenetelmä valittiin aineistonkeruumenetelmäksi erityisesti variaation tarjoamien etujen vuoksi. Avoimet kysymykset lisättiin aineistonkeruun alkupuolella, kun havaittiin, etteivät yläkoululaisten kirjoittamat tulkinnat median ihannenuorikäsitteistä vastanneet annettuun tehtävänantoon rajatusta näkökulmasta käsin. Avoimet kysymykset korjasivat tilanteen niin, että aineisto vastasi tutkimusongelmiin. Arvojen havaitsemisessa ja nimeämisessä käytettiin apuna Schwartzin (2009, 13–15; ks. Taulukko 2) ja Rokeachin (1973, 28; ks. Taulukko 1) arvoja sekä aikaisempia suomalaisten nuorten arvotutkimuksia. Jälkimmäisten merkitys korostui siinä, että käytetyt mallit koostuvat vain universaaleista, kaikkialla maailmassa tunnetuista arvoista, jolloin yhteisökohtaisia niihin ei sisälly. Näitä sisältyi taas nuorten arvoja Suomessa tarkastelleisiin tutkimuksiin. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, sillä se sallii käytettyjen teorioiden lisäksi uusien luokkien induktiivisen muodostamisen.

2. TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN PERUSTUS

2.1. Tutkimuksen kasvatussosiologinen kehys

*” – – each society sets up a certain ideal of man, of what he should be, as much from the intellectual point of view as the physical and moral; that this ideal is, to a degree, the same for all citizens; that beyond a certain point it becomes differentiated according to the particular milieux that every society contains in its structure. It is this ideal, at the same time one and various, that is the focus of education. Its function, then, is to arouse in the child: (1) a certain number of physical and mental states that the society to which he belongs considers should not be lacking in any of its members; (2) certain physical and mental states that the particular social group (caste, class, family, profession) considers, equally, ought to be found among all those who make it up. Thus, it is society as a whole and each particular social milieu that determine the ideal education realizes.”
(Émile Durkheim 1956, 70.)*

Kasvatussosiologian perustajaksi kutsuttu Émile Durkheim (Takala 1991, 17) sijoitti yhteiskunnassa vallitsevan ihmisihanteen kasvatuksen keskiöön. Tämä ihanne, joka on tietynasteisesti kaikille sama, mutta joka sisältää myös yhteisö- ja yksilökohtaisia eroja riippuen erityisesti ihmisten yhteisöjen sisäisistä rooleista, muodostaa perustan yhteiskunnassa toteutuvalla kasvatuksella ja sen tavoitteilla. Vaikka Durkheim käytti ilmiöstä teoksissaan kasvatuskäsitettä, myöhemmin nimetty sosialisointin käsite hahmottaa samaa ilmiötä kasvatusta laajemmin. Kasvatusta ja sosialisointia, jotka sisältävät paljon samoja kasvun ja kehittymisen prosesseja, on paikoin tulkittu rinnastettavina käsitteinä (Antikainen 1998, 14). Eron niiden välille tekee se, että kasvatusta on tietoisempaa ja tarkoitushakuisempaa, kasvattamiseen tähtävää toimintaa, kun sosialisointi sisältää laajemmin tiedostamattomia yksilön kehittymistä ohjaavia prosesseja (Siljander 1997, 10). Koska tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, millaisia nuorten ihannenuorikuvat arvojen näkökulmasta ovat ja toisaalta, millaisiksi nuoret tulkitsevat ”massamedian ihannenuorikuvat”, sosialisointin käsite soveltui teemojen käsittelyyn paremmin kuin kasvatusta. Massamedia on useista toimijoista koostuva kokonaisuus, joista jokaisella on omat tavoitteensa, arvonsa ja ihanteensa (Spence, Alexandra, Quinn & Dunn 2011, 95–123), jonka vuoksi kasvatusta koko massamediaa määrittävänä käsitteenä ei olisi osuva. Tutkimus onkin kasvatussosiologinen,

sillä socialisaatio ja socialisaatioprosessi ovat kasvatussosiologian tutkimuskohteita (Takala 1991, 11) ja kulttuuriset ihmisihanteet sisältyvät Durkheimin (1956, 70) tulkinnan valossa kasvatustieteellisen tutkimuksen kenttään. Media kokonaisuudessaan kuuluu kasvatussosiologian tutkimusalueisiin muiden sosiaalistajien, kuten perheen, koulutusjärjestelmän sekä vertaisryhmien lisäksi (ks. Takala 1991, 13). Vaikka massamedialla kokonaisuudessaan ei ole kasvatuksellisia tavoitteita, sillä on muiden sosiaalistajien tavoin potentiaalia vaikuttaa ihmisten minän kehittymiseen (ks. esim. Helve 1987, 243–245; Kangas, Lundvall & Sintonen, 2008, 7; Salokoski & Mustonen 2007, 23).

2.2. Arvot

Ihanteita voi tarkastella arvojen näkökulmasta, sillä kulttuuriset ihanteet, kuten näkemykset hyvästä ja haluttavasta, ilmenevät yhteisön sisällä painotetuista arvoista ja niitä ilmentävistä normeista, asenteista, käytännöistä ja instituutioista (Schwartz 2011, 3, 13). Arvot ovat keskeinen tekijä ihmisen minän muodostumisessa (ks. esim. Laihiala-Kankainen 2010, 34). Ne osoittavat toimivat toiminnan valitsemisen ja oikeuttamisen sekä oman minän, toisten ihmisten sekä tilanteiden arvioimisen kriteereinä (Schwartz 1992, 1). Ne kuvaavat ihmisen ihannekäsityksiä (Takala 1965, 13–15) ja ilmaisevat muun muassa, millainen ihminen haluaisi olla (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 35–36). Niitä voi havaita ihmisen minäkäsityksestä (Rokeach 1973, 235; Takala 1965, 13). Arvojen tärkeys ihmiselle muuttuu eri ikäkausina, eivätkä ne vakiinnu missään elämänvaiheessa (Puohiniemi 2006, 28). Ne ilmenevät erityisesti sanallisista ilmauksista sekä teoista, joita ihminen joko tekee tai ei tee koskaan (Takala 1965, 13–15).

Arvot muodostavat yhteisössä jaettujen toivottavien asioiden viitekehyksen (Elkin & Handel 1972, 11). Osa niistä on kaikissa ihmisyhteisöissä tunnistettavia, universaaleja arvoja (Schwartz 2012, 3), joiden tarkasteluun kehitettyjä malleja ovat muun muassa Milton Rokeachin¹ sekä Shalom Schwartzin² mallit. Osa on kuitenkin kulttuuri- ja yhteisökohtaisia (Rokeach 1973, 95), jonka vuoksi universaalit mallit eivät kata kaikkia yhteisössä jaettuja arvoja.

Rokeach (1973, 5, 10–11, 19) käsitteli arvoja pysyväluontoisina, joskaan ei muuttumattomina, uskomuksina jonkun menettelytavan tai olemassaolon päämäärän suuremmasta henkilökohtaisesta tai sosiaalisesta mielekkyydestä kuin sen vastakohdalla. Nämä elämää ohjaavat periaatteet ovat menettelytapoihin liittyessään välineellisiä, ja olemassaolon päämääriä koskiessaan, tavoitteellisia

---

¹ Rokeach Value Survey, RVS, (Rokeach 1973, 28).

² Schwartz Value Survey, SVS (Schwartz 2011).

arvoja. Henkilökohtaisesti mielekkäämmät arvot kuvastavat ihmisen omia arvoja, sosiaalisesti mielekkäämmät yhteisössä toivottavina pidettyjä arvoja. Arvot sijoittuvat keskinäiseen tärkeysjärjestykseen jokaisen ihmisen yksilöllisessä, organisoituneessa arvohierarkiassa. Vaikka koko arvohierarkia on melko vakaa, muutostilanteissa se jälleenorganisoituu uusien uskomusten mukaiseksi. (Rokeach 1973, 11.) Seuraavassa taulukossa ovat Rokeachin 36 arvoa.

TAULUKKO 1. Rokeachin arvomallin väline- ja tavoitearvot.

	Välinearvot	Tavoitearvot
1.	Kunnianhimo (<i>ambitious</i>)	Mukava elämä (<i>a comfortable life</i>)
2.	Laajakatseisuus (<i>broadminded</i>)	Jännittävä elämä (<i>an exiting life</i>)
3.	Kyvykkyys (<i>capable</i>)	Saavutusten kokeminen (<i>a sense of accomplishment</i>)
4.	Iloinen (<i>cheerful</i>)	Maailmanrauha (<i>a world at peace</i>)
5.	Siisti (<i>clean</i>)	Kauneuden maailma (<i>a world of beauty</i>)
6.	Rohkea (<i>courageous</i>)	Tasa-arvo (<i>equality</i>)
7.	Anteeksiantavainen (<i>forgiving</i>)	Perheen turvallisuus (<i>family security</i>)
8.	Rehellinen (<i>honest</i>)	Vapaus (<i>freedom</i>)
9.	Avuliaisuus (<i>helpful</i>)	Onnellisuus (<i>happiness</i>)
10.	Luovuus (<i>imaginative</i>)	Sisäinen tasapaino (<i>inner harmony</i>)
11.	Itsenäisyys (<i>independent</i>)	Kypsä rakkaus (<i>mature love</i>)
12.	Älykkyys (<i>intellectual</i>)	Kansallinen turvallisuus (<i>national security</i>)
13.	Loogisuus (<i>logical</i>)	Mielihyvä (<i>pleasure</i>)
14.	Rakastava (<i>loving</i>)	Pelastuminen (<i>salvation</i>)
15.	Tottelevainen (<i>obedient</i>)	Itsekunnioitus (<i>self-respect</i>)
16.	Kohtelias (<i>polite</i>)	Sosiaalinen tunnustus (<i>social recognition</i>)
17.	Vastuullisuus (<i>responsible</i>)	Tosi ystävyys (<i>true friendship</i>)
18.	Maltillisuus (<i>self-controlled</i>)	Viisaus (<i>wisdom</i>)

Huom. Lähde: Rokeach, M. 1973. The nature of human values. New York: The Free Press.

Schwartz (2012, 3–4) luonnehti arvoja sosiaalisesti halutuiksi konsepteiksi, joiden avulla on mahdollista esitellä ihmisellä olevia tavoitteita ymmärrettävästi. Toisaalta hän täsmensi niitä haluttujen asioiden kuvaamisen sanastona. Hän omaksui arvomalliinsa kuusi arvomääritelmää häntä edeltäneiltä, tunnetuilta teoreetikoilta, kuten Kluckhohnilta, Rokeachilta, Allportilta, Featherilta sekä Morrisilta. Nämä määrittelyt ovat seuraavat.

1. Arvot ovat *uskomuksia*, jotka ilmetessään herättävät ihmisessä myös niihin liittyviä tunteita. Jos esimerkiksi riippumattomuutta arvostavan ihmisen itsenäisyys tulee uhatuksi, hän kokee välittömästi monia tuntemuksia.

2. Arvot viittaavat *haluttuihin tavoitteisiin*, jotka toimivat toiminnan motiiveina omien arvojen toteuttamiseksi.
3. Arvot *ylittävät yksittäiset toiminnot ja tilanteet*. Ne eivät ole kohde-, toiminto- tai tilanneriippuvaisia, vaan tärkeässä asemassa ympäristössä tapahtuvista muutoksista riippumatta.
4. Arvot ovat *kriteerejä tai standardeja*, jotka ohjaavat toimintoihin, tapoihin, ihmisiin ja tilanteisiin liittyviä valintoja tai arviointeja. Ihminen tekee päätöksiä, mikä on hyvää, mikä pahaa, mikä tekemisen tai tekemättä jättämisen arvoista hänelle tärkeiden arvojen kohtaamien seurausten perusteella.
5. Arvot *sijoittuvat keskinäiseen tärkeysjärjestykseen*. Ihmisen arvot muodostavat järjestäytyneen järjestelmän, joka kuvastaa hänen yksilöllisyytään. Arvot ovat hierarkkisessa järjestyksessä keskenään, jolloin toisen tärkeys yksilölle ylittää toisen.
6. Useiden arvojen *suhteellinen tärkeys ohjaa toimintaa*. Ihminen tekee valintoja kilpailevien arvojen kesken sen mukaisesti, kuinka olennaisia ne ovat asiayhteyden kannalta.

Schwartzin arvomalli (2012, 3–4) koostuu kymmenestä universaalista, kaikkien kulttuurien tunnistamasta, perusarvosta, jotka ovat luokiteltavissa niiden taustalla vaikuttavien motiivien tai tavoitteiden perusteella. Yksittäisten arvojen jakautumista perusarvojen alaisuuteen vaikeuttaa se, että osalla niistä on useita, motiivien erottamia merkityksiä, jolloin ne voivat sijoittua motiiveistaan riippuen eri perusarvojen piiriin. Tällainen on esimerkiksi itsekunnioitus, joka voi sijoittua joko suoriutumisen tai itseohjautuvuuden alaisuuteen.

Koska tutkimuksessa hyödynnettiin Schwartzin mallia arvojen tunnistamiseksi ja nimeämiseksi, mallia ei käsitellä kuin nimettyjen arvojen näkökulmasta. Seuraavassa taulukossa ovat mallin kymmenen perusarvoa, niihin sisältyvät yksittäiset arvot sekä sisällönkuvaukset. Arvojen käsitteistä voi havaita, kuinka Schwartz on käyttänyt mittarissaan erityisesti Rokeachin (1973, 28) nimeämiä arvoja (vrt. Taulukot 1 ja 2).

TAULUKKO 2. Schwartzin arvomallin perusarvot, yksittäiset arvot sekä sisällönkuvaukset.

PERUSARVOT JA TAVOITTEET	YKSITTÄISET ARVOT	YKSITTÄISTEN ARVOJEN SISÄLLÖT
SUORIUTUMINEN (Henkilökohtainen menestyminen vallitsevien normien mittapuulla)	Kunnianhimoinen Vaikutusvaltainen Kyvykäs Menestyvä Yhteiskunnallinen tunnustus ^a Älykäs ^a Itsekunnioitus ^a	Työtelias, eteenpäin pyrkivä Vaikuttaminen ihmisiin ja tapahtumiin Pätevä, tehokas, aikaansaava Tavoitteet saavuttava Kunnioitus, toisten hyväksyntä Johdonmukainen, ajatteleva Usko omaan arvoon
HYVÄNTAHTOISUUS (Läheisten ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen)	Tosi ystävä Rehellinen Avulias Anteeksiantava Kypsä rakkaus Uskollinen ^a Vastuullinen ^a Yhteenkuuluvuuden tunne ^a Elämän mielekkyys ^a Henkinen tai hengellinen elämä ^a	Läheiset, tukea antavat ystävät Aito, vilpiton Toisten hyvinvoinnin vuoksi työskentelevä Halukas antamaan muille anteeksi Syvä tunteellinen ja henkinen läheisyys Uskollinen ystäville ja ryhmälle Luotettava, velvollisuudentuntoinen Tunne, että toiset välittävät minusta Jokin tarkoitus elämälle Henkisten/hengellisten, ei aineellisten asioiden korostus
YHDENMUKAISUUS (Sosiaalisten normien vastaisten toimintojen, taipumusten ja impulssien rajoittaminen)	Kohteliaisuus Vanhempia ja vanhoja ihmisiä kunnioittava Itsekuri Tottelevainen Uskollinen ^a Vastuullinen ^a	Hyväntahtoisuus, hyvät tavat Osoittaa kunnioitusta Itsehillintä, houkutusten vastustaminen Velvollisuudentuntoinen, velvollisuuksista huolehtiva Ks. Hyväntahtoisuus-kohdasta Ks. Hyväntahtoisuus-kohdasta
HEDONISMI/ MIELIHYVÄ (Mielihyvä ja aistillisten tarpeiden tyydyttäminen)	Mielihyvä Itsensä hemmottelu Elämästä nauttiva	Mielihalujen tyydyttäminen Mielekkäiden asioiden tekeminen Ruoasta, sukupuolisuudesta, vapaa-ajasta ym. nauttiva
VALTA (Sosiaalinen arvovalta ja toisten kontrollointi)	Varakkuus Arvovalta Yhteiskunnallinen valta Yhteiskunnallinen tunnustus ^a Julkisen kuvani säilyttävä ^a	Aineellinen omaisuus, raha Oikeus johtaa ja käskää Muiden hallitseminen, valta-asema Ks. Suoriutuminen-kohdasta "Kasvojen" suojeleminen
ITSEOHJAUTUVUUS (Itsenäinen ajattelu ja toiminta)	Luovuus Riippumaton Omia tavoitteita valitseva Utelias Vapaus Oma rauha Itsekunnioitus ^a Älykäs ^a	Omaperäisyys, mielikuvitus Itseensä luottava, itseriittoinen Omien pyrkimysten valikoiminen Kaikesta kiinnostunut, tutkiva Toiminnan ja ajatuksen vapaus Yksityisyys Ks. Suoriutuminen-kohdasta Ks. Suoriutuminen-kohdasta
TURVALLISUUS (Turvallisuuden ja vakiintuneiden toimintatapojen säilyminen yhteiskunnassa, ihmissuhteissa ja suhteessa omaan itseen)	Kansallinen turvallisuus Palvelusten vastavuoroisuus Perheen turvallisuus Puhdas Terveys Yhteiskunnallinen järjestys Maltillinen ^a Yhteenkuuluvuuden tunne ^a	Oman kansani suojele vihollisilta Kiitollisuudentunne, välttäminen rakkaiden turvallisuus Siisti Ettei ole sairas keholtaan tai mieleltään Yhteiskunnan vakaus Toiminnan ja tunteiden äärimmäisyyksiä välttävä Ks. Hyväntahtoisuus-kohdasta
VIRIKKEISYYS (Jännitys ja vaihtelu elämässä)	Monipuolinen elämä Uskalias Jännittävä elämä	Täynnä haasteita, uusia asioita ja muutosta Seikkailua etsivä, riskejä ottava Pirstävät kokemukset
PERINTEET (Kulttuurin ja uskonnon asettamien käyttäytymistapojen hyväksyminen ja kunnioittaminen)	Perinnäistapojen kunnioitus Oman elämänsäosa hyväksyvä Nöyrä Uskoon pitäytyvä Maltillinen ^a Henkinen tai hengellinen elämä ^a	Vanhosten tapojen säilyttäminen Alistuminen elämäntapoihin Vaatimaton, syrjäanvetäytyvä hurskas, jumalinen Ks. Turvallisuus-kohdasta Ks. Hyväntahtoisuus-kohdasta
UNIVERSALISMI (Kaikkien ihmisten ja ympäristön ymmärtäminen ja suojeleminen)	Tasa-arvo Maailmanrauha Laajakatseinen Viisautta Kauneuden maailma Sosiaalinen oikeudenmukaisuus Sisäinen sopusointu Ykseys luonnon kanssa Ympäristöä suojeleva	Yhtäläiset mahdollisuudet kaikille Vailla sotia ja ristiriitoja Erilaisia ajatuksia ja uskomuksia suvaitseva Kypsä elämänyymmärrys Luonnon ja taiteen kauneus Epäoikeudenmuk. korjaaminen, heikoista huolehtiminen Rauha itseni kanssa Sopeutuminen luontoon Luontoa suojeleva

Huom. Lähteet: Schwartz, S. H. 2009. Draft Users Manual: Proper Use of the Schwarz Value Survey, version 14 January 2009. Käänt. Romie F. Littrell. New Zealand: Centre for Cross Cultural Comparisons, 5–7, 13–15; Puohiniemi, M. 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Vantaa: Limor-kustannus, 21, 313–314.

^a Arvo voi sisältyä taustamotiivien perusteella eri perusarvoihin (Schwartz 2012, 4).

Normit ja asenteet kuuluvat arvojen lähikäsitteisiin. Arvot toimivat normien kriteereinä (Elkin & Handel 1972, 11). Normien noudattaminen tarkoittaa toisin sanoen, että jotakin tiettyä arvoa sovelletaan käytännössä (Takala 1965, 12). Normit ovat kuitenkin niistä poiketen riippuvaisia tilanteesta, kohteesta tai toiminnasta eivätkä muodosta hierarkkista järjestelmää (Schwartz 2012, 4). Ne ovat lisäksi poikkeuksetta sidoksissa toimintatapaan, toisin kuin arvot, jotka voivat liittyä myös päämääriin (Rokeach 1973, 19). Normit määrittelevät tilannekohtaisen soveliaan käyttäytymisen heijastaen ihmisten toistensa toimintaan kohdistamia odotuksia (Elkin & Handel 1972, 10–11). Ne jakavat tekoja kiellettyihin sekä käskettyihin ja koostuvat sekä kirjatuihin että kirjoittamattomista yhteisön säännöistä, joiden rikkomisesta aiheutuu rangaistuksia, kuten sanktioita ja paheksuntaa. Normeja voi havaita sekä omaa että muiden käyttäytymistä tai sanallisia ilmaisuja seuraavien palkkioiden ja sanktioiden kautta sekä esimerkiksi median välittämiin viesteihin sisältyvistä kertomuksista, joissa teoista on joko palkittu tai rangaistu. (Takala 1965, 38.) Vaikka osa normeista on julkilausumattomia, ne ovat opittavissa³ niin, että yhteisön jäsenet tietävät välttää niiden rikkomista (Juujärvi ym. 2007, 37; Takala 1965, 8).

Asenteen klassisessa määritelmässä sitä käsitellään opittuna taipumuksena ajatella, tuntea ja käyttäytyä erityisellä tavalla tiettyä kohdetta kohtaan (Allport 1954, Juujärven ym. 2007, 36 mukaan). Näkemystä jatkettiin myöhemmin muun muassa hahmottamalla asennetta myös tiettyä kohteeseen kohdistuvina uskomuksina (Rokeach 1973, 18). Ne ilmenevät myönteisinä tai kielteisinä tunnereaktioina sekä verbaalisena tai motorisena käyttäytymisenä (Takala 1965, 18). Asenteita voi tulkita ilmentyminä tai ilmaisuina ihmisellä olemassa olevista arvoista (Rokeach 1973, 95, 117), mutta vaikka asenteet ovat arvojen ohjaamia, asenteita voi syntyä myös ulkoapäin ilman määriteltyjä arvoja. Asenteet voivatkin muuttua nopeasti, vaikka arvot pysyisivät samana. (Juujärvi ym. 2007, 36.) Lisäksi ne poikkeavat arvoista normien tavoin olemalla sidoksissa tiettyyn kohteeseen, toimintaan tai tilanteeseen, ilman hierarkkista järjestelmää (Schwartz 2012, 4).

2.3. Minän muodostuminen sosialisatiossa

Ihmisen minästä on lukuisia, painotukseltaan erilaisia, teorioita. Tässä tutkimuksessa jäsentämisen apuna käytettiin jakoa sosiaalipsykologisiin, fenomenologisiin, kognitiivisiin sekä psykoanalyttisiin ja egopsykologisiin teorioihin (ks. Pölkki 1978, Kääriäisen 1986, 21 mukaan).

---

³ Kvasinormit muodostavat poikkeuksen, sillä ne eivät ole ennakoitavissa tai opittavissa. Ne perustuvat enemmän vallassa olevien omiin mieltymyksiin kuin todellisiin normeihin ja voivat muuttua mielivaltaisesti ilman logiikkaa. (Takala 1965, 9–10.)

Koska tutkimus on kasvatussociologinen, teoreettisessa tarkastelussa painotettiin sosiaalipsykologisia näkemyksiä, jotka olivat tieteenalaa lähimpänä, ja joissa minän kehittyminen liittyy erottamattomasti sosialisatioon. Näiden teorioiden kehittäjiä ovat erityisesti William James, Charles H. Cooley sekä George H. Mead (mts.).

Sosialisatian tavoitteena on siirtää yhteisön kulttuuria sosiaalistettaville niin, että yhteisön jatkuvuus on turvattua (Takala 1991, 11) ja että yhteisön jäsenestä kehittyä yhteisönsä ihanteet omaksunut, hyväksi luokiteltava ihminen (Durkheim 1956, 70; Elkin & Handel 1972, 37). Ihmisen minä on erottamattomasti sidoksissa siihen yhteisöön, jonka jäsenenä hän elää ja toimii (Berger & Luckmann 2002; Cooley 1956, 184; James 1950; Mead 1972, 158). Sosiaalistuessaan yhteisön osaksi hän omaksuu yhteisön tiedot, arvot ja normit, osaksi minäänsä (Elkin & Handel 1972, 10, 53; Takala 1965, 1). Minä kehittyä sosialisatioprosessissa yleisen toisen eli yhteisön jäsenten jaettua asennejärjestelmää kuvastavista yksittäisistä asenteista, kun ne ovat kohdistuneet joko suoraan yksilöön tai johonkuhun toiseen ihmiseen tai asiaan jaetussa sosiaalisessa tilassa (Mead 1972, 154, 158). Käytännössä jäseniä ohjataan tavoittelemaan yhteisössä vallitsevia ihanteita palkitsemalla ihanteellisena pidettyjä persoonallisuuspiirteitä ja käyttäytymismalleja omaavia sekä toisaalta sanktioimalla yhteisön ihanteita vastaan toimivia (Elkin & Handel 1972, 29; Takala 1974, 59, 64).

Sosialisatio on jaettavissa ensi- ja toissijaiseen sosialisatioon, joista edellinen tarkoittaa pääasiassa lapsuuteen sijoittuvaa, perheen kautta tapahtuvaa, ja jälkimmäinen kodin ulkopuolisissa yhteisöissä toteutuvaa sosiaalistumista (Berger & Luckmann 2002, 149). Vaikka vanhempien etenkin lapsuus- ja nuoruusikään sijoittuvia vaikutuksia on pidetty ylivoimaisen keskeisinä lapsen minän muodostumisen kannalta (mts.), ihmisen minästä ei missään vaiheessa kuitenkaan muodostu täysin vakiintunutta rakennelmaa, sillä sosiaalistumista jatkuu koko elämän ajan (Elkin & Handel 1972, 6; James 1950, 292). Sosiaalistavia yhteisöjä, kuten perhettä, ystäviä, mediaa ja uskontoa, kutsutaan sosialisatioagenteiksi (Elkin & Handel 1972, 96–141). Yhteisön sisällä olevia yksittäisiä henkilöitä, joilla on erityisen paljon vaikutusvaltaa yksilön sosiaalistumiseen, nimitetään merkittäviksi toisiksi. Näillä tärkeillä ihmisillä on useimmiten emotionaalisesti merkittävä suhde sosiaalistettavaan. (mt., 28, 48–53.) Heihin luetaan kuitenkin myös ne massamediassa esiintyvät, todelliset ja fiktiiviset henkilöt, joilla on vuorovaikutuksen puuttuessaikin vaikutuksia ihmiseen. Näissä tapauksissa ihminen sosiaalistuu roolimallien esimerkin omaksumisen kautta, jolloin sosiaalistuja poimii vaikutteita näkemiensä tai kuulemiensa henkilöiden puheesta ja toiminnasta sekä niiden taustalta välittyvistä asenteista, arvoista ja normeista. (Laihiala-Kankainen ym. 2010, 108.) Se mitä sosialisatioagenttia tai merkittävää toista yksilö pitää tärkeänä, määrittää pitkälti, millaiseksi tämä erilaisten vaihtoehtojen keskellä sosiaalistuu (Elkin & Handel 1972, 49–53).

Jokaisen yhteisön sisällä on erilaisia, synnynnäisiä tai saavutettavia, roolia, joista jokainen sisältää erilaisia roolinhaltijan ominaisuuksia sekä roolikäyttäytymistä, joita muu yhteisö yksilöltä odottaa (Takala 1974, 56–59). Koska yksilöt toimivat lisäksi samanaikaisesti monissa yhteisöissä, sosialisatio sisältää useiden erilaisten roolien yhtäaikaista omaksumista. Sosialisatiossa yhteisön jäseniin kohdistuu monenlaisia odotuksia yhteisöön sisältyvien roolien, kuten vanhemmuuden ja kansalaisuuden, omaksumisesta. (Elkin & Handel 1972, 33; Takala 1965, 4, 36.) Ihmisen on osattava toimia joustavasti ympäristönsä tiettyä roolia kohtaan asetettujen odotusten mukaisesti eri ikäkausina ja eri konteksteissa (Takala 1974, 56).

Yhteiskunnan sisällä tapahtuvien sosialisatioprosessien kesken voi syntyä myös jännitteitä (Elkin & Handel 1972, 31; Schwartz 2011, 3, 13, 95; Takala 1974, 46). Tavoitellessaan hyväksytyksi tulemista sosiaalisissa ympäristöissään, nuoriin kohdistuu jatkuvasti paineita rakentaa useita sosiaalisia, kussakin yhteisössä hyväksytyjä ja toimivia, identiteettejä. (Hautamäki & Hautamäki 2005, 175). Ristiriitaisille odotuksille olla tai tulla erilaisten ihanteiden mukaisiksi voi lisäksi synnyttää painetta olla toisaalta oman ihanteensa ja toisaalta kulloisenkin ulkoisen ympäristön ihanneodotusten ja vaatimusten mukainen (Rauste–von Wright 1986, 17).

2.4. Minäkäsitys minän osa-alueena

Minäkäsitys, toisin sanoen minäkuva (Aho 2002, 18), on yksi minän osa-alueista. Se koostuu kokonaisuudessaan kaikista niistä käsityksistä, joita yksilöllä on omasta minästään sekä sen suhteesta ympäristöön (Rauste–von Wright 1986, 16; Takala 1965, 26). Vaikka minäkäsitystä saatetaan käyttää minän synonyymina (Kääriäinen 1986, 21), se ei kuitenkaan kata minää kokonaisvaltaisesti, vaan kuvastaa enemmän ihmisen omaa minää koskevia kokemuksia (Aho 2002, 18). Minän tavoin myös minäkuva rakentuu sosiaalisatiossa. Se perustuu sekä ihmisen omiin että muiden, erityisesti merkittävien toisten, tekemiin arvioihin henkilöllä olevista ominaisuuksista (Cooley 1956, 184; Korpinen 1990, 8; Kääriäinen 1986, 35; Takala 1965, 26). Minäkuva muodostuu sosiaalisessa kontekstissa kolmen prosessin avulla. Ensin ihminen valikoi valinnan ja sisäistämisen prosessissa ympäristön tarjoamaa informaatiota ja kokemuksia, joista hän sisäistää ympäristön hänelle tarjoamia arvoja, ihanteita, odotuksia sekä tavoitteita. Sisäistetty informaatio rakentaa sitten ihmisen ihanneminää joko olemassa olleiden ainesten perustalle tai korvaa niitä uusilla. Jos uusi informaatio tukee jo olemassa ollutta ihanneminän rakennetta, todennäköisyys sen sisäistämisestä kasvaa. Lopulta sisäistetyt arvot, ihanteet, tavoitteet sekä odotukset muodostuvat yksilöä motivoiviksi tekijöiksi. Ne määrittelevät hänen kokemustensa sisältöä vaikuttamalla siihen, mihin hän toiminnallaan tähtää. Hän arvioi todellista minäkäsitystään suhteessa

ihanneminäkäsitykseensä vertailemalla todellisia piirteitään ja minänsä rakennetta ihannekuviinsa. (Korpinen 1990, 13–15.) Sisäistäessään häneen kohdistettuja arvioiteja sekä odotuksia, hän oppii, kuinka arvioida omaa minäänsä sekä sen suhdetta ympäröivän todellisuuden kohteisiin (Rauste–von Wright 1986, 16). Tämän prosessin kautta ihmisen ihanneminäkäsitys vaikuttaa siihen, miten hän suhtautuu itseensä – joko myönteisesti, jos on tyytyväinen todelliseen minäkäsitykseensä, tai kielteisesti, jos todellinen käsitys minästä ei tarpeeksi vastaa ihanneminäkäsitystä (Kääriäinen 1986, 35). Esikuvilla on merkittävä asema myös ihanneminän muodostumisessa. Vaikka lapsilla ihanneminän muodostuminen usein rajoittuu tiettyjen merkityksellisten ihmisten malleihin, nuoret voivat poimia piirteitä ihanneminäänsä useilta esikuvilta samanaikaisesti. (Korpinen 1990, 4).

Minäkäsitys-tulkinnat juontuvat ainakin osittain William Jamesin (1950) ja Charles H. Cooleyn (1956) klassisista teorioista. James (1950, 291–316) tulkitsi minän sisältävän laajimmassa merkityksessään kaiken, mitä ihminen voi kutsua omakseen tai osaksi itseään. Olennaisia ovat erityisesti minän rakenneosat (*constituents of the self*), joista materiaaliseen minään sijoittuvat ihmisen oma keho, perhe ja maallinen omaisuus, henkiseen minään ihmisen psyykkinen olemus sekä sosiaaliseen muiden ihmisestä tekemät näkemykset. Näitä minänsä rakenneosia ihminen käsittelee joko aktuaalisen tai ihanteellisen, potentiaalisen minäkäsityksen avulla. Ensimmäinen mainituista on todellinen kuva nykyhetken minästä, jälkimmäinen käsitys ihmisen tulevaisuuteen sijoittuvasta, tavoitellusta minä-ihanteesta. Vaikka todellinen ja ihanteellinen minä erottuvatkin toisistaan, todellinen minä voi olla myös ihanneminän mukainen. Koska minän eri rakenneosissa voi ilmetä samanaikaisesti erilaisten asioiden haluamista, ihmisellä voi olla useita, keskenään ristiriitaisiakin, ihanteita. Tällöin ihminen toimii yhden rakenneosan mukaisesti toisten tappioksi. Monista potentiaalisista minä-vaihtoehtoista hän valitsee ihanteen, jota kohti hän tietyssä tilanteessa eniten haluaa todellisen minänsä lähestyvän. Eräs sosiaalisen oppimisen teorioista on Jamesin kanssa samoilla linjoilla esittäessään, kuinka ihmisen tavoitteet ja tarpeet määrittelevät hänen käyttäytymistään. Tämän seurauksena ihminen valitsee tilannekohtaisesti potentiaalisista käyttäytymisen tavoista sen, jonka avulla hän odottaa saavuttavansa mahdollisimman hyvin hänelle itselleen arvoa antavan tavoitteen tai tarpeen. (Rotter 1964, 57). Cooley (1956, 184), joka osaltaan jatkoi Jamesin minä-tulkintoja (Kääriäinen 1986, 22), tulkitsi peiliminä-teoriassaan ihmisen minän kehittymistä peilaamalla omaa itseään toisten kautta. Tässä kolmivaiheisessa prosessissa ihmiselle syntyy vuorovaikutuksessa mielikuva muille antamastaan minä-vaikutelmasta. Tämän perusteella hänelle kehittyy mielikuvia vaikutelman vastaanottajien antamista arvioinneista. Näiden mielikuvien seurauksena ihmiselle syntyy joko kielteinen tai myönteinen minä-tunne, joka vastaa henkilön olettamaa tuomiota. Oletetut arviot vaikuttavat siten hänen minänsä muodostumiseen.

Teoriassa käsitykset minästä rakentuvat muiden yksilöstä tekemistä arvioinneista ja vaikuttavat hänen itsetuntoonsa.

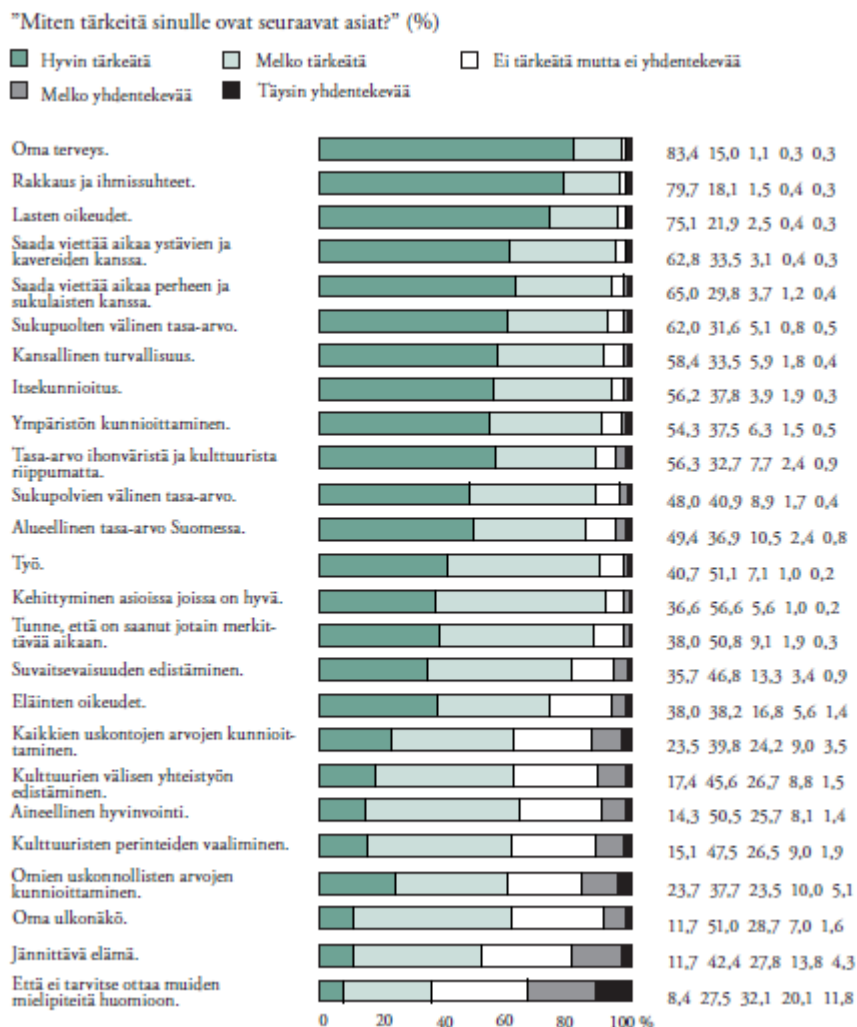
Minäkuvasta tehtyjä jakoja on useita, jotka kuitenkin perustuvat monilta osin Jamesin (1950, 315–316) minäkäsitys-tulkintaan. Ihanteellisen minän rinnalle muodostettiin esimerkiksi normatiivinen minäkäsitys, joka koostuu ominaisuuksista, joita henkilö itse tai joku toinen uskoo, että henkilöllä pitäisi olla. Normatiiviseen minään sijoittuvat tällöin esimerkiksi ulkopuolelta tulevat velvoitteet ja vastuut. (Rauste-von Wright 1986, 16–17.) Potentiaalista minää kehitettiin myös mahdolliset minät (*possible selves*)-teorialla. Siinä tulevaisuuden minävaihtoehtoista ”odotettu minä” havainnollistaa, millainen ihmisestä oletettavasti tulee, ”pelätty minä”, millaiseksi hän pelkäisi tulevansa ja ”toivottu minä”, millaiseksi hän haluaisi tulla tulevaisuudessa. Mahdolliset minät nähtiin pitkälti sosiaalisen ympäristön, historian, median sekä äskettäisten sosiaalisten kokemusten muovaamina, jotka ohjaavat ihmisen toimintaa. (Markus & Nurius 1986, 965–966.)

Minäkäsityksen tunnetuimpiin lähikäsitteisiin kuuluvat edellä käsiteltyjen minän ja minäkuvan lisäksi itsetunto ja identiteetti. Minäkäsityksen, identiteetin ja itsetunnon välisiä eroja voi tarkastella erityisesti tulkinnan valossa, jossa minän rakentuu mainittujen osien kokonaisuudesta. Identiteetti kuvastaa erityisesti ihmisen paikkaa ja yksilöllisyyttä, sillä se selvittää, kuka minä olen ja mihin minä kuulun. (Ojanen 1994, 31.) Siinä missä minäkäsitys kuvastaa ihmisen tulkintoja minästään vastaten kysymykseen, millainen minä olen, itsetunto osoittaa, mikä on minun arvoni ja merkitykseni ja kuinka paljon arvostan itseäni (Keltikangas-Järvinen 2010, 101–102; Ojanen 1994, 31). Minäkäsitys ja minäkuva ovat tulkittavissa toistensa synonyymeina (Aho 2002, 18), kuten tässä tutkimuksessa tehtiin. Ne ovat kuitenkin myös erotettavissa toisistaan, jolloin minäkuvia olisivat ihmisen yksittäiset käsitykset omasta minästään, ja minäkäsitys näistä muodostuva, järjestäytyneempi kokonaisuus (Kääriäinen 1986, 35, 39).

3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA NUORTEN ARVOISTA SUOMESSA

Nuorisobarometreilla on valtakunnallisesti tutkittu 15–29-vuotiaiden nuorten arvoja vuodesta 1994. Pitkittäistutkimuksen aineisto kerätään monivalintakysymyksistä ja Likert-asteikollisista kysymyksistä koostuvan strukturoidun puhelinkyselyn avulla. (Wisla 2005, 3). Vuoden 2005 Nuorisobarometrissa (Wisla 2005, 44) 15–29-vuotiaiden nuorten arvoja selvitettiin kysymällä, kuinka tärkeitä he pitivät heille esitettyjä asioita. Arvot selviävät seuraavasta kuviosta.

KUVIO 1. 25 arvon tärkeydet 15–29-vuotiaille nuorille Suomessa vuonna 2005 (Wisla, T–A. (toim.) 2005. Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005. Opetusministeriö. Nuorisosaain neuvottelukunta, julkaisuja 31, 44).

Tutkimus osoitti, kuinka terveys, ihmissuhteet sekä eettiset tekijät, kuten tasa-arvo, oikeudenmukaisuus sekä kunnioitus, olivat arvostetuimpia, kun kulttuuriset, uskonnolliset, aineelliset sekä virikkeelliset arvot muodostivat pääosin tutkittujen asioiden häntäpäätä. Samoihin aikoihin, vuosina 2001–2006, toteutetussa vertailevassa pitkittäistutkimuksessa tarkasteltiin yhdeksäsluokkalaisten nuorten arvoja ja normeja Suomessa, Virossa ja Venäjällä (Laihiala-Kankainen, Kala-Arvisto, Kraav ja Raschetina 2010). Suhtautumista 52 arvoon selvitettiin jälkimmäisessä strukturoidulla kyselyllä, jossa käytettiin nuorisobarometrin tavoin 5-portaista Likert-asteikkoa. Keskiarvoja tarkasteltaessa suomalaisten nuorten 12 tärkeimpänä pidettyä arvoa olivat ystäväpiiri (4.60), rauhassa eläminen (4.56), terveys (4.53), perhe (4.43), huumorintaju (4.43), rehellisyys (4.41), puhtaus (4.39), reiluus (4.38), rakkaus (4.38), omana itsenään oleminen (4.35), fyysiset nautinnot (4.33) ja sukulaisuhteet (4.28) (mt, 59). Nuorisobarometri ja vertaileva tutkimus selvittivät osin samoja arvoja, joissa tulokset ovat hyvin samansuuntaisia, eikä huomattavia eroja tutkimustuloksissa ole kuin selvitettyissä arvoissa, sillä molemmissa tarkasteltiin osin eri asioita. Kummassakin terveys ja ihmissuhteet sisältyivät neljän tärkeimmän arvon joukkoon. Barometrissa tärkeimpiä olivat oma terveys sekä yhdessä tarkasteltuina rakkaus ja ihmissuhteet. Vertailevassa tutkimuksessa kaikkein arvostetuimmaksi koettiin ystäväpiiri, kun terveys sijoittui kolmanneksi. Perhe oli vasta neljäntenä, ja rakkaus ihmissuhteista erotettuna, itsenäisenä arvona sijoittui yhdeksänneksi. Rauhassa eläminen, joka vertailevassa tutkimuksessa sijoittui toiseksi, on rinnastettavissa osittain nuorisobarometrissa seitsemännellä sijalla olevaan kansalliseen turvallisuuteen. Yhteyksiä tuloksissa on myös arvoissa, joiden tärkeys koettiin tarkastelluista arvoista vähäisimmiksi. Kaksitoista vähiten arvostettua arvoa vertailevassa tutkimuksessa olivat tanssi (2.75), Jumala (2.90), kirjallisuus (3.02), visuaaliset taiteet (3.06), ylellinen omaisuus (3.26), tieto (3.27), omaisuuden omistaminen (3.58), ravitseva ruoka (3.67), luonto (3.60) ja fyysinen viehättävyys (3.71). Yhteneväisyyksiä näissä olivat erityisesti uskonnollisuuden, aineellisuuden sekä fyysisen viehättävyyden, toisin sanoen ulkonäön, vähäisessä roolissa arvojen keskinäisiä tärkeyksiä arvioitaessa.

Nuorten tyytyväisyys on yksi Nuorisobarometreissa toistuvista teemoista (ks. esim. Myllyniemi 2012, 91–108; Myllyniemi 2007, 100–111). Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten tyytyväisyys elämään yleensä, taloudellinen tilanne, vapaa-aika, ihmissuhteet, terveydentila, fyysinen kunto ja ulkonäkö ovat keskenään yhteyksissä. Koska osa-alueet ovat tämän tutkimuksen kannalta olennaisissa teorioissa ja tutkimuksissa määriteltäviä arvoja (vrt. esim. Laihiala-Kankainen ym. 2010; Schwartz 2009, 13–15), niiden tarkastelu nähtiin olennaiseksi myös tässä tutkimuksessa. Tyytyväisyys elämään oli vuoden 2012 barometrissa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä

jokaiseen tutkimuksessa kartoitettuun elämäntilanteeseen. Yleinen tyytyväisyys elämään korreloi erityisesti ihmissuhteiden ($r=0,51$), ulkonäön ($r=0,41$) ja terveydentilan ($r=0,40$) kanssa, mutta myös vapaa-ajan ($r=0,389$), fyysisen kunnon ($r=0,31$) ja taloudellisen tilanteen ($r=0,30$) kohdalla tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä. Ihmissuhteiden ja vapaa-ajan ($r=0,45$), ja toisaalta ulkonäön ja fyysisen kunnon ($r=0,41$) sekä ulkonäön ja terveydentilan ($r=0,36$) väliset korrelaatiot olivat selkeimmät. (Myllyniemi 2012, 107.) Yhteys ulkonäön ja yleisen elämään tyytyväisyyden välillä ($r=0,41$) sai tutkimuksessa erityistä huomiota, sillä ulkonäkö mainittiin vuoden 2005 tutkimuksessa 25 selvitetystä elämäntilanteesta toiseksi vähiten tärkeäksi, kun vuoden 2012 tutkimuksessa sen yhteys tyytyväisyyteen elämän eri osa-alueilla oli merkittävä. (Myllyniemi 2012, 99; Wilska 2005, 44; ks. myös kuvio 1). Nuorten tyytyväisyys omaan ulkonäkönsä oli yhteydessä erityisesti terveyteen ($r=0,37$) ja fyysiseen kuntoon ($r=0,41$) (Myllyniemi 2012, 96–99). Tutkimus osoitti myös, kuinka lapsuudenkodin rooli nuorten yleiseen tyytyväisyyteen oli erittäin merkitsevä. Nuorten tyytyväisyys oli tutkimuksen perusteella kaikilta yksittäisiltä osa-alueiltaan sidoksissa lapsuudenkotiin niin, että mitä enemmän vanhempien kanssa oli vietetty yhteistä aikaa, mitä rakastavampi kodin ilmapiiri, mitä enemmän vanhemmilta oli saatu myönteistä palautetta sekä mitä parempi tulotaso oli, sitä tyytyväisempiä nuoret olivat yhtä vaille jokaisella käsitellyllä elämäntilanteella. Nuoret, joiden perheessä edellä mainittuja myönteisiä perheasioita oli kokemusten mukaan vähiten, olivat keskimääräisesti yhtä tyytyväisiä, ja osittain jopa tyytyväisempiä, vain vapaa-aikaansa. (Myllyniemi 2012, 77–78, 105). Myös liikkuminen oli selvässä yhteydessä nuorten tyytyväisyyteen omaan elämäänsä. Mitä enemmän nuori harrasti liikuntaa, sitä tyytyväisempi hän oli kaikilla mitatuilla elämän alueilla. Tutkijat eivät kuitenkaan selvittäneet, liikkuvatko tyytyväisemmät nuoret vain enemmän vai lisäksi liikunta tyytyväisyyttä. (Myllyniemi 2012, 55, 59). Liikunta oli olennainen osa 15–19-vuotiaiden arkea, sillä vain kolme prosenttia nuorista ei liiku kertaakaan hiekkakentälle puolen tunnin ajan viikon aikana. Samalla mittarilla mitattuna kolme viidestä (57 %) liikkuu kahdesta neljään kertaa ja neljännes (24 %) enemmän kuin viisi kertaa viikossa. Terveellisten elämäntapojen vastapainoksi toinen nuori käytti alkoholia humaltuakseen joko säännöllisesti (12 %) tai satunnaisesti (40 %). Viidennes nuorista humaltui vain harvoin ja kolme kymmenestä (28 %) ei juonut itseään humalaan ollenkaan. Huumeiden käyttö oli huomattavasti harvinaisempaa, sillä vain seitsemän prosenttia nuorista käyttää huumeita satunnaisesti, ja prosentti säännöllisesti.

15–29-vuotiaiden nuorten seksuaalinen suuntaus, sopeutuvaisuus, suvaitsevaisuus, sosiaalisuus, aggressiivisuus sekä optimistisuus olivat tarkasteltavina vuoden 2010 nuorisobarometrissa (Myllyniemi, 2010, 36). Nämä tulokset liitettiin aiempien tutkimustulosten kartoitukseen siksi, että

ne käsittelevät tehdyn tutkimuksen tulosten kannalta osittain samoja arvoja. Kolme neljästä koki lukeutuvansa sopeutuvaisten (77 %) ja sosiaalisten (74,5 %) ihmisten joukkoon, kun seitsemän prosenttia kuvasi molemmissa itseään enemmän sopeutumattomaksi ja epäsosiaaliseksi. Kolme viidestä (58 %) nuoresta tulkitsi itsensä suvaitsevaiseksi, kun viidennes (22 %) suvaitsemattomaksi. Epäaggressiiviseksi itsensä luokitteli joka toinen (51 %), kun aggressiiviseksi neljännes (24 %) nuorista. Kolme viidestä (64,5 %) ilmoitti itsensä pessimistiseksi, kun optimistiseksi vain vajaa viidennes (18,5 %). Lisäksi miltei puolet (47 %) asetti itsensä erittäin pessimististen ryhmään. Yhdeksän kymmenestä (91,5 %) nuoresta luokitteli itsensä enemmän heteroksi kuin homoseksuaaliksi (3,5 %). Itsensä täysin heteroksi luokittelevia oli kuitenkin vähemmän, eli kolme neljästä (74 %).⁴

Suomalaisia nuoria on arvojen perusteella jaoteltu myös ryhmiin, mutta luokittelu ei ole ollut yksinkertaista. Suomessa nuorten arvoja usean vuosikymmenen aikana tutkinut Helve (2002, 214–218, 223) muodosti vuosina 1995–1996 keräämänsä aineiston perustalta nuorten viisiulotteisen arvojärjestelmäjon. Osa-alueet olivat humanistit/tasa-arvon kannattajat, konservatiivit/traditionalistit, vihreät, yhteiskunnallisesti passiiviset sekä kansainväliset/globalistit. Vaikka arvojärjestelmät muodostettiin tutkimusaineiston perustalta, vain harva nuori eli ideologiakeskeisten arvomaailmojen mukaisesti, kun valtaosa vaihtoi asenteitaan ja arvojaan tilannekohtaisesti. Tutkimuksessa nuorten arvokäsitysten todettiin olevan pirstaleisia ja tilannekohtaisia. Tutkija pohti, olisivatko nuoret vain avoimempia ja joustavampia kuin aikaisemmat sukupolvet kyetessään tilannekohtaisesti vaihtamaan arvomaailmojaan.

Survey-tutkimuksella 16–19-vuotiaiden Suomen nuorten arvoja tutkinut Poutiainen (2007, 16, 167–168) tarkasteli nuoria arvo-orientaatioiden avulla. Hän muodosti tutkimuksessa faktorianalyysin avulla kuusi kaksinapaista, eli kahdesta ääripäästä koostuvaa, arvo-orientaatiota, jotka olivat

1. perinteinen uskonnollisuus – sekulaarisuus,
2. autoritaarisuus – libertaarisuus,
3. environmentalistisuus – materialistisuus,
4. uushenkisyys – ei-uushenkisyys,
5. tieteellinen progressiivisuus – ei-progressiivisuus
6. sosiaalieettisyys – egoistisuus.

Perinteisellä uskonnollisuudella tarkoitettiin tutkimuksessa kristillistä arvoperustaa, sekulaarisuudella sen puuttumista. Autoritaarisuus tarkoitti yksilöitä, jotka ovat avoimen

---

⁴ Koska näkemykset kuitenkin poikkesivat jakaumaltaan optimisti-pessimisti-vastakohtia lukuun ottamatta selkeästi normaalijakaumasta, tutkija arveli normien vaikuttaneen vastauksiin (Myllyniemi 2010, 38).

kansallismielisiä ja suhtautuvat ulkomaalaisiin, maahanmuuttajiin sekä seksuaalivähemmistöihin kielteisesti. Environmentalistisuudessa luonnon- ja ympäristönsuojelu sijoitetaan tärkeysjärjestyksessä korkeimmalle, jolloin esimerkiksi taloudellinen kasvu ja korkea elintaso jäävät ympäristöystävällisyyden taakse. Arvot olivat vihreän liikkeen mukaisia. Uushenkisyys tarkoitti new age -tyyppistä uskomusjärjestelmää. (Poutiainen 2007, 86, 112–120.) Tieteellinen progressiivisuus koostui nykytieteellisestä maailmankuvasta, sosiaalieettisyys yhteisöllisyydestä, jossa yksilöiden välinen solidaarisuus, eettiset periaatteet sekä tasa-arvo ovat olennaisessa asemassa. Tutkimuksessa erityisesti sosiaalieettisyys ja tieteellinen progressiivisuus korostuivat hallitsevina nuorten arvo-orientaatioina. Perinteinen uskonnollisuus, autoritaarisuus sekä environmentaalisuus eivät olleet yhtä selkeästi kannatettuja nuorten näkemyksissä, vaan käsityksissä oli voimakasta jakautumista äärinapojen kesken. Uushenkisyys ei herättänyt nuorten kiinnostusta kovinkaan paljoa. (Mt. 168–169).

Arvot olivat tulosten perusteella yhteydessä myös useisiin taustamuuttujiin, joista tutkimuksessa tarkasteltuina olivat sukupuoli, asuinpaikka, oppilaitos, media, poliittiset aatteet, nuorisoryhmä sekä uskontokunta. Tutkimuksen kannalta olennainen sukupuoli oli selitysvoimaisin taustamuuttuja, joka selitti eritoten environmentalistisuutta ja autoritaarisuutta, mutta lisäksi myös uushenkisyyttä ja sosiaalieettisyyttä. Tytöt olivat arvoiltaan pehmeämpiä, joiden suhtautuminen monikulttuurisuuteen, sosiaaliseen suvaitsevaisuuteen, vähäosaisiin sekä ympäristökysymyksiin oli myönteisempää kuin pojilla. He olivat lisäksi avoimempia henkisiä ja hengellisiä asioita kohtaan. Media oli yhteydessä orientaatioihin niin, että perinteiseen uskonnollisuuteen sekä sosiaalieettisesti orientoituneiden television ja elokuvien katselu oli vähäisempää, kun tieteellisen progressiivisuuden yhteys mediaan oli havaittavissa toisaalta vähäisempänä kirjojen lukemisena, mutta toisaalta runsaampana television ja elokuvien katsomisena. (Poutiainen 2007, 169–174.)

Arvot, asenteet ja ajankuva -tutkimuksissa (Puohiniemi 2006; 2002) selvitettiin suomalaisten arvoja 2000-luvulla Schwartzin arvomittaria käyttäen. Vastaajat arvioivat arvojen tärkeyttä asteikolla -1–7 (Puohiniemi 2002, 67). Seuraavassa taulukossa ovat suomalaisten ja 15–24-vuotiaiden suomalaisnuorten perusarvot tärkeysjärjestyksessään vuonna 2005 ja lisäksi nuorten arvot vuodelta 2001.

TAULUKKO 3: Suomalaisten arvot vuonna 2005 sekä 15–24-vuotiaiden suomalaisnuorten arvot vuosina 2005 ja 2001 tärkeysjärjestyksissään Schwartzin arvomittaria käyttäen.

Sija	Suomalaiset 2005	Nuorten perusarvot 2005	Nuorten perusarvot 2001
1.	Hyväntahtoisuus	Hyväntahtoisuus	Hyväntahtoisuus
2.	Turvallisuus	Hedonismi	Hedonismi
3.	Yhdenmukaisuus	Turvallisuus	Turvallisuus
4.	Universalismi	Itseohjautuvuus	Itseohjautuvuus
5.	Hedonismi	Yhdenmukaisuus	Universalismi
6.	Itseohjautuvuus	Universalismi	Yhdenmukaisuus
7.	Suoriutuminen	Suoriutuminen	Virikkeisyys
8.	Virikkeisyys	Virikkeisyys	Suoriutuminen
9.	Perinteet	Perinteet	Valta
10.	Valta	Valta	Perinteet

Huom. Lähteet: Puohiniemi, M. 2006. Täsmälämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Espoo: Limor-kustannus, 21, 27; Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Espoo: Limor-kustannus, 71.

Vuonna 2005 tehdyssä tutkimuksessa sekä nuorten että yleensä suomalaisten arvojärjestyksissä hyväntahtoisuus oli arvoista tärkein, kun vähiten merkitystä annettiin perinteille ja vallalle (Puohiniemi 2006, 27). Ikä oli kuitenkin määrittävä tekijä hedonismin tärkeydessä, sillä nuorilla perusarvo sijoittui toiseksi, kun suomalaisten keskiarvoissa se sijoittui vasta viidenneksi. Myös itseohjautuvuuden arvostaminen oli suurempaa nuorilla, joilla se sijoittui jo neljänneksi, kun suomalaisten tärkeysjärjestyksessä se piti vasta kuudetta sijaa. Toisaalta kaiken kaikkiaan suomalaisten neljännellä sijalla ollut universalismi sijoittui vastaavasti nuorten merkityksissä kuudenneksi.

Verratessa nuorten arvoja vuosina 2005 ja 2001, neljä tärkeintä arvoa pysyivät samassa järjestyksessä. Vähiten arvostusta saaneet perinteet ja valtakin muodostivat arvojen häntäpään, joskin vuonna 2001 perinteet sijoittuivat viimeiseksi, kun vuonna 2005 sen korvasi valta. Lisäksi vuonna 2001 viidentenä ollut universalismi vaihtoi sijaa kuudentena olleen yhdenmukaisuuden kanssa, ja seitsemäntenä ollut virikkeisyys samaten kahdeksantena olleen suoriutumisen kanssa vuoden 2005 tuloksissa. (Puohiniemi 2006, 27; 2002, 71).

4. MASSAMEDIA SOSIAALISTAJANA

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli selvittää nuorten tulkintoja massamedian ihannenuorikuvista. Tämän vuoksi oli olennaista selvittää, mitä massamedia sisältää ja miksi nuorten tulkintojen selvittäminen massamedian ihannenuorikuvista on tieteen kannalta olennaista. Koska tutkimus ei selvitä mediavaikutuksia, vaan nuorten subjektiivisia tulkintoja massamedian ihannenuorikäsitteistä, alaluvun tarkoituksena oli keskittyä tekijän sosiaalistavan roolin kuvaukseen sekä teorioiden että tutkimusten näkökulmista. Havainnollistavassa roolissa tarkasteltiin joitakin mediavaikutuksia käsitteleviä tutkimustuloksia. Koska monissa lähteissä massamediaa ei ole lähtökohtaisesti erotettu muusta mediasta, erontekoa ei kaikissa osissa ole voitu tehdä.

Media koostuu useista toimijoista, joista jokaisella on omat motiivinsa, arvonsa ja tavoitteensa. Sen osa-alueita ovat mediaviestintä, mediaviihde, mainonta, journalismi, sosiaalinen media ja pr-toiminta eli julkisuustyö. Eroja osa-alueiden taustavaikuttimissa voi havaita esimerkiksi journalismin ja mainonnan välillä, joista ensimmäiseen liitettyjä ominaisuuksia ovat objektiivisuus, luotettavuus ja informaation jakaminen, kun jälkimmäinen koostuu tietoisista tavoitteista vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja käyttäytymiseen. (Spence ym 2011, 95–123.) Massamediaan sisältyvät televisio, elokuvat, videot, DVD:t, elektroniset pelit, kuten tietokone-, netti-, ja konsolipelit, mainokset, internet, puhelin, radio sekä printtimedia, kuten lehdet, kirjat ja painettu sana yleensä (Salokoski & Mustonen 2007, 15). Se käsittää yksisuuntaisesti toimivat kommunikaatiovälineet, jotka eivät sisällä vuorovaikutusta mediatuotosten vastaanottajien kanssa (Elkin & Handel 1972, 31; Grossberg, Wartella & Whitney 1998, 8). Massamedia koskettaa toisin sanoen sosiaalista mediaa lukuun ottamatta kaikkia median osa-alueita⁵.

Media on laajentanut ja osin myös korvannut nuorten toimintaympäristöjä. Yläkoululainen viettää vuorokaudesta keskimäärin kolmanneksen eri medioiden, kuten internetin, television, radion, pelien ja lehtien parissa, josta massamedian parissa aikaa kuluu päivän aikana noin kuusi tuntia. (Kangas ym. 2008, 6; Myllyniemi 2009, 88.) Median sosiaalistavan roolin onkin useissa tutkimuksissa

---

⁵ Kuitenkin myös sosiaalisen median foorumeihin, kuten Facebookiin, sisältyy massamedialle ominaisia toimintoja esimerkiksi mainonnan muodossa. Mainontaan sisältyy mainosten lisäksi kaikenlaisia mainonnallisia materiaaleja, kuten musiikkivideot, mainosohjelmat, ostoskanavat, kanavamainokset, tuotejulkisuus sekä sponsorointi (Malmelin 2003, 42–43).

todettu lisääntyneen (Emmers-Sommer & Allen 1999, 479; Salokoski & Mustonen 2007, 15; Stoolmiller, Wills, McClure, Tanski, Worth, Gerrard & Sargent 2012, 7). Useiden tutkimusten perusteella medially on vaikutuksia nuorten käsityksiin omasta minästä (Helve 1987, 243–245; Kangas ym. 2008, 7; Salokoski & Mustonen 2007, 23) sekä esimerkiksi nuorten asenteisiin, ajatuksiin sekä todellisuuden tarkastelemisen tapoihin (Emmers-Sommer & Allen 1999, 489–491; Helve 1987, 128; Salokoski & Mustonen 2007, 15).

Käyttäytymisen ja suhtautumistapojen muutoksia voi syntyä esimerkiksi stereotyyppisten kuvausten kautta muun muassa ihmisistä, ihmisryhmistä sekä sukupuolirooleista. (Salokoski & Mustonen 2007, 37–38.) Nuoret saattavat myös arvioida omaa minäänsä mediasta valittujen roolimallien kautta ja omaksua näiltä erinäisiä toimintatapoja sekä valintoja, kuten esimerkiksi pukeutumistyyliä (Salokoski & Mustonen 2007, 15–16, 23). Nuorten identiteetin määrittäminen ulkoisten tekijöiden, kuten muodin, ulkonäön sekä julkisuuden tavoittelun, perusteella, on paikoin lisääntynyt (Grossberg ym. 1998, 212–213; Kangas ym. 2008, 6–7).

Mediasta välittyy runsaasti sekä todellisia että fiktiivisiä sisältöjä. Huomionarvoista on, että nuori voi omaksua myös fiktiivisistä asioista todellisuuskäsityksiinsä. Tällaisia ovat esimerkiksi vaikutuksia muun muassa nuorten asenteisiin ja käsityksiin seksuaalisesta kanssakäymisestä (Emmers-Sommer & Allen 1999, 491.) Aikuisille suunnattu viihde voi joissakin tapauksissa aiheuttaa nuorissa myös hämmennystä ja ahdistusta (Salokoski & Mustonen 2007, 16). Useissa televisiosarjoissa sekä tietokonepeleissä viihdykkeenä käytetty väkivalta voi olla niille altistuneiden nuorten kannalta haitallista (Mustonen & Pulkkinen 1997). Medially ja erityisesti mainostamisella on havaittu olevan haitallisia vaikutuksia myös nuorten alkoholinkäyttöön (Stoolmiller ym. 2012, 7) ja syömishäiriöihin (Stice, Schupac-Neuberg, Shaw & Stein 1994).

Vaikka mediavaikutusten tarkasteleminen suhteessa alaikäisiin on usein kielteissävytteistä, vaikutukset eivät ole niin yksitahoisia. Medially on useita myönteisiä vaikutuksia, kuten teknisten ja kognitiivisten taitojen oppimisen tukeminen, kommunikaatiovalmiuksien ja avaruudellisen hahmottamisen edistäminen sekä lasten sosiaalisen pääoman ja kulttuurisen kompetenssin lisääminen kuuluvat median tunnustettuihin hyötyihin. (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 9). Se tarjoaa runsaasti hyödyllistä tietoa ja voi toimia tehokkaana oppimisen välineenä ja kanavana (Emmers-Sommer & Allen 1999, 490; ks. myös Salokoski & Mustonen 2007, 31).

Vaikutusten kannalta mediatuotosten, kuten ohjelmien tai mainosten, sisällöt ovat olennaisessa roolissa. Kuitenkin myös ihmisten yksilölliset tekijät ovat vaikutusten kannalta merkittäviä, sillä

esimerkiksi yhdelle terapeutiseksi koettu tuotos voi aiheuttaa toiselle kielteisiä kokemuksia. Vaikutusten kannalta onkin muodostettu suoja- ja riskitekijöitä käsittelevä luokittelu. Suojatekijöihin kuuluvat mediataidot, kriittisyys, turvalliset ihmissuhteet, sosiaaliset taidot, median monipuolinen käyttö, vanhempien ohjaus ja valvonta, läheisten ihmisten omat mallit sekä myönteiset, eettiset ja kehitystä tukevat sisällöt, ehkäisevät kielteisiä vaikutuksia. Riskitekijöitä, jotka altistavat kielteisille vaikutuksille, ovat hyväuskoisuus, ihmissuhteiden turvattomuus ja vähäisyys, heikot sosiaaliset taidot, vanhempien välinpitämättömyys, läheisten ihmisten omat mallit, todellisuutta pakeneva motivaatio, vahva mielialaa kohottava vaikutus sekä kehitystasolle sopimattomat median sisällöt. Vaikutusten kannalta myös nuoren identiteetti on olennaisessa osassa, sillä mitä hajanaisempi identiteetti nuorella on, sitä voimakkaampia median mallit voivat yksilölle olla (Salokoski & Mustonen 2007, 16, 23, 30, 33).

Haasteita mediavaikutusten tutkimiseen aiheuttaa erityisesti median sosiaalistavan roolin erottaminen muista sosiaalisiaatioagenteista. Toiseksi myös viestinnän vaikutusten erittelemisen ongelmallisuus tiettyihin tapoihin tai hetkiin vaikeuttaa sekoittavien tekijöiden poistamista. (Malmelin 2003, 170). Media onkin irrottamattomissa kulttuuriympäristöstään, ja vaikka media vaikuttaa yhteiskuntaan, yhteiskunta vaikuttaa mediaan (Grossberg ym. 1998, 7, 63–65). Mediavaikutukset ovatkin joko suoria tai epäsuoria, joista jälkimmäinen tarkoittaa useamman tahon muutosta aiheuttavia, ei mediaan rajoittuvia, yhteisvaikutuksia. Vaikutukset ovat myös joko tahattomia tai tahallisia, joista ensimmäisiin lukeutuvat sellaiset, joita ei ole tietoisesti tavoiteltu, kun tahallisilla pyritään tietoisesti jonkin halutun saavuttamiseen. (Salokoski & Mustonen 2007, 15–16). Mainonta on esimerkki tahallisesta vaikuttamisesta. Sen tavoitteena on kehittää ihmisissä erilaisia haluja ja tarpeita, saattaa näihin vastaavat tuotteet kuluttajien tietoisuuteen sekä edesauttaa mainostetuille tuotteille suotuisaa kulutuskäyttäytymistä ja kuluttajaidentiteetin syntyä (Grossberg ym. 1998, 212–213; Spence ym. 2011, 97–99). Mainonnallisia merkityksiä on suorien mainosten lisäksi sisällytetty usein myös ei-mainonnalliseen materiaaliin esimerkiksi tuotesijoittelun⁶, brändäyksen tai mainosajan käytön avulla (Malmelin 2003, 42, 52). Median myötä markkinat ovatkin tulleet enenevässä määrin osaksi lasten ja nuorten maailmaa (Koivurova 2010, 42). Jo pelkkä visuaalisuus on tärkeä osa markkinointia, sillä sen avulla ihmisille luodaan halutunlaisia mielikuvia esillä olevista asioista (Herkman 2007, 71) ja jo pelkillä visuaalisilla tuotoksilla on tutkitusti vaikutuksia nuoriin (Koivurova 2010, 42).

---

⁶ Tuotesijoittelu tarkoittaa, että tavaroiden tai palveluiden tuottaja maksaa omien tuotteidensa esiintymisestä esimerkiksi pelissä, televisio-ohjelmassa tai elokuvassa. Käytäntö on ollut Suomessa kiellettyä. (Herkman 2007, 156.) Kuitenkin esimerkiksi amerikkalaisen tuotannon kautta sitä on havaittavissa myös Suomen mediasisällöissä.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1. Tutkimuskohde ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa arvoja yläkouluikäisten nuorten ihannenuorikäsitelyssä sekä heidän tulkinnoissaan massamedian ihannenuoresta. Tutkimuksella haluttiin myös selvittää, olisiko aineistosta havaittavissa arvoja, joita ei tunnetuimmissa nuorten arvotutkimuksissa Suomessa ole tutkittu. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin yläkoululaisten omia ihanteita sekä heidän massamedian ihannenuorikuvista tekemiään tulkintoja erojen ja yhteneväisyyksien kartoittamiseksi. Tutkimusongelmat olivat

4. Mitä arvoja yläkoululaisten ihannenuorikäsitelyyn sisältyy?
  - a. Onko niistä havaittavissa arvoja, joita ei ole käsitelty tunnetuimmissa suomalaisissa nuorten arvotutkimuksissa tai tutkimuksessa käytetyissä arvomalleissa?
5. Mitä arvoja yläkoululaisten tulkintoihin massamedian ihannenuorikäsitelystä sisältyy?
6. Millaisia yhtäläisyyksiä ja/tai eroavuuksia on yläkoululaisten omilla ihannenuorikäsitelyillä ja heidän tulkinnoillaan massamedian ihannenuorikäsitelystä?

5.2. Eläytymismenetelmä

Aineistonkeruussa sovellettiin eläytymismenetelmää, jonka johtoajatukseksi on tarkastella tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista. Sen avulla on tyypillistä saada kokoon aineistoa, joka tuo ilmi kulttuurisia stereotypioita, joskin ne voivat tuottaa myös hyvin erikoistapauksellisia kuvauksia (Eskola 2010, 81). Tutkittavalle annetaan aineistonkeruutilanteessa kirjallinen kehyskertomus eli tarinanalku, joka koostuu usein suhteellisen lyhyestä johdattuksesta haluttuun aiheeseen, mutta joka kuitenkin sisältää tutkimuksen kannalta olennaiset asiat. Tutkittavaa johdetaan annetun ohjeistuksen mukaisesti eläytymään tarinaan ja sen jatkamiseen tarinan tai lyhyen esseen muodossa. (Rita, Valtanen & Eskola 2003, 127–128). Olennaista ilmiön eri puolien todentamisessa on variointi, eli aineisto kerätään käyttämällä vähintään kahta, jonkin valitun elementin suhteen poikkeavaa, kehyskertomusta. Varioinnin tavoitteena on esiintuoda tutkittavan ilmiön erityispiirteitä eli asioita, jotka eri tavoin selvitettyinä olisivat jääneet käsittelemättä. (Eskola 2010, 73.) Aineiston keräämisessä vastausten lukumääräksi yhtä kehyskertomusta kohti on suositeltu noin 15–20

vastausta, sillä niillä kohdin saturaatiopisteen on nähty täyttyvän (Rita ym. 2003, 128). Koska kehyskertomus on ratkaiseva tekijä aineiston onnistumiselle, kehyskertomusten toimivuutta on kannattavaa testata esimerkiksi esitutkimuksella ennen tutkimusaineiston keräämistä. Olennaista on selvittää, mihin asioihin vastaajat kiinnittivät huomiota, olivatko kehyskertomukset ymmärrettäviä ja selkeitä sekä mitä kehitettävää niissä olisi, jotta ne olisivat mahdollisimman loogisia ja osuvia tutkimusongelmiin vastaamisen kannalta. (Eskola 2010, 73, 77–80.)

Omien erityispiirteidensä vuoksi aineiston analyysi koostuu eläytymismenetelmällä hankitun aineiston analysoinnissa kahdesta vaiheesta. Sen jälkeen, kun aineisto on analysoitu valitulla analyysimenetelmällä, huomio kiinnitetään variaation tuottamiin ominaisuuksiin. (Rita ym. 2003, 127–129.) Varioinnin analysoimisessa tärkeää on tarkastella niitä eroja, joita tarinoissa tai esseissä on havaittavissa keskeisen elementin vaihtuessa. (Eskola 2010, 73.)

5.3. Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysilla, jonka pyrkimyksenä on koota tiivis ja selkeä kuvaus aineistosta ilmenevästä ilmiöstä niin, ettei mitään olennaista jäisi huomioimatta. Sitä voi toteuttaa joko aineiston sisällön analyysina, jonka pyrkimyksenä on aineiston sanallinen kuvaaminen, tai sisällön erittelynä, jossa aineiston sisältö muodostetaan kvantifioimisen eli määrällistämisen avulla numeeriseen muotoon. Sitä voi käyttää aineiston analysoinnissa teorialähtöistä eli deduktiivista, aineistolähtöistä eli induktiivista ja teoriaohjaavaa otetta käyttäen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa analysointi koostuu aineiston redusoinnista, klusteroinnista sekä abstrahoinnista. Aineiston redusointi eli pelkistäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimusaineisto pelkistetään karsimalla siitä pois tutkimusongelmien kannalta epäolennaiset osat, jolloin jäljelle jää pilkottu, analyysin kannalta olennainen osa aineistoa jäljelle. Klusterointi eli ryhmittely tarkoittaa sitä, että samaa ilmiötä kuvaavat ilmaukset ryhmitellään yhteen omiksi luokikseen, joista kukin nimetään omaa luokkaansa kuvaavalla käsitteellä. Tässä analysoinnin osassa tarkoituksena on erotella toisistaan poikkeavat merkitykset omiksi luokikseen sekä tiivistää aineistoa entisestään. Abstrahointi on vaihe, jossa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan ja muodostetaan kokonaisuuksiksi teoreettisten käsitteiden avulla. Abstrahoinnissa luokituksia yhdistellään niin kauan, että niistä tulee mahdollisimman tiivis, mutta samanaikaisesti aineiston sisällölle uskollinen luokittelu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110).

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa analyysin luokittelu rakentuu jo olemassa olevaan viitekehukseen, joka voi olla joko teoria tai käsitejärjestelmä. Tällöin tutkimuksen analyysin voi

suorittaa kahdella tavalla, joista ensimmäisessä käytössä oleva analyysirunko on strukturoitu, jolloin aineistosta poimitaan vain siihen sopivat asiat ja sopimattomat jätetty analyysin ulkopuolelle. Toinen tapa on käyttää analyysirunkoa väljästi, jolloin myös uusien luokkien synnyttäminen jo esitettyjen rinnalle on mahdollista. Analyysitapa sisältää siis sekä deduktiivisia että induktiivisia analyysin periaatteita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analysointi etenee aineistolähtöisen analyysin periaatteiden mukaan. Erottavana tekijänä on abstrahointivaiheessa tapahtuva jo olemassa olevien teoreettisten käsitteiden käyttö, joiden lisäksi kuitenkin ilmiöt, joilla ei vielä ole käsitteitä, käsitteellistetään. Erona teorialähtöiseen sisällönanalyysiin on taas teoriaohjaavan sisällönanalyysin induktiivisuus, mikä tarkoittaa sitä, että analyysi tapahtuu aineiston ehdoilla niin, että vasta yläkäsitteitä muodostettaessa teoreettisia käsitteitä otetaan käyttöön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117).

5.4. Tutkimuksen vaiheet

Aineisto kerättiin keväällä 2012 neljästä yläkoulussa Pirkanmaalla ja Hämeenlinnassa. Luvat aineistonkeruuseen luokkatilanteissa tulivat koulujen rehtoreilta. Yhteistyöhön sitoutuneet opettajat valitsivat tutkimukseen osallistuvat luokat. Tutkimukseen osallistui 78 nuorta, joista 30 oli yhdeksäs- ja 48 kahdeksasluokkalaisia. Kolme viidestä (59 %) vastaajasta oli poikia.

Koska tutkimuksessa selvitettiin toisaalta nuorten ihannenuorikuvia ja toisaalta heidän tulkintojaan massamedian ihannenuorikäsitteistä, aineisto koostuu kuin kahdesta osasta. 60 nuorta kirjoitti omista ihannenuorikäsitteistään ja massamedian ihannenuoresta tekemistään tulkinnoista kirjoittaneita nuoria oli 51. Tutkittavista 37 kirjoitti yhden omia ihanteitaan sekä yhden massamediaa käsittelevän tulkintansa, kun 41 nuorta kirjoitti vain yhden kirjoituksen jommastakummasta teemasta.

Aineistonkeruutilanteessa pyysin nuoria vastaamaan kirjallisesti annettuun tehtävään mahdollisimman laajasti kerrottua lyhyesti, kuka olen ja mistä tutkimustilanteesta ja aiheesta on kyse. Aikaa ohjeistukseen ja kirjoittamiseen meni noin 25 minuuttia luokkaa kohti. Havainnollistin ihannunuoren ideaa parissa luokassa esimerkiksi, kuinka itse ihailen ystävässäni esimerkiksi sitä, ettei hän puhu pahaa selkäni takana. Huomasin kuitenkin esimerkin vaikuttavan ainakin osalta joidenkin nuorten vastauksiin, sillä osa nuorista kirjoitti kyseisissä luokissa aiheesta samaa ilmaisua käyttäen. Tämän vuoksi vaihdoin esimerkin työmaailmaa koskeväksi. Kerroin pitäväni työntekijässä ihailtavana sitä, ettei hän esimerkiksi varasta työpaikalta. Tästä nuoret eivät ottaneet mallia vastauksiinsa.

Alkuperäisenä tarkoituksena oli toteuttaa aineistonkeruu täysin eläytymismenetelmän mukaisesti. Vaikka kehyskertomuksia testattiin esitutkimuksen avulla, ne eivät kuitenkaan massamediaa käsittelevien kehyskertomusten kohdalla vastanneet tutkimusongelmiin rajatusta näkökulmasta käsin. Esimerkiksi ihanteiden vastakohtia selvitetessä useampi nuori ei ymmärtänyt epäihanteiden olevan tarkasteltavana, vaan käsittelivät aihetta ihanteiden näkökulmasta. Yksi nuorista ei lisäksi ymmärtänyt, mitä kehyskertomuksen jatkoksi olisi pitänyt kirjoittaa, eikä vastannut lainkaan aihetta koskien. Kesken aineistonkeruun kokeilin kehyskertomusten sijasta avoimia kysymyksiä tilanteen korjaamiseksi, ja ne osoittautuivatkin tutkimusongelmien kannalta onnistuneiksi sekä nuorten omia ihanteita että massamediaa käsitteleviä tulkintoja koskevissa kirjoituksissa. Ennen kysymystenvaihtoa olin ehtinyt kerätä kuusi massamedian ihannenuoritulkintoja ja 21 nuorten ihannenuorikäsitteitä kuvanneita eläytymismenetelmävastauksia, joista 10 ihanteista ja 11 ihanteiden vastakohtia käsittelevää kirjoitusta. Koska tutkittavia nuoria oli rajallinen määrä, loppu aineisto kerättiin suorien kysymysten avulla. Koska massamediaa käsittelevät kirjoitukset eivät vastanneet aiheeseen tutkimusongelmien kannalta olennaisesta näkökulmasta käsin, eivätkä yltäneet lähellekään saturaatiotasoa, niitä ei sisällytetty analyysiin. Kuitenkin nuorten omia ihanteita käsittelevät kirjoitukset, jotka eivät täysin yltäneet saturaatiotason täyttymisen alarajasuositukseen, sisällytettiin aineistoon, koska niissä käsiteltiin joitakin olennaisia arvoja eri tavoin kuin avoimilla kysymyksillä selvitettyissä kirjoituksissa. Ilman niitä tulokset eivät olisi olleet yhtä moniulotteisia kuin ne nyt olivat. Variointinäkökulman vuoksi ne sisällytettiin analysoitavaan aineistoon. Nuorten omat ihannenuorikäsitteet -aineisto koostui toisin sanoen avoimilla kysymyksillä selvitetystä nuorten omista ihanneminäkäsitteistä sekä kehyskertomusten avulla selvitetystä ihannenuorikäsitteistä, kun tarkasteltavana on joku toinen nuori kuin vastaaja itse. Avoimilla kysymyksillä hankitut kirjoitukset ylsivät saturaatiotason täyttymisen kannalta vaadittun määrään vaihdellen 15–19 välillä.

Nuorten ihannenuorikäsitteitä selvittäneet kehyskertomukset olivat

1. Olet viimeisten viikkojen aikana tutustunut ikäiseesi nuoreen, joka on kuin täydellinen kuva siitä, millaisena *sinä/massamedia* näkee ihailtavan nuoren. Kuvaile, millainen hän oikein on.
2. Olet viimeisten viikkojen aikana tutustunut ikäiseesi nuoreen, joka on kuin täydellinen vastakohta sille, millaisena *sinä/massamedia* näkee ihailtavan nuoren. Kuvaile, millainen hän oikein on.

Nuorten omia ihannenuorikuvia selvittäneet avoimet kysymykset olivat

1. Millainen haluaisin olla?
2. Millainen en koskaan haluaisi olla?

Nuorten tulkintoja massamedian ihannenuorikuvasta selvittäneet avoimet kysymykset olivat

1. Millainen on massamedian ihannenuorikuva?
2. Millainen massamedian ihannenuori ei todellakaan ole?
3. Millainen nuoren ei pitäisi olla massamedian mielestä?

Aineistonkeruussa olisi voinut käyttää myös haastatteluja, joiden etuihin kuuluvat muun muassa mahdollisuudet tarkentaa ja laajentaa selvitetävän ilmiön käsittelyä haastattelutilanteessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 200), mutta koska tutkimuksessa haluttiin tutkia laajempaa nuorten joukkoa, se ei ollut vaihtoehdoista sopivin. Ryhmähaastattelun avulla olisi voinut tutkia suurempaakin joukkoa, mutta osa nuorten etenkin arkaluontoisemmista näkemyksistä olisi voinut jäädä käsittelemättä. Esimerkiksi dominoivien henkilöiden ollessa ryhmässä tulokset voisivat kuvastaa enemmän heidän kuin kaikkien ryhmäläisten näkemyksiä. (Mt. 206.) Strukturoitua kyselyä käyttämällä joitakin yhteisökohtaisia arvoja olisi voinut jäädä huomiotta (vrt. esim. Rokeach 1973, 95), jolloin yksi tutkimusongelmista olisi jäänyt vastauksetta.

Tutkimuksessa käytettiin arvojen tunnistamisen ja käsitteellistämisen apuna Schwartzin (2012, 13–15; ks. taulukko 2) ja Rokeachin (1973, 28; ks. taulukko 1) arvomalleja sekä aikaisempia Suomen nuorten arvotutkimuksia. Lisäksi tilaa haluttiin antaa aineistolähtöiselle arvojen havaitsemiselle. Koska tutkimuksessa käytettiin sekä valmiita arvoja että induktiota, analyysissa käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia, joka sallii myös valmiin luokittelun ulkopuolelle jäävien arvojen huomioimisen käytettyjen mallien yhteydessä. Alun perin tarkoituksena oli tarkastella aineistosta havaittavia yksittäisiä arvoja Schwartzin mallin mukaisesti perusarvoittain. Mallissa osa arvoista oli kuitenkin sijoitettavissa useampien perusarvojen alaisuuteen niiden taustalla olevien motiivien perusteella. Koska aineistosta ei kaikkien yksittäisten arvojen kohdalla selvinnyt tarkempia motiiveja, luokittelutasoa ei tutkimuksessa voitu käyttää. Tarkasteltavina olivat yksittäiset arvot sekä niihin sisältyvät arvo-ominaisuudet. Kvantifioinnilla haluttiin selvittää, mitä arvoja nuoret käsitelivät eniten, kun tarkasteltavana oli, kuinka moni nuori arvosta kirjoitti. Kvantifioinnissa ei kiinnitetty tarkasti huomiota siihen, kuinka monta kertaa niitä käsitelleet nuoret arvoon viittasivat. Sen käyttö mahdollisti myös sukupuolten välisten erojen tarkastelun arvojen käsittelyssä. Pohdinnassa tarkasteltiin lisäksi, oliko arvojen käsittelymäärillä yhteyksiä myös niiden tärkeyteen.

6. ARVOT YLÄKOULULAISTEN IHANNE- NUORIKUVISSA

6.1. Yläkoululaisten ihannenuorikäsitteisiin sisältyneet arvot

Kuudennessa luvussa tarkastellaan yläkoululaisten ihannenuorikäsitteisiin sisältyviä arvoja. Ensin esitellään taulukon muodossa kaikki aineistosta havaitut arvot, joka järjestettiin niihin viitanneiden nuorten määrän mukaan. Samassa yhteydessä käsitellään lähemmin eniten huomiota saaneita arvoja sekä arvoja, joiden tärkeys korostui teksteissä, vaikka arvojen esiintymismääriä selvittäessä ne eivät selkeästi erottuneet muista. Toisessa alaluvussa selvitetään induktiivisesti aineistosta havaittuja arvoja. Kolmannessa alaluvussa eritellään sukupuolten välisiä eroja arvojen käsittelyssä, jonka jälkeen neljänneksi kartoitetaan kysymyksenasettelusta aiheutuneita variaatioeroja. Viimeiseksi käsitellään vielä arvojen muodostamisen haasteita ja ratkaisutoimenpiteitä.

Seuraavassa taulukossa ovat kaikki nuorten omista ihannenuorikäsitteistä havaitut arvot sekä niihin viitanneiden nuorten kokonais- ja sukupuolten määrät, kun tarkasteltavana oli, kuinka moni nuorista käsitteli arvoa kirjoituksessaan. Schwartzin (2012, 4–7) ja Rokeachin (1973, 28) malleihin sisältyvissä arvoissa ei ole erikoismerkintöjä. Aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyneet arvot on lihavoitu ja induktiivisesti havaitut kursivoitu ja tummennettu.

TAULUKKO 4. Yläkoululaisten ihannenuorikäsitelyyn sisältyneet arvot sekä niitä käsitelleiden nuorten kokonais- ja sukupuoliset määrät.

Arvo	Nuorten määrä (tytöt/pojat) Yhteensä 60 (24/36)	Arvo	Nuorten määrä (tytöt/pojat) Yhteensä 60 (24/36)
Ulkonäkö	25 (11/14)	<i>Muodikkuus</i>	6 (3/3)
Vastuullisuus	23 (13/10)	Nöyryys	6 (2/4)
Yhteiskunnallinen tunnustus ^a	23 (13/10) – 14 (7/7)	Perhe	6 (3/3)
Avuliaisuus	19 (12/7)	Iloisuus	5 (4/1)
Kohteliaisuus	15 (7/8)	Itsekunnioitus	5 (5/0)
Rehellisyys	14 (9/5)	Laajakatseisuus	5 (4/1)
Yhteenkuuluvuus ^a	13 (7/6) – 5 (5/0)	Vapaus	5 (5/0)
Älykkyys	13 (6/7)	Harrastaminen	4 (2/2)
Huumorintaju	12 (6/6)	Päihteidenkäyttö^c	4 (2/2) – 12 (7/5)
Kunnianhimo	12 (9/3)	<i>Tilannetaju</i>	4 (2/2)
Riippumaton	12 (7/5)	Tottelevaisuus	4 (3/1)
Tosi ystävyys	12 (6/6)	Uteliaisuus	4 (2/2)
Hedonismi ^b	11 (5/6)	Luovuus	3 (2/1)
Omana itsenään oleminen	11 (6/5)	<i>Omavaraisuus^c</i>	4 (1/3) – 8 (3/5)
Urheilullisuus	11 (4/7)	Omien tavoitteiden valinta	3 (2/1)
Onnellisuus	11 (8/3)	<i>Periksiantamaton</i>	3 (3/0)
Menestys	10 (5/5)	Päihteettömyys^c	3 (1/2) – 11 (6/5)
Terveys	10 (4/6)	Sosiaalinen oikeudenmukaisuus	3 (2/1)
Työ	10 (8/2)	Virikkeisyys ^b	3 (3/0)
Sosiaalisuus	9 (7/2)	Yhteiskunnallinen järjestys	3 (2/1)
Ystävällisyys	9 (3/6)	Muiden kunnioittaminen	2 (2/0)
Varakkuus ^c	8 (4/4) – 4 (2/2)	Kypsä rakkaus	4 (3/1)
Autoritaarisuus^d	7 (0/7)	<i>Sovelias kapinallisuus</i>	2 (1/1)
Kyvykkyys	7 (3/4)	Elämän mielekkyys	1 (1/0)
Maltillisuus	7 (4/3)	<i>Luottavaisuus</i>	1 (0/1)
Puhtaus	7 (4/3)	Rakastava	1 (1/0)
Rohkeus	7 (4/3)	<i>Uusien ihmisiin tutustuminen</i>	1 (1/0)
Uskollisuus	7 (4/3)	Vaikutusvalta	1 (1/0)

^a Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko yhteiskunnalliseen tunnustukseen tai yhteenkuuluvuuteen, tai molempiin samanaikaisesti.

^b Virikkeisyys ja hedonismi ovat Schwartzin (2012, 5) mallissa perusarvoja, jotka koostuvat molemmat kolmesta yksittäisestä arvosta. Koska osa-arvojen väliselle eronteolle ei ollut aineistossa tarpeeksi selkeitä perusteluja, yksittäiset arvot ilmoitettiin yhdessä perusarvon nimellä. Hedonismiin sisältyviä arvoja ovat mielihyvä, itsensä hemmottelu ja elämästä nauttiminen, virikkeisyyteen monipuolinen elämä, jännittävä elämä ja uskaliaisuus.

^c Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko varakkuuteen tai omavaraisuuteen, osa joko päihteettömyyteen tai päihteidenkäyttöön. Lukuvaihtoehdot merkittiin aineiston perusteella todennäköisemmän kuvauksen mukaiseen järjestykseen.

^d Autoritaarisuuden käsittely todennäköisesti vääristyi erään poikaryhmän huutelun seurauksena yhdessä aineistonkeruutilanteessa.

Ulkonäkö oli nuorten omissa ihannenuorikäsitelyissä kaikkein käsitellyin arvo, josta kirjoitettiin kahdessa viidestä (42 %) vastauksesta. Vaikka ulkonäköön viitattiin osassa kirjoituksista vain

kerran, monessa kirjoituksessa sitä käsiteltiin laajemmin. Joissakin sen keskeisyys korostui erityisellä tavalla, kuten esimerkiksi erään tytön vastauksessa, jossa aihetta käsiteltiin seuraavasti:

”en haluaisi olla läski – – en haluais näyttää ns. rotalta eli hirveältä rasvalettipäältä. – – en haluaisi että minulla olisi akne tai jtain muita iho-ongelmia. en haluaisi että minulla tai kellään muullakaan olisi hirveät ja likaiset hampaat.” ^{NuVT1} (sic)

Ulkonäön merkityksellisyys korostui selkeästi myös erään pojan kirjoituksessa, joka kirjoitti *”ulkonäkö on tässä iässä tärkein”* ^{NuVP12}. Tässä ulkonäön tärkeys korostui nostamalla se muiden arvojen yläpuolelle, keskeisimmäksi nuorta koskettavaksi tekijäksi. Ulkonäön tärkeys korostuikin toisin sanoen määrällisen käsittelyn lisäksi sanallisten, merkityksellisyyttä korostavien ilmaisujen kautta. Aineistossa ulkonäköön sisältyi yleistä hyvännäköisyyden sekä kauneuden ja komeuden arvostamista, mutta myös yksityiskohtaisemman hyvännäköisyyden, kuten hyväihoisuuden ja muodikkaan ulkonäön, arvostamista. Ihanteiden vastakohtia selvittäneissä kirjoituksissa pidettiin epäihanteellisena erityisesti lihavuutta. Myös muuta vääräksi katsottua kokoa, kuten liika iso- tai pienikokoisuutta ja kolmen pojan näkökulmasta liikaa laihuutta, paheksuttiin. Lisäksi kahdessa kirjoituksessa epäurheilullista ulkonäköä pidettiin ihanteiden vastaisena.

Kaksi viidestä (38 %) nuoresta piti vastuullisuutta olennaisena ihannenuorikuvansa ominaisuutena. Arvo koostui luotettavuudesta ja vastuuntuntoisuudesta (vrt. taulukko 2), joista ensimmäistä käsitteli 19 nuorta, ja jälkimmäistä seitsemän. Eräs tytöistä kertoi haluavansa olla *”Luotettava, auttavainen, Minulle olisi helppo puhua ja olisin ”hyvä” ihminen. En puhuisi pahaa kenenkään selän takana.”* ^{NuMT14}. Tässä luotettavuuden arvoa käsiteltiin sekä nimeltä mainiten että haluna välttää puhumasta muista pahaa heidän tietämättään. Yhdessä vastuuntuntoisuutta käsittelevistä kirjoituksista paheksuttiin muiden syyttämistä tilanteissa, joissa vastuu kuuluu syyttelijälle itselleen. Siinä epäihailtavaksi kerrottiin se, että nuori *”syyttä muita/kerjää sääliä itseaiheutetuista ongelmistaan”* ^{NuVP27} (sic). Vastuullisuus-arvon käsittelyn yhteydessä tulee kuitenkin huomioida aineistonkeruussa tapahtunut virhe, joka mahdollisesti vaikutti arvon esiintymismäärää lisäävästi. Kahdessa luokassa aineistonkeruutilanteessa havainnollistin ihailtavia ominaisuuksia tehtävänannossa kertomalla, kuinka itse pidän ihailtavana ystävässä sellaista, ettei hän puhu pahaa selän takana. Kirjoituksia tarkasteltaessa samaa ilmaisua käytettiin useammassa kirjoituksessa, jonka paljastuttua esimerkki vaihdettiin. Huomionarvoista on kuitenkin toisaalta se, että niissäkin ryhmissä, joissa esimerkkiä ei käytetty, useat yläkoululaiset käyttivät samaa ilmaisua ihanteissaan. Vaikka virheellisen esimerkin käyttö olisi vaikuttanut arvon käsittelyn määriin, se osoittautui olennaiseksi myös muissa ryhmissä.

Yhteiskunnallista tunnustusta käsiteltiin vähimmillään neljänneksessä (23 %), mutta enimmillään kahdessa viidestä (38 %) vastauksesta. Sitä kuvanneiden nuorten määrät eivät selvinneet aineistosta yksiselitteisesti, sillä osa sitä mahdollisesti koskeneista viittauksista saattoi vaihtoehtoisesti tai samanaikaisesti merkitä myös yhteenkuuluvuuden arvoa⁷. Kerrottuja ihannetekijöitä olivat kunnioitettuna oleminen, pidettynä oleminen, suosittuus, laaja kaveripiiri sekä ihanteiden vastakohtista yksinäisyyden ja syrjinnän kohteena olemisten välttäminen. Eräs nuori kirjoitti, että *”Haluaisin olla kunnioitettu ja hyvä esimerkki nuoremmille tai samanikäisille. En sellainen, jota katsotaan aina vastaan tullessa pitkään tai oudoksuen.”*^{MMT30}. Tekstistä voi havaita sekä muilta saatavan kunnioituksen että hyväksynnän arvoa kirjoittajalle. Kunnioitus mainittiin tekstissä suoraan nimeltä, mutta muilta saatavan hyväksynnän halu paljastuu toisesta lauseesta, jossa itseen kohdistuvaa kielteistä suhtautumista haluttiin välttää.

Sanallisissa ilmauksissa tärkeimmiksi kuvatut arvot olivat ulkonäkö, omana itsenään oleminen, kypsä rakkaus, hedonismi ja elämän mielekkyys. Koska ulkonäköä käsiteltiin laajemmin tuloksissa jo aikaisemmin, seuraavassa tarkastellaan vain muita mainittuja arvoja. Omana itsenään olemista käsitteli 11 yläkoululaista. Sen merkitys korostui useassa kirjoituksessa, kuten *”Tärkeintä on ettei esitä olevansa jotain muuta kuin mitä on.”*^{NuMT17}. Tässä arvo sijoitettiin sanallisesti muita arvoja korkeammalle. Toisessa vastaaja kertoi vain lyhyesti, *”Olen jo sellainen kuka haluan olla... oma itseni.”*^{NuMP27}. Arvon tärkeys näyttäytyi siinä, että kirjoittaja koki jo olevansa ihanteensa mukainen, joka oli lyhyesti omana itsenään oleminen.

Kypsästä rakkaudesta kirjoittaneita nuoria oli neljä. Sen tärkeä asema arvojen joukossa erottui erityisesti kirjoituksessa, jossa korostettiin, *”tärkein asia, mitä ihminen voi tehdä on osata rakastaa oikein, niin itseään kuin muitakin”*^{NuMT17} (sic). Huomionarvoista on kuitenkin, että sama vastaaja kirjoitti myös omana itsenään olemisen olevan tärkeintä, kuten edelle kirjattu sitaatti osoittaa. Ilmaisun liittämistä kahteen eri arvoon ei kuitenkaan tulkittu niiden vähempiarvoistamiseksi, vaan ennemmin osoitukseksi siitä, kuinka yksilöillä voi olla useita tärkeitä arvoja yli muiden.

Hedonistisia arvoja, eli mielihyvää, itsensä hemmottelua ja elämästä nauttimista (ks. Taulukko 2), käsiteltiin 11 kirjoituksessa. Useammassa niistä perusarvon merkityksellisyys korostui, kuten seuraavasta esimerkistä voi havaita:

”Kun olen iso poika, tahdon tehdä sitä, mistä tykkään. Haluan toteuttaa omaa toivettani kenenkään sitä estämättä. Päästäkseni tähän tavoitteeseen haluan suoriutua ns. ’hyvillä arvosanoilla’ saadakseni hyvän lähdön ja unelman

⁷ Yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuuden välisiä suhteita selvitetiin tarkemmin alaluvussa 6.5.

jatkumisen pitkään. - - aina kun saan tehdä sitä, mistä tykkää, niin se riittää minulle. Silloin motivaatio riittää vaikka esim. palkka olisi huono.”^{NuMP22}

Kirjoituksessa hedonismin arvo oli kirjoittajalle erityisen tavoiteltavaa. Hän asetti sen motivoivaan asemaan ilmaisemalla muun muassa, että mielekkäiden asioiden tekemisen mahdollistuminen riittää, vaikka muiden arvojen kohdalla tulisi silloin tinkiä. Vastaja asetti esimerkiksi varakkuuden hedonismia alhaisempaan asemaan. Toisessa kirjoituksessa hedonismin arvostus korostui pidettyjen asioiden tekemisenä ja todennäköisesti tästä seuraavien, mielihyvään liittyvien tuntemusten, arvostamisena. Siinä arvon tärkeyttä korostettiin kirjoittamalla ”*mikä tärkeintä: en halua olla sellainen, joka jämähtää työhön, josta ei pidä tai ei tee mitään tärkeää elämässään. - - Tärkeintä on kai, että itse kokee oman elämänsä tärkeäksi.*”^{NuMT11}. Samassa kirjoituksessa hedonismin lisäksi myös elämän mielekkyys nostettiin tärkeimpien arvojen joukkoon kuvaamalla, että jonkin tärkeän tekeminen elämän tarkoituksena on elämässä erittäin olennaista. Elämän mielekkyuden arvoa ei käsitelty kuin yhdessä kirjoituksessa.

Schwartzin (2012, 4–7; ks. Taulukko 2) ja Rokeachin (1973, 28; ks. Taulukko 1) arvomittareita vasten tarkasteltuna vain ulkonäkö ei kuulunut 12 eniten käsitellyn yksittäisen arvon joukkoon. Koska osa Schwartzin (2012, 4) yksittäisistä arvoista sijoittuu motiivinsa perusteella eri perusarvojen alaisuuteen ja koska aineistosta ei selvinnyt kaikkien käsiteltyjen arvojen taustavaikuttimia, yksittäisiä arvoja ei perustellusti voinut sijoitella korkeamman luokkajärjestelmän mukaisesti perusarvojen alaisuuteen. Tämän vuoksi jakautumiset perusarvojen alaisuuteen tuli ilmoittaa ennemmin arvoa käsitelleiden mahdollisina minimi- ja maksimimäärinä. Suoriutumisen perusarvoon sisältyi kolme, hyvántahtoisuuteen kolmesta viiteen, yhdenmukaisuuteen yhdestä kahteen, itseohjautuvuuteen yksi ja turvallisuuteen nolasta yhteen arvoa. Suoriutumisen perusarvoon sisältyivät yhteiskunnallinen tunnustus, kunnianhimo ja älykkyys, hyvántahtoisuuteen avuliaisuus, rehellisyys, tosi ystävyys sekä mahdollisesti vastuullisuus ja yhteenkuuluvuus, yhdenmukaisuuteen kohteliaisuus ja mahdollisesti vastuullisuus, itseohjautuvuuteen riippumattomuus sekä turvallisuuteen mahdollisesti yhteenkuuluvuus.

Koska Schwartzin (2012, 4–7) ja Rokeachin (1973, 28) malleja käytettiin arvojen tunnistamisen ja käsitteellistämisen perustana, myös niihin sisältyneet, mutta tutkimusaineistossa käsittelemättömät, arvot nähtiin osaksi tuloksia. Yläkoululaisten ihannenuorikäsiyksiin ei sisältynyt 18 mallissa mainittua yksittäistä arvoa. Näitä olivat anteeksiantavaisuus, arvovalta, henkinen tai hengellinen elämä, itsekuri, kansallinen turvallisuus, kauneuden maailma, maailmanrauha, oman elämänosan hyväksyminen, palvelusten vastavuoroisuus, pelastuminen, perheen turvallisuus, perinnäistapojen

kunnioitus, tasa-arvo, uskon pitäytyminen, viisaus, ykseys luonnon kanssa, yhteiskunnallinen valta sekä ympäristöä suojeleva.

6.2. INDUKTIIVISESTI HAVAITUT ARVOT

Nuorten omista ihannenuorikäsitteistä havaittiin induktiivisesti viisi arvoa. Lisäksi aineistosta havaittiin kolme arvojen alaisuuteen sijoitettavaa osaominaisuutta⁸. Aineistolähtöisesti havaitut arvot olivat muodikkuus, tilannetaju, omavaraisuus, periksiantamattomuus, sovelias kapinallisuus ja luottavaisuus. Osaominaisuuksia ja niiden pääarvot (sulkeissa) olivat lahjakkuus (kyvykkyys), epäitsekkyys (avuliaisuus) ja ongelmattomuus (hedonismi). Seuraavassa käsitellään aineistolähtöisesti havaittujen arvojen ja arvo-ominaisuuksien nimeämisen ja sijoittamisen perusteluja.

Muodikkuudesta kirjoittaneita nuoria oli kuusi, joista viisi käsitteli muodikkuutta suhteessa ulkonäköön⁹. Eräs vastaajista kirjoitti esimerkiksi, kuinka ”*hirveän värikkäisiin vaatteisiin pukeutunut nuori*”_{NuVT20} (sic) oli ihanteiden vastaista. Lisäksi siihen sisältyi muodinmukaisen materiaalin omistaminen. Muodikkuutta muussa kuin ulkonäössä käsitellyt nuori kirjoitti, että ”*Thailtava nuori omistaa vähintään yhden COD:in*”_{NuMP10}¹⁰. Muodikkuus huomioitiin itsenäisenä nuorten arvona, sillä sen merkityksellisyys oli rinnastettavissa esimerkiksi harrastamiseen tai urheilullisuuteen, joista molemmat ovat aikaisemmissa tutkimuksissa nimettyjä nuorten arvoja.

Eräs neljästä tilannetajua käsitelleestä nuoresta kuvasi, kuinka epäihailtava nuori ”*käyttää internet-meemejä netin ulkopuolella*”_{NuVP27}. Kirjoituksesta saattoi havaita, että tietty toiminta, tässä tapauksessa internet-meemien käyttö, sopii tietyn yhteisön tai ympäristön sisäiseen kommunikointiin, mutta sen ulkopuolella se on enemmän paheksuttavaa kuin ihailtavaa. Tilannetaju on nähtävissä olennaisena tekijänä erityisesti Schwartzin (2012, 5) suoriutumisen-perusarvon, eli vallitsevien normien mittapuulla tapahtuvan henkilökohtaisen menestymisen, kannalta, sillä se on olennainen muiden muassa yhteisön normien tunnistamisen sekä tilannekohtaisten toimintavaihtojen tekemisen kannalta. Koska tilannetaju ei sopinut olemassa

---

⁸ Arvo-ominaisuuksiksi tai arvon osatekijöiksi nimitetään arvoa ilmentäviä tekijöitä, joista yksittäinen arvo koostuu. Näitä ovat esimerkiksi Schwartzin (2009, 12; ks. Taulukko 2) mallissa luovuuteen sijoitetut ainutlaatuisuus ja mielikuvitus tai varakkuuteen sijoittuvat raha ja materiaallinen omaisuus.

⁹ Nämä viittaukset nähtiin osaksi sekä ulkonäön että muodikkuuden arvoa. Muodikkaasti pukeutumista käsitelleet kirjoitukset liitettiin myös ulkonäön piiriin.

¹⁰ COD tarkoittaa Call of duty -nimistä video- ja konsolipeliä.

olevien määritelmien kehyksiin, se on liitetty muiden yksittäisten arvojen rinnalle omaksi kokonaisuudekseen.

Omavaraisuutta käsiteltiin ainakin neljässä, mutta mahdollisesti, joskin epätodennäköisemmin, kahdeksassa kirjoituksessa¹¹. Ominaista arvolle oli varakkuuden sijaan tulla taloudellisesti toimeen omillaan. Eräs nuorista kirjoitti esimerkiksi ”*Haluaisin käydä jo töissä ja tienata itse rahaa käytettäväksi.* - -”_{NuMT13}.

Periksiantamattomuutta käsitelleitä nuoria oli kolme. Eräs harkituista vaihtoehdoista arvon itsenäiseksi muodostamisen sijaan oli sijoittaa havaittu arvo kunnianhimon alaisuuteen. Sen määritelmä Schwartzin (2009, 14; Ks. Taulukko 2) arvomittarissa on työteliäs ja eteenpäin pyrkivä. Aineiston perusteella periksiantamattomuus ei kuitenkaan täysin taipunut sen alaisuuteen. Vaikka arvoilla on yhteyttä eteenpäin pyrkimisen osalta, periksiantamattomuus on myös muuta. Se ei välttämättä sisällä kunnianhimoa tavoitellessaan esimerkiksi oman ainutlaatuisuutensa ylläpitämistä kohdatusta vastustuksesta huolimatta. Eräs nuori kirjoittikin ihailevansa sellaista, ”*ettei anna periksi liian helposti (-mieluiten ei koskaan-) ja tekee parhaansa ollakseen elämässään sitä, mitä itse haluaa olla.*”_{NuMT11} (sic) vastauksena muilta saatavaan lannistukseen ja väheksymiseen.

Soveliasta kapinallisuutta käsiteltiin kahdessa kirjoituksessa. Toinen heistä kirjoitti, kuinka epäihailtava nuori ”*ei uskalla uhmata vanhempia yms. sääntöjä*”_{NuVT21}. Samassa yhteydessä hän kuvasi kuitenkin, kuinka ”*huono luotto (kertoo asioita eteenpäin tai muuten rikkoo luottamuksen), rikkoo vanhempien luottamuksen*” on jo epäihailtavaa sääntöjen rikkomista. Kapinoinnin tulisi tapahtua toisin sanoen soveliaiksi katsotuissa rajoissa ollakseen ihailtavaa. Toisessa kirjoituksessa sääntöjen rikkomisen toimintarajoja täsmennettiin niin, että ”*Täytyy rikkoa sääntöjä, mutta ei liikaa.*”_{NuMP5}. Myös tässä kirjoituksessa kapinoinnilla nähtiin rajat, joiden ylittäminen ei olisi ihailtavaa.

Luottavaisuuteen viitattiin aineistossa vain kerran, sekin vain nimeämällä se muiden piirteiden muassa ihannenuoren olevan ”*luottavainen*”_{NuMP4}. Se ei itsessään asettunut toimivassa mielessä käsillä olevien määritelmien sisään. Ero esimerkiksi luotettavuuteen on siinä, että muiden täydestä luotettavuudesta huolimatta yksilö ei yksioikoisesti luota heihin.

Ominaisuuksia, jotka liitettiin osaksi jo määriteltyjä arvoja, olivat epätietokkyys, lahjakkuus ja ongelmattomuus. Epätietokkyyttä käsitelleitä nuoria oli yhteensä 13, joista eräs kirjoitti, kuinka ”*En*

---

¹¹ Selvitys omavaraisuuden ja varallisuuden välille jakautuvien kirjoitusten sijoittumisperusteluista on alaluvussa 6.5.

haluaisi koskaan olla itsekäs ja ylimielinen, joka arvostelee muita jatkuvasti.”^{NuMT5}. Ominaisuus sisällytettiin avuliaisuuden arvon alaisuuteen, sillä Schwartzin mallissa (2009, 11; ks. Taulukko 2) se määriteltiin muiden hyväksi toimimisena ja epäitsekkyyks on ilmennettävissä muiden huomioimisena sanallisissa ilmaisissa ja käyttäytymisessä. Yksi neljästä lahjakkuuden ihannunuoren ominaisuuksiin liittäneistä kirjoitti, kuinka ”*Thailtava nuori on hyvä jossain.*”^{NuMP10}. Koska lahjakkuus on yksilöllä oleva kyky tehdä jotakin hyvin, se liitettiin osaksi kyvykkyyden arvoa. Kaksi vastaajista ilmaisi ongelmattomuudesta lyhyesti kertomalla, että ihannunuorella ”*ei ongelmia*”^{NuMP5}. Se yhdistettiin hedonismiin mielekkäiden kokemusten haluamisen perusteella.

Aikaisemmissa nuorten arvotutkimuksissa käsitellyjä arvoja, joita esiintyi myös aineistossa, olivat perhe (Wilska 2005, 44), työ (Myllyniemi 2007, 7), päihteettömyys, päihteidenkäyttö (Myllyniemi 2012, 65–70), autoritaarisuus (Poutiainen 2007, 119), urheilullisuus¹² (Laihiala-Kankainen ym. 2010, 58; Myllyniemi & Berg 2013, 59–88), harrastaminen (Myllyniemi & Berg 2013, 37–58), ulkonäkö¹³, omana itsenään oleminen, huumorintaju, uusiin ihmisiin tutustuminen ja muiden kunnioittaminen (Laihiala-Kankainen ym. 2010, 54–59). Näistä muiden kunnioittaminen oli lomittainen Schwartzin ja Rokeachin malleissa olevan vanhempien ihmisten kunnioittamisen kanssa. Aineistossa kunnioittamista käsiteltiin kuitenkin vain vanhempiin rajoittumisen sijasta laajemmin muiden kunnioittamisena edellä esitetyn tutkimuksen mukaisesti.

6.3. Sukupuolten väliset erot yläkoululaisten omissa ihannunuorikuvissa

Aineistosta oli havaittavissa, kuinka tyttöjen kirjoitukset olivat pääasiassa laajempia kuin pojilla sekä sanamääriä että käsiteltyjen arvojen kokonaismääriä koskien. Tätä havainnollisti etenkin se, että ainoat arvot, joita pojat käsitelivät keskimäärin tyttöjä enemmän, olivat urheilullisuus ja autoritaarisuus. Autoritaarisuuden todenmukainen merkitys siitä kirjoittaneille saattoi vääristyä luokan poikien keskinäisen huutelun vuoksi aineistonkeruutilanteessa, joten sen todellinen osuus on kyseenalainen¹⁴. Yksikään tytöistä ei kirjoittanut aiheesta mitään. Urheilullisuuden kohdalla ero oli kuitenkin hyvin pieni, sillä sitä käsitelti tytöistä 17 % ja pojista 19 %.

Käsitellyimpien arvojen kahdentoista kärjessä oli joitakin sukupuolten välisiä eroja. Yhteisestä listasta poistuisi tyttöjen kohdalla älykkyyks, tosi ystävyys ja mahdollisesti yhteenkuuluvuus, jotka

---

¹² Urheilullisuutta on aiemmissa tutkimuksissa käsitelty muun muassa liikunnallisuutena (vrt. Myllyniemi & Berg 2013, 59–88).

¹³ Käsitelty englanninkielisessä tutkimusjulkaisussa käsitteellä ”*physical attractiveness*” (Laihiala-Kankainen 2010, 54) ja nuorisobarometreissa muun muassa tyytyväisyytenä omaan ulkonäköön (Myllyniemi 2012, 99; Myllyniemi & Berg 2013, 95–96).

¹⁴ Ks. tarkemmin alaluvusta 6.5.

korvautuisivat kunnianhimolla, onnellisuudella ja työllä, joiden lisäksi sosiaalisuus nousisi jaetulle viimeiselle sijalle yhdessä riippumattomuuden ja kohteliaisuuden kanssa. Poikien kohdalla eroja olisi kuitenkin enemmän, sillä rehellisyyden, kunnianhimon, riippumattomuuden ja mahdollisesti yhteenkuuluvuuden sijaan, jos sitä käsitelleitä nuoria olisi vähemmän kuin maksimimäärä mainituista, listaan sisältyisivät urheilullisuus, autoritaarisuus ja jaetulla viimeisellä sijalla tosi ystävyys, terveys ja ystävällisyys. Seuraavassa taulukossa ovat suurimmat sukupuolten väliset erot arvojen käsittelyssä.

TAULUKKO 5. Selkeimmät sukupuolten väliset erot arvojen käsittelyssä yläkoululaisten ihannenuorikuviissa.

Arvo	Määrä (tytöt/pojat) Yht. 60 (24/36)
Autoritaarisuus	7 (0/7)
Avuliaisuus	19 (12/7)
Itsekunnioitus	5 (5/0)
Kunnianhimo	12 (9/3)
Onnellisuus	11 (8/3)
Sosiaalisuus	9 (7/2)
Työ	10 (8/2)
Urheilullisuus	11 (4/7)
Vapaus	5 (5/0)

Itsekunnioitusta ja vapautta käsitelleitä tyttöjä oli aineistossa viidennes, kun pojista yksikään ei kirjoittanut niistä mitään. Muita arvoja, joita sisältyi vain tyttöjen vastauksiin, olivat sisäinen tasapaino, virikkeisyys, muiden kunnioittaminen, elämän mielekkyys, luottavaisuus ja vaikutusvalta. Niitä käsitelleitä tyttöjä oli kuitenkin arvoa kohti vain yhdestä neljään. Kunnianhimoa käsitelleitä tyttöjä oli kaksi viidestä (42 %), kun vastaavasti poikia vain kahdeksan prosenttia. Myös työtä ja onnellisuutta koskien erot sukupuolten välillä olivat selkeimpiä, sillä tytöistä molempia arvoja käsitteli tasan kolmannes, mutta ensin mainittua arvoa vain kuusi, ja jälkimmäistä kahdeksan prosenttia pojista. Sosiaalisuutta käsitteli kolme kymmenestä tyttöä (29 %), pojista kahdeksan prosenttia.

6.4. Variointi yläkoululaisten omissa ihannenuorikäsitelyissä

Variointeja tarkasteltaessa havaittiin, että kysymyksenasettelulla oli useita vaikutuksia siihen, mitä arvoja nuoret ihannenuorikuviinsa liittivät. Eroja oli kysymyskohtaisesti, mutta myös erityisesti riippuen siitä, oliko selvitetty ihanteiden vastakohtia vai ihanteita. Mielenkiintoista oli se, ettei

arvojen käsittelemisessä ollut kovin suuria eroja ihanneminäkäsitysten ja yleisempien ihannenuorikuvien välillä. Ainoa huomattavampi ero koski epätsekkyydestä kirjoittamista, jota käsiteltiin vähemmän omia ihanneminäkäsityksiä tarkasteltaessa. Seuraavassa taulukossa ovat arvot, joiden kohdalla variointi oli selkeintä yläkoululaisten omissa kirjoituksissa.

TAULUKKO 6. Selkeimmät variointierot yläkoululaisten omissa ihannenuorikuva-kirjoituksissa.

Arvo tai arvon osatekijä (osaominaisuuden pääarvo sulkeissa)	Arvoon tai sen osatekijään viitannneiden nuorten määrä/ aineistonosa			
	Ihanneminäkäsityksiä selvittäneet avoimet kysymykset		Ihannenuorikäsitteitä selvittäneet kehyskertomukset	
	Millainen haluaisin olla? (yht. 18 vastausta)	Millainen en koskaan haluaisi olla? (yht. 19 vastausta)	Nuorten ihanteita selvittänyt kehyskertomus (yht. 10 vastausta)	Nuorten ihanteiden vastakohtia selvittänyt kehyskertomus (yht. 11 vastausta)
Autoritaarisuus ^a	-	7 (37 %)	-	-
Epätsekkyyys (Avuliaisuus)	1 (6 %)	3 (16 %)	3 (30 %)	6 (55 %)
Kohteliaisuus	1 (6 %)	2 (11 %)	2 (20 %)	10 (91 %)
Hedonismi	8 (44 %)	-	2 (20 %)	1 (9 %)
Onnellisuus	11 (61 %)	-	-	-
Perhe	3 (17 %)	-	3 (30 %)	-
Työ	9 (50 %)	-	-	1 (9 %)
Ulkonäkö	2 (11 %)	14 (74 %)	5 (50 %)	4 (36 %)

^a Arvon käsittelemäärä todennäköisesti vääristyi eräiden poikien aineistonkeruutilanteessa tapahtuneen keskinäisen huutelemisen seurauksena. Aiheita selvitetään tarkemmin alaluvussa 6.5.

Kysymyskohtaisia eroja oli erityisesti onnellisuuden, kohteliaisuuden, ulkonäön ja autoritaarisuuden arvojen kohdalla. Kohteliaisuutta käsiteltiin miltei jokainen ihanteiden vastakohtia selvittäneissä eläytymismenetelmällisissä kirjoituksissa. Muilla tavoin selvitettyinä siihen viitattiin korkeintaan vain viidenneksessä kirjoituksista. Vastajaat käsitelivät onnellisuutta vain kysyttäessä, ”millainen minä haluaisin olla”. Sitä käsiteltiin nuoria oli tässä osassa aineistoa jopa kolme viidestä. Jos ihanteita olisi selvitetty vain kyseisellä kysymyksellä, onnellisuus olisi selkeästi käsitellyimpien arvojen kärjessä. Nyt se ei sijoittunut edes kymmenen käsitellyimmän arvon joukkoon. Toisaalta ulkonäkö oli aineiston käsitellyimpiä arvoja, mutta edellä mainittuun kysymykseen vastanneista vain kaksi käsiteltiin sitä kirjoituksessaan. Vain tätä kysymystä käytettäessä sen rooli olisi näyttäytynyt huomattavasti vähäisemmältä. Autoritaarisuuteen liitettäviä ominaisuuksia käsiteltiin vain ihanteiden vastakohtia suoralla kysymyksellä selvittäneissä kirjoituksissa. Noin kaksi viidestä nuoresta kirjoitti jotakin siihen kuuluvaa. Sen kohdalla tulisi kuitenkin huomioida, että kaikki asiasta kirjoittaneet olivat samassa luokkatilanteessa olleita poikia, jossa muutama poika huutelee aiheesta.

Kysymällä ”millainen minä haluaisin olla” selvisi lisäksi 90 % työtä ja 72 % hedonismia koskevista viittauksista. Myös näiden käsittelymäärät olisivat olleet huomattavasti nykytilasta poikkeavammat, jos kysymyksiä olisi käytetty yksipuolisemmin. Mielenkiintoista oli lisäksi se, että ulkonäkö mainittiin kyseistä muotoilua käytettynä vain joka kymmenennessä kirjoituksessa, kun vastaava luku koko aineiston tasolla oli 42 %. Jos kysymystä ei olisi käytetty, ulkonäköä olisi käsitelty aineistossa jopa 60 %:ssa kirjoituksista. Verratessa ihanteita ja ihanteiden vastakohtia selvittäneitä kirjoituksia toisiinsa, eroja oli erityisesti perheen kohdalla. Ihanteiden vastakohtia selvittäneissä kirjoituksissa ei käsitelty lainkaan perhettä, joka muuten mainittiin yhteensä kuudessa kirjoituksessa.

6.5. Arvojen muodostamisen haasteet ja ratkaisutoimenpiteet

Vaikka osa arvoista oli selkeästi havaittavissa ja nimettävissä, osa ilmaisuista oli tulkinnallisempia, jonka vuoksi viittausten yhdistäminen arvoihin oli paikoin haastavaa. Joissakin tapauksissa sama ilmaisu saattoi myös viitata samanaikaisesti useampaan tai vain yhteen potentiaalisista arvovaihtoehtoista. Tämä tilanne koski hedonismia ja virikkeisyyttä, yhteiskunnallista tunnustusta ja yhteenkuuluvuutta, varallisuutta ja omavaraisuutta sekä päihteidenkäyttöä ja päihteettömyyttä. Virikkeisyyden ja hedonismin perusarvojen kohdalla, joista jälkimmäinen sisältää mielihyvän, elämästä nauttimisen ja itsensä hemmottelun ja ensimmäinen jännittävän elämän, monipuolisen elämän ja uskaliaisuuden arvot, tilanne ratkaistiin raportoimalla yksittäiset, samoihin perusarvoihin sisältyvät, arvot yhdessä. Koska yksittäiset arvot muodostavat saman perusarvon kokonaisuuden ja niiden tulkinnallinen sijoittelu ei olisi ollut aineiston pohjalta perusteltua, erottelua arvojen välille ei tehty. Esimerkiksi halu ”*käydä niin Amatsonin sademetsissä kuin Pariisissakin.*”^{NuMT11} voisi samanaikaisesti viitata niin jännittävään elämään, uskaliaisuuteen kuin monipuoliseen elämään. Koska sekä hedonismin että virikkeisyyden arvojen kohdalla käsiteltiin samanaikaisesti kolmea yksittäistä arvoa, niiden yhteydessä olevat luvut tulisi suhteuttaa kokonaisuuden kannalta.

Yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuuden välillä ongelmallista oli, että samat viittaukset olisivat voineet tarkoittaa joko vain toista tai molempia samanaikaisesti, eivätkä ne muodostaneet virikkeisyyden tai hedonismin yksittäisten arvojen tavoin kokonaista perusarvoa. Yhteiskunnallinen tunnustus tarkoittaa toisilta saatavaa hyväksyntää ja kunnioitusta (Schwartz 2009, 14), kun yhteenkuuluvuuden muodostavat tunne sekä pitämisen kohteena olemisesta (mts.) että johonkin kuulumisesta (Myllyniemi 2012, 34–38). Ongelma koski muilta saatavan

hyväksynnän ja yhteenkuuluvuuden välistä erontekoa. Aineistossa oli useita ominaisuuksia, jotka motiiveista riippuen voisi sijoittaa joko toiseen tai molempiin mainituista arvoista¹⁵. Koska motiiveja ei pääosin teksteihin sisältynyt, rajaa arvojen välille ei voinut perustellusti toteuttaa. Eräs poika ei esimerkiksi koskaan haluaisi olla ”*yksinäinen - - syrjitty*”_{MiVP14}. Kirjoituksesta ei voi ilman tulkinnallisuutta asettaa ilmaisia vain muilta saatavan hyväksymisen haluamisen tai yhteenkuuluvuuden alaisuuteen. Toinen esimerkki rajanvedon vaikeudesta oli muutamien nuorten ilmaisema halu omata paljon kavereita. Aineistosta ei selvinnyt, oliko kyseessä halu pelkästä yhteenkuulumisesta suureen kaverijoukkoon vai nuorten keskuudessa olevasta statuksellisesta tekijästä vai ehkä molemmista samanaikaisesti. Samat perusteet koskevat myös suosittuna olemisen halua. Muut tulkinnalliset ominaisuudet olivat, suosittuna ja pidettynä, sekä yhdessä kirjoituksessa ihannetyttärenä, oleminen. Jälkimmäisistä myös pidettynä oleminen on liitetty mahdollisten yhteiskunnalliseen tunnustukseen viitanneiden ominaisuuksien joukkoon, sillä jos esimerkiksi haluaa muiden pitävän itsestään, ilmaisu saattaa pitämisen sanasta huolimatta viitata myös yleisempään hyväksyttynä olemiseen. Tilanteen ratkaisemiseksi arvojen mahdolliset käsittelymäärät ilmoitettiin sen mukaisesti, kuinka monen nuoren kirjoitukseen arvo enintään tai vähintään sisältyi.

Toisin kuin edellä mainitun arvoparin kohdalla, varallisuuden ja omavaraisuuden sekä päihteidenkäytön ja päihteettömyyden kohdalla viittaukset olisivat laskettavissa vain toiseen vaihtoehtoista arvoista, jolloin sama viittaus ei voisi tarkoittaa molempia samanaikaisesti. Nyt käsiteltävien arvoparien välille ongelmia tuotti nuorille esitettyjen kysymysten variointi ihanteiden ja ihanteiden vastakohtien näkökulmasta. Omavaraisuuden ja varallisuuden kohdalla neljä nuorta ilmaisi haluavansa olla joko ”*rikas*”_{NuMP7} tai omistaa muuta omaisuutta. Toiselle kolmannekselle rikkaus ei ollut tavoiteltavaa, kunhan elämän perusedellytykset täyttyisivät: ”*Haluaisin elää peruselämää, en haluaisi olla rikas.*”_{NuMP23}. Kuitenkin kolmannes vastasi ihanteiden vastakohtia selvittäneisiin kysymyksiin, ja ilmaisivat köyhyiden olevan epäihanteellista. Heidän kohdallaan ei ollut varmuutta, oliko ihanteellista varallisuus vai omavaraisuus, joten samoin kuin yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuuden arvojen suhteen, myös näiden kohdalla merkittiin niitä käsitelleiden nuorten vähimmäis- ja enimmäismäärät. Sama ratkaisu oli tehtävä myös päihteidenkäytön ja päihteettömyyden kohdalla. Kolme nuorta torjui kaiken halun päihteidenkäyttöön, kuten ”*en haluaisi ikinä käyttää päihteitä*”_{NuVP9}. Neljä nuorta ilmaisi suoraan alkoholin kuuluvan ihannenuoren elämään, sillä ihannenuori ”*Käyttää alkoholia*”_{NuMP5}. Kahdeksan nuorta kuitenkin suuntasi paheksuntansa rajatusti huumeiden käyttöä tai päihteidenkäytön

---

¹⁵ Schwartzin (2012, 4) arvomallissa arvot määrittyvät taustalla olevien motiivien perusteella.

ongelmakäyttöä, kuten alkoholismia, kohtaan. Eräs nuorista kirjoitti esimerkiksi, kuinka ihannenuoren vastakohta ”Käyttää päihteitä (lukuunottamatta alkoholi)”^{NuVP26}. Näistä kirjoituksista ei selvinnyt, onko esimerkiksi alkoholin kohtuullisempi käyttö ihailtavaa vai vain neutraalisti suhtauduttava tekijä. Tämän vuoksi mainitut kahdeksan viittausta liitettiin molempien yhteyteen.

Joidenkin arvoihin tai niihin sisällytettyjen ominaisuuksien yhteydessä oli viitteitä normatiivisuuteen. Näitä olivat ulkonäkö, muodikkuus, päihteidenkäyttö, harrastaminen, lahjakkuus sekä sovelias kapinallisuus. Koska kaikkien niitä käsitelleiden viittausten yhteydessä normatiivisuutta ei ollut, ne sisällytettiin tutkimuksessa arvoihin. Ulkonäkö osoittautui muutamassa kirjoituksessa jonkin vielä haluttavamman saamisen välineeksi. Eräs pojista esimerkiksi kirjoitti, ettei hän ”haluaisi olla läski tai liian laiha, enkä myöskään ruma, koska nämä henkilöt ei saa naisia ja niitä kiusataan (ulkonäkö on tässä iässä tärkein)”^{NuVP12}. Normatiivisuus välittyi erityisesti fyysisen viehättävyyden puutteen yhteydestä sosiaalisiin sanktioihin. Samassa yhteydessä sen asemaa korostettiin myös yläkoululaiselle kaikkein tärkeimpänä asiana. Yksi tytöistä puolestaan kirjoitti, kuinka ”en haluaisi, että ulkonäköni olisi näin tärkeä asia kuin se on nyt.”^{NuMT15}. Tässäkin ulkonäön merkitys osoittautui tärkeäksi, mutta sen rooli nuoren elämässä ei kuitenkaan ollut toivottava, vaan liian vaikuttava. Rokeachin (1973, 28) arvomalliin verratessa ulkonäön rooli vaikuttaisi kuitenkin ainakin joidenkin nuorten kohdalla perustuvan enemmän välinearvouteen kuin pelkkään normatiivisuuteen. Toiseksi aiemmissa tutkimuksissa ulkonäköä tarkasteltiin arvon näkökulmasta (ks. esim. Laihiala-Kankainen ym. 2010; Myllyniemi 2012, 99), joten sen sijoittamisella arvojen joukkoon jatkettiin edeltävien tutkimusten linjauksia. Kolmanneksi kaikkien ulkonäköä käsitelleiden kirjoitusten yhteydessä ei ollut normatiivisia sisältöjä, joten sen irrottaminen arvojen yhteydestä olisi ollut tulkinnallista.

Yhdessä kirjoituksessa muodikkuudelle, harrastamiselle ja päihteidenkäytölle annettiin painoarvoa normien täyttämiseksi ominaisen palkitsemisen, tässä tapauksessa ihailun, tavoittelemisessa:

”Yleisesti nuorten keskuudessa ihailtuna pidetään esimerkiksi sitä, että on suosittu. Ihailua haetaan kalliilla vaatteilla ja harrastuksilla. osa sortuu jopa päihteisiin ihailua tavoitellessaan.”^{NuMT20}

Mainittujen arvojen kohdalla oli paikoin myös muita normisidonnaisuuksia, kuten harrastamisen kohdalla se, että jo pelkälle harrastamiselle annettiin painoarvoa useammassa kirjoituksessa. Eräs nuorista kirjoitti esimerkiksi, että ihannenuoren vastakohta ”ei harrasta mitään”^{NuVP26}. Harrastamisen tavoin myös lahjakkuuden, joka on kyvykkyyden arvoon liitetty tekijä, mahdollinen normiyhteys sisältyi itse asian arvossa pitämiseen. Yksi vastanneista mainitsi, että ”Haluaisin

omistaa jonkun taidon ja harrastaa jotakin."^{NuMT19}. Vaikka itse lahjakkuuden kohteella ei valtaosin näyttänyt olevan merkitystä, yksi nuorista kuitenkin kirjoitti, *"Haluaisin olla todella taitava frisbeegolfissa. Haluaisin olla huolellinen ja onnistua kaikissa tehtävissä."*^{NuMP25}. Tämän maininnan vuoksi lahjakkuutta ei poissuljettu arvo-ominaisuuksien joukosta pelkäksi normiksi. Soveliaan kapinallisuuden normiyhteyksistä kertoi erityisesti kirjoitus, jossa ihannenuoren *"Täytyy rikkoa sääntöjä, mutta ei liikaa."*^{NuMP5}. Sääntöjen rikkominen nähtiin molemmissa sitä käsitelleistä kirjoituksista pakolliseksi, mutta sen tuli tapahtua sopivissa rajoissa.

Autoritaarisuuden¹⁶ yhteydessä tulisi huomioida se, että arvon käsittely todennäköisesti vääristyi erään aineistonkeruutilanteen aikana tapahtuneen huutelun seurauksena, jossa muutama poika vitsaili aihetta koskien. Käsittely vääristyi todennäköisesti ainakin määrällisten viittausten, jos ei myös aihetta koskevan näkökulman todellisuuden puolesta. Sitä käsitelleitä nuoria oli seitsemän, jotka kaikki olivat saman luokan poikia. Autoritaarisuuteen sisältyviä ominaisuuksia olivat seksuaali- ja etnisten vähemmistöjen vastaisuus. Näistä ensimmäistä käsiteltiin kahdessa kirjoituksessa, joissa ilmaistiin haluttomuutta koskaan olla homoseksuaaleja. Loput arvoa koskevista kirjoituksista koskivat entisyyttä, kuten ei koskaan haluaisi olla *"Tummaihoinen"*^{NuVP10}. Arvon nimeämisessä muita vaihtoehtoja olisi voinut olla suvaitsemattomuus, vähemmistövastaisuus tai etnosentrismi. Jälkimmäisin tarkoittaa oman ryhmän ulkopuolelle sijoittuviin ihmisiin kohdistuvaa vähempiarvoistamista. Tekijöitä, joihin arvottaminen tällöin kohdistuu, voivat olla esimerkiksi omasta ryhmästä poikkeava ihonväri, sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen. (Mezirow 1997, 7). Nyt arvo nimettiin autoritaarisuudeksi aikaisemman nuorten arvotutkimuksen esimerkin mukaisesti (Poutiainen 2007, 119).

---

¹⁶ Autoritaarisuus tarkoitti yksilöitä, jotka ovat avoimen kansallismielisiä ja suhtautuvat kielteisesti ulkomaalaisiin, maahanmuuttajiin sekä seksuaalivähemmistöihin (Poutiainen 2007, 119)

7. ARVOT YLÄKOULULAISTEN TULKINNOISSA MASSAMEDIAN IHANNENUORIKUVISTA

7.1. Massamedian ihannenuorikäsitely -tulkintoihin sisältyneet arvot

Seitsemännessä luvussa yläkoululaisten tulkinnat median ihannenuorikäsitelyistä järjestettiin käyttäen samoja arvoja kuin nuorten omista ihannekuviissa. Ensin aineistosta havaitut arvot esitellään taulukossa, joka jäsennettiin arvoihin viitanneiden nuorten määrän mukaisesti. Niistä käsitellään tarkemmin eniten huomioita saaneita arvoja. Sanallisissa ilmauksissa arvoja ei nostettu toisia korkeampaan asemaan. Toisessa alaluvussa kartoitetaan sukupuolten välisiä eroja arvojen tarkastelussa. Kolmanneksi eritellään variaatiosta seuranneita eroja arvojen käsittelyssä.

Seuraavassa taulukossa ovat kaikki arvot, jotka havaittiin nuorten tekemistä tulkinnoista median ihannenuorikuvista. Samaan yhteyteen merkittiin arvoihin viitanneiden nuorten kokonais- ja sukupuoliset määrät, kun tarkasteltavana oli, kuinka moni nuorista käsitteli arvoa kirjoituksessaan. Induktiivisesti havaitut arvot, joita ei nuorten ihanteissa havaittu, tummennettiin. Niitä käsitellään tarkemmin vasta seuraavassa, nuorten omia ihannenuorikäsitelyjä ja massamedialle tulkittuja ihannenuorikuvia vertailevassa pääluvussa.

TAULUKKO 7. Arvot yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikäsitteistä ja niitä käsitelleiden nuorten kokonais- ja sukupuoliset määrät.

Arvo	Nuorten määrät (tytöt/pojat) (Yhteensä 51 (27/24))	Arvo	Nuorten määrät (tytöt/pojat) (Yhteensä 51 (27/24))
Ulkonäkö	45 (24/21)	Maltillisuus	3 (0/3)
Yhteiskunnallinen tunnustus ^a	22 (14/8) – 7 (5/2)	Tottelevaisuus	3 (2/1)
Yhteenkuuluvuus ^a	21 (14/7) – 9 (6/3)	Uteliaisuus	3 (2/1)
Muodikkuus	20 (8/12)	Kyvykkyys	2 (2/0)
Urheilullisuus	14 (11/3)	Nöyryys	2 (2/0)
Menestys	11 (7/4)	Perhe	2 (0/2)
Autoritaarisuus ^b	11 (4/7)	Rohkeus	2 (1/1)
Terveys	11 (1/10)	Sovelias kapinallisuus	2 (2/0)
Kunnianhimo	10 (4/6)	Ulkoaohjattavuus	2 (2/0)
Päihteettömyys ^c	9 (4/5) – 6 (4/2)	Itsekunnioitus	1 (1/0)
Varakkuus ^c	8 (4/4) – 4 (3/1)	Itsekäs	1 (1/0)
Puhtaus	7 (4/3)	Ei oma itsensä	2 (2/0)
Avuliaisuus	6 (6/0)	Vastuuttomuus	2 (2/0)
Iloisuus	6 (3/3)	Laajakatseisuus	1 (0/1)
Luovuus	6 (5/1)	Onnellisuus	1 (1/0)
Älykkyys	6 (4/2)	Pelokkuus	1 (1/0)
Päihteidenkäyttö ^c	5 (3/2) – 8 (3/5)	Rehellisyys	1 (1/0)
Riippumattomuus	5 (3/2)	Sisäinen tasapaino	1 (1/0)
Seksuaalisuus	5 (5/0)	Sosiaalinen oikeudenmukaisuus	1 (0/1)
Täydellisyys	5 (5/0)	Tasa-arvo	1 (0/1)
Ystävällisyys	5 (5/0)	Tilannetaju	1 (1/0)
Hedonismi ^d	4 (3/1)	Vanhempia epäkunnioittava	1 (1/0)
Huumorintaju	4 (2/2)	Vapaus	1 (1/0)
Sosiaalisuus	4 (3/1)	Virikkeisyys ^d	1 (1/0)
Harrastaminen	3 (2/1)	Omavaraisuus ^c	0 – 4 (1/3)
Kohteliaisuus	3 (1/2)		

^a Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko yhteiskunnalliseen tunnustukseen tai yhteenkuuluvuuteen, tai molempiin samanaikaisesti.

^b Autoritaarisuuden käsittely todennäköisesti vääristyi jonkun verran erään poikaryhmän huutelun seurauksena yhdessä aineistonkeruutilanteessa.

^c Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko varakkuuteen tai omavaraisuuteen, osa joko päihteettömyyteen tai päihteidenkäyttöön. Lukuvaihtoehdot merkittiin aineiston perusteella todennäköisemmän kuvauksen mukaiseen järjestykseen.

^d Virikkeisyys ja hedonismi ovat Schwartzin (2012, 5) mallissa perusarvoja, jotka koostuvat molemmat kolmesta yksittäisestä arvosta. Koska osa-arvojen väliselle eronteolle ei ollut aineistossa tarpeeksi selkeitä perusteluja, yksittäiset arvot ilmoitettiin yhdessä perusarvon nimellä. Hedonismiin sisältyviä arvoja ovat mielihyvä, itsensä hemmottelu ja elämästä nauttiminen, virikkeisyyteen monipuolinen elämä, jännittävä elämä ja uskaliaisuus.

Ulkonäkö oli ylivoimaisesti käsitellyin arvo yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuoresta. Jopa yhdeksän kymmenestä (88 %) kirjoitti aiheesta, useat vielä eri tavoin. Eräs tyttö tulkitsi esimerkiksi, ettei ihannenuori ole ”*lihava, likainen, ruma, ällöttävä – on vastakohta kaikelle kauneudelle, terveydelle ja urheilullisuudelle.*”^{MeVT22}. Yksittäisiä ulkonäköön liitettyjä ominaisuuksia olivat erityisesti kauneus/komeus/hyvännäköisyys, muodikas pukeutuminen ja laihuus. Alle neljässä vastauksessa mainittiin lisäksi urheilullisen näköisyys ja laittautuneisuus. Epäihailtavia ominaisuuksia olivat eritoten lihavuus ja rumuus sekä vääränlainen ehostautuminen, kuten luonnollisuus tai liian musta meikki. Alle viiden nuoren tulkinnassa myös huonoihoisuus, liika pituus, lyhyys ja kahdella pojalla laihuus ei ollut ihailtavaa.

Muilta saatavaa yhteiskunnallista tunnustusta tarkasteltiin enimmillään kahdessa viidestä (43 %), mutta vähimmillään 14 %:ssä kirjoituksessa. Arvoa käsitelleiden nuorten määrät eivät selvinneet aineistosta yksiselitteisesti, koska osa viittauksista saattoi samanaikaisesti tai vaihtoehtoisesti merkitä myös yhteenkuuluvuuden arvoa¹⁷. Kirjoituksissa kuvattuja ihannetekijöitä olivat suosittuus, arvostettuna, pidettynä ja ihailun kohteena olemiset, paljon kavereita ja seurusteleminen. Ihanteiden vastakohtia olivat yksinäisyys ja syrjäytyneisyys. Yksi nuorista esimerkiksi tulkitsi massamedian ihannenuoren olevan muiden muassa ”*suosittu ja arvostettu*”^{MeMT17}.

Yhteenkuuluvuutta käsiteltiin enintään kahdessa viidestä (41 %), vähintään yhdessä viidestä (18 %) kirjoituksesta. Ihannetekijöitä olivat paljon kavereita, suosittuus, pidettynä oleminen ja seurusteleminen. Ihanteiden vastakohtia käsitelleissä vastauksissa epäihanteita olivat yksinäisyys, syrjäytyneisyys sekä joukkoon kuulumattomuus. Eräs nuoren tulkinnassa massamedian ihannenuoren vastakohtaksi kuvattiin ”*outo - - ei ole paljoa kavereita - - yksinäinen, syrjäytynyt, tekee kaiken toisin kuin muut - -*”^{MeVT31}. Kirjoituksessa joukkoon kuulumattomuutta käsiteltiin useaan kertaan. Outoudesta ja kaiken toisin tekemisestä saatu kuva oli, että ollakseen ihailtava, olisi oltava tarpeeksi samankaltainen muiden kanssa. Olennaista olisi omata myös paljon kavereita ja olla mukana sosiaalisessa ympäristössä.

Muodikkuus sisältyi kahteen viidestä (39 %) kirjoituksesta. Muodikas pukeutuminen, kuten ”*tyttöillä ja pojilla on molemmilla muodin mukaiset vaatteet*”^{MeMT13} (sic), muodosti valtaosan muodikkuuden sisällöstä. Vastauksissa joissa selvitettiin, millainen massamedian ihannenuori ei todellakaan ole, ilmaistiin kuitenkin lisäksi facebookiin kuulumattomuus tai sen käyttämättömyys, kaupoissa kiertelemättömyys, musiikin kuuntelemattomuus sekä jatkuva tietokoneen käyttäminen.

---

¹⁷ Yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuuden välisiä suhteita tarkasteltiin tarkemmin alaluvussa 6.5.

Eräs tytöistä esimerkiksi kirjoitti, että massamedian ihannunuoren vastakohta ”ei kuuntele musiikkia - - ei käy kaupoissa - -”^{MeVT22}.

Median ihannunuorikuvista tehdyissä tulkinnoissa arvoja ei selkeästi asetettu toisia tärkeämmiksi tai vähemmän tärkeiksi. Osa nuorista kuitenkin lähestyi aihetta pohtien, kuinka massamediaan sisältyy heidän näkemystensä mukaisesti erilaisia kuvauksia nuorista. Eräs kirjoitti esimerkiksi, ”aika paljon on kuitenkin erilaisia medioita ja niissä erilaisia nuoria. Esim. uutiset tuo yleensä ilmi huonoja puolia.”^{MeVP13}. Osassa kirjoituksista keskityttiin vain ulkoisten ja toiminnallisten ominaisuuksien, kuten ulkonäön ja lahjakkuuden, kartoittamiseen. Osassa massamedian ihannunuorta tulkittiin kuitenkin moraalista ulottuvuutta painottaen. Näiden kirjoitusten kohdalla olikin jonkun verran polarisoituneita näkemyksiä. Osassa ihannunuorikuva tulkittiin ennemmin hyveiden esikuvaksi, kuten

”Median ihannunuori on sosiaalinen ja tulee kaikkien kanssa toimeen. Onnistuu hyvin koulussa hyvillä arvosanoilla. On paljon kavereita ja harrastaa jotakin. Urheilee ja pitää itsestään huolta. Ei juo tai tupakoi. Iloinen ja reipas.”^{MeMT19}.

Toisaalla ihannunuorta käsiteltiin moraalisesti vastakkaisesta näkökulmasta. Tässä suhteessa kaksi kirjoitusta erottui selvästi muista. Niissä ihannunuorikuviin liittyi useita perinteisten arvonäkemysten vastaisia piirteitä, kuten vanhempien kunnioittamattomuus, päihteidenkäyttö, ei omana itsenään oleminen, vastuuttomuus, pelokkuus ja itsekkyyys. Toisessa tätä ääripäätä edustaneista tulkinnoista ihannunuorikuvaa havainnollistettiin seuraavasti:

”Median antama ihanne nuori on suosittu, kaunis/komea, laiha/lihaksikas, eikä ole oma itsensä, esittää kovempaa kuin mitä oikeesti on Saa vanhemmiltaan kaiken mitä haluaa. Ihannunuori polttaa röökiä ja juo alkoholia. Ei käy kouluaan kunnolla, eikä kunnioita vanhempiaan. Tekee mitä vain ollakseen suosittu. Hänen elämässään kaikki on hyvin eikä hän kohtaa elämässään ongelmia tai vastoinkäymisiä. Seurustelee lähes aina koulun suosituimman tytön/pojan kanssa. Ei uskalla olla oma itsensä, koska pelkää suosion ja unelmaelämän loppuvan siihen. Pelkää olevansa huonompi kuin muut. Yrittää voittaa kaikki muut jokaisessa asiassa.”^{MeMT14} (sic).

Yksi nuorista kuvasikin massamedian ihannekuvien moninaisuutta kirjoittamalla, ”Media esittää kahdenlaista kuvaa nuorista. 1) Kiltti, luokan priimus 2) Ongelmanuori. Median kautta saamme kuvan jossa nuoret asetetaan kahteen muottiin.”^{MeMT17}. Vaikka ihannunuori-tulkinnoissa oli nämä ääripäänsä, monissa kirjoituksissa oli kuitenkin ominaisuuksia äärikuvausten väliltä. Näin ollen näkemys vain kahdesta ihannekuvasta olisi myös liian yksinkertaistava. Aineisto kuvaakin osuvasti sitä, kuinka nuoret poimivat yksilöllisesti subjektiiviset tulkintansa massamedian ”ihanteesta”

monista eri kuvauksista. Näin ollen tulkinnat massamedian ihannenuorikuvista ovat paikoin jopa täysin vastakkaisia.

Schwartzin (2009, 13–15; ks. Taulukko 2) ja Rokeachin (1973, 28; ks. Taulukko 1) malleissa olleita arvoja, joita ei aineistossa käsitelty, olivat anteeksiantava, arvovalta, itsekuri, kauneuden maailma, kypsä rakkaus, henkinen tai hengellinen elämä, kansallinen turvallisuus, maailmanrauha, oma rauha, omia tavoitteita valitseva, oman elämänsä hyväksyvä, palvelusten vastavuoroisuus, pelastuminen, perheen turvallisuus, perinnäistapojen kunnioitus, rakastava, rohkeus, tosi ystävä, uskollinen, uskoon pitäytyvä, vaikutusvaltainen, vanhempia ja vanhoja ihmisiä kunnioittava, vastuullinen, viisautta, yhteiskunnallinen järjestys, yhteiskunnallinen valta, ykseys luonnon kanssa ja ympäristöä suojeleva. Arvojen sisään sijoittuvista ominaisuuksista jäivät näiden lisäksi käsittelemättä aitous, ajattelevuus, heikommasta huolehtiminen, kiireettömyys, luovuus, mielikuvituksen sellisuus, periksi antamattomuus, sitoutuneisuus, tyytyväisyys, työtä arvostavuus, uskollisuus, vaatimattomuus, vapaa-aika ja vilpittömyys.

Massamedian ihannenuorikuvista tehtyjä tulkintoja tarkastella tulisi huomioida autoritaarisuuden¹⁸ kohdalla se, että eräässä aineistonkeruutilanteessa muutama poika huuteli aiheesta keskenään. Nuorten omia ihanteita selvittäneessä aineistossa kaikki seitsemän arvoa käsitellyttä olivat kyseisen luokan poikia. Kun kyseistä luokkaa pyydettiin kirjoittamaan tämän jälkeen vielä tulkintansa massamedian ihannenuoresta, kyseisistä pojista kolme liitti autoritaarisen näkemyksen myös sen piiriin. Aiheen käsittely toisin sanoen saattoi vääristyä massamediaa tulkinneissa vastauksissa kolmessa tapauksessa. toisaalta sitä käsitelleitä nuoria oli lisäksi kahdeksan muista luokista, joten se oli kuitenkin yksi selkeästi massamedian ihannenuorikuvan sisään tulkittu arvo. Se koostui pääasiassa seksuaalivähemmistöihin kuulumisesta, mutta kahdessa kirjoituksessa käsiteltiin myös etnisiä näkemyksiä. Eräs vastaajista kirjoitti, ettei massamedian ihannenuori ole ”*vähemmistöönkuuluva – – tykkää pukeutua vastakkaiseksi sukupuoleksi, hermafrodiitti, trans-seksuaalinen, hämmentävä*”_{MeVP33} (sic). Kirjoituksessa käsiteltiin molempia mainituista arvoon sijoitetuista ominaisuuksista. Kaksi vastanneista käsitelti kirjoituksissaan etnisiä vähemmistöjä, joista toisen mukaan massamedian ihannenuori on ”*harvoin tummaihoisen*”_{MeMT15}.

---

¹⁸ Autoritaarisuuden määritelmä on alaluvussa 6.5.

7.2. Sukupuolten väliset erot tulkinnoissa median ihannenuorikuvista

Tyttöjen kirjoitukset olivat massamedian ihannenuorikuvaa tulkinneissa kirjoituksissa keskimäärin laajempia kuin poikien. Pääasiallisesti tytöt käsittelivät arvoja enemmän kuin pojat, jotka kuitenkin käsittelivät tyttöjä enemmän terveyttä, muodikkuutta, autoritaarisuutta, kunnianhimoa, päihteettömyyttä, kohteliaisuutta, maltillisuutta ja perhettä. Seuraavassa taulukossa ovat selkeimmät arvojen käsittelyerot sukupuolten välillä.

TAULUKKO 8. Selkeimmät sukupuolten väliset erot arvojen käsittelyssä yläkoululaisten massamedian ihannenuorikuva -tulkintoja koskevissa kirjoituksissa.

Arvo	Määrä (tytöt/pojat) Yht. 51 (27/24)
<i>Avuliaisuus</i>	6 (6/0)
<i>Muodikkuus</i>	20 (8/12)
<i>Seksuaalisuus</i>	5 (5/0)
<i>Terveys</i>	11 (1/10)
<i>Täydellisyys</i>	5 (5/0)
<i>Urheilullisuus</i>	14 (11/3)
<i>Yhteiskunnallinen tunnustus</i>	22 (14/8) – 7 (5/2)
<i>Yhteenkuuluvuus</i>	21 (14/7) – 9 (6/3)
<i>Ystävällisyys</i>	5 (5/0)

Avuliaisuus, ystävällisyys, seksuaalisuus ja täydellisyys sisältyivät ainoastaan tyttöjen tekemiin tulkintoihin, pojat eivät käsitelleet niitä kertaakaan. Toisaalta terveyden huomioineita tyttöjä ei ollut kuin yksi, kun jopa kaksi viidestä (42 %) pojasta käsitteli sitä ainakin kerran kirjoituksessaan. Myös muodikkuus sai enemmän poikien huomiota tulkinnoissa kuin tytöillä, sillä sitä käsiteltiin joka toisessa pojan kirjoituksessa, tytöistä siihen viitannetta oli kolme kymmenestä. Urheilullisuus noteerattiin tyttöjen kirjoituksessa huomattavasti poikia useammin. Pojista kahdeksannes, tytöistä jopa kaksi viidestä (41 %) kirjoitti sitä koskien ainakin yhden viittauksen.

Yhteiskunnallinen tunnustus ja yhteenkuuluvuus merkittiin mahdollisten viittausten minimi- ja maksimimäärien mukaisesti. Jos kaikki potentiaaliset arvoja koskettaneet viittaukset olisivat tarkoittaneet arvoja, tytöistä yli puolet (52 %) olisi käsitellyt molempia niistä. Pojista yhteiskunnallista tunnustusta olisi tällöin käsitellyt kolmannes pojista ja yhteenkuuluvuutta kolme kymmenestä, joten arvojen käsittelyero olisi huomionarvoinen. Jos arvoja olisi tarkoitettu minimimäärässä, maksimimääriin verrattuna sukupuolten väliset suhteet olisivat yhteenkuuluvuuden kohdalla melko samat, mutta yhteiskunnallisen tunnustuksen kohdalla poikien osuus olisi suhteessa vieläkin pienempi kuin tyttöjen.

7.3. Variointi massamedian ihannenuorikäsitely -tulkinnoissa

Kysymyksenasettelulla oli vaikutusta siihen, mitä arvoja yläkoululaiset käsittelivät kirjoituksissaan. Nuorten tulkinnoissa eroja oli kysymyksen kohtaisesti, mutta riippuen myös siitä, selvittikö kysymys ihanteita vai ihanteiden vastakohtia. Sekeitä eroja ei kuitenkaan yhtä paljon, kuin nuorten omia käsityksiä kuvanneessa aineistossa. Seuraavassa taulukossa ovat arvot, joissa variointi oli huomattavinta.

TAULUKKO 9. Selkeimmät variointierot yläkoululaisten tulkinnoissa massamedian ihannenuorikuvista.

Arvo	”Millainen on massamedian ihannenuorikuva?” (yht. 18 vastausta)	”Millainen massamedian ihannenuorikuva ei todellakaan ole?” (yht. 15 vastausta)	”Millainen nuoren ei pitäisi olla massamedian mielestä?” (yht. 19 vastausta)
Puhtaus	-	6 (40 %)	1 (5 %)
Muodikkuus	4 (22 %)	10 (67 %)	6 (32 %)
Terveys	1 (5 %)	5 (33 %)	5 (26 %)
Autoritaarisuus	1 (6 %)	6 (40 %)	4 (21 %)
Älykkyys	3 (17 %)	3 (20 %)	-

Selkein kysymyksen kohtainen ero koski puhtautta, mutta myös älykkyyden kohdalla oli havaittavissa pientä eroa kahden kysymyksen suhteessa kolmanteen. Muodikkuuden kohdalla keskimmaisessa sarakkeessa oleva kysymys sai eniten muodikkaista käsitteitä kirjoituksia, sillä siinä kaksi kolmesta käsitteli muodikkaista. Muilla kysymyksillä selvitettyä arvon käsittely oli huomattavasti vähäisempää. Ihanteiden vastakohtia selvitettyä korostuivat autoritaarisuus ja terveys. Autoritaarisuuden kohdalla tulisi kuitenkin huomioida, että kolmen pojan kohdalla aiheen käsittely saattoi vääristyä muutaman pojan keskinäisen huutelemisen seurauksena aineistonkeruutilanteesta, kuten jo aikaisemmin tässä luvussa käsiteltiin. Varioinnin suhteen se tarkoittaisi, että viimeisen sarakkeen kohdalla olevasta neljästä maininnasta kolme on saattanut olla seurausta keskinäisestä herjailusta, ei todellisista näkemyksistä. Neljäs asiasta maininnut oli samassa luokassa ollut tyttö, joka omia ihanteitaan koskevassa kirjoituksessa ei ollut sisällyttänyt huutelijoiden näkemyksiä tekstiinsä. Tämän vuoksi oletettiin, että tässä yhteydessä tehty maininta autoritaarisuudesta oli todennäköisesti vastaajan todellinen näkemys asiasta. Jos nyt kuitenkin poikien vastaukset eivät olisikaan todellisia näkemyksiä kuvaavia, kysymyksen kohtainen ero keskimmaisessa sarakkeessa olevaan olisi huomattavasti suurempi. Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella voi todeta, että keskimmaisen sarakkeen kysymys saattoi olla nuorille kaikista virittävin, sillä sitä koskevat vastaukset olivat keskimäärin monipuolisempia ja laajempia kuin kahteen muuhun kysymykseen vastanneet.

8 VERTAILUSSA YLÄKOULULAISTEN IHANNENUORIKÄSITYKSET JA TULKINNAT MASSAMEDIAN IHANNENUORIKUVISTA

Tässä luvussa vertaillaan ensin kahtatoista käsitellyntä arvoa yläkoululaisten omissa ihannenuorikuvissa ja massamedian ihannenuorikäsitelyistä tehdyissä tulkinnoissa. Tämän jälkeen kartoitetaan, mitä arvoja käsiteltiin näistä vain toisen yhteydessä.

TAULUKKO 10. Käsitellyimmät 12 arvoa nuorten omissa ihannenuorikuvissa sekä heidän tulkinnoissaan massamedian ihannenuorikäsitelyistä.

Yläkoululaisten ihannenuorikäsitelykset		Yläkoululaisten tulkinnat massamedian ihannenuorikäsitelyistä	
Arvo	Määrä (tytöt/pojat) Yht. 60 (24/36)	Arvo	Määrä (tytöt/pojat) Yht. 51 (27/24)
Ulkonäkö	25 (11/14)	Ulkonäkö	45 (24/21)
Vastuullisuus	23 (13/10)	Yhteiskunnallinen tunnustus ^a	22 (14/8) – 7 (5/2)
Yhteiskunnallinen tunnustus ^a	23 (13/10) – 14 (7/7)	Yhteenkuuluvuus ^a	21 (14/7) – 9 (6/3)
Avuliaisuus	19 (12/7)	Muodikkuus	20 (8/12)
Hyväkäytöksisyys	15 (7/8)	Urheilullisuus	14 (11/3)
Rehellisyys	14 (9/5)	Autoritaarisuus	11 (4/7)
Yhteenkuuluvuus ^a	13 (7/6) – 5 (5/0)	Menestys	11 (7/4)
Älykkyys	13 (6/7)	Terveys	11 (1/10)
Huumorintaju	12 (6/6)	Kunnianhimo	10 (4/6)
Kunnianhimo	12 (9/3)	Päihteettömyys ^b	9 (4/5) – 6 (4/2)
Riippumaton	12 (7/5)	Varakkuus ^b	8 (4/4) – 4 (1/3)
Tosi ystävyys	12 (6/6)	Puhtaus	7 (4/3)

^a Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko yhteiskunnalliseen tunnustukseen tai yhteenkuuluvuuteen, tai molempiin samanaikaisesti.

^b Osa aineistossa käsitellyistä ominaisuuksista olisi voinut viitata joko varakkuuteen tai omavaraisuuteen, osa joko päihteettömyyteen tai päihteidenkäyttöön. Lukuvaihtoehdot merkittiin aineiston perusteella todennäköisemmän kuvauksen mukaiseen järjestykseen.

Ulkonäkö, yhteiskunnallinen tunnustus ja kunnianhimo sisältyvät kahdentoista käsitellyimmän arvon joukkoon sekä vastaajien ihannenuorikäsitelyissä että massamedian ihannenuorikuvista tehdyissä tulkinnoissa, kun tarkasteltiin arvoja käsitelleiden yläkoululaisten kokonaismääriä.

Ulkonäkö oli käsitellyin arvo sekä nuorten omilla ihannenuorikäsitelyissä että nuorten massamedian ihannenuorikuvista tehdyissä tulkinnoissa. Sen tarkastelu massamediasta tehdyissä tulkinnoissa oli kuitenkin huomattavasti suurempaa kuin nuorten omilla ihanteissa, sillä se sisältyi jopa yhdeksään kymmenestä massamedian ihanteista käsittelevistä tulkinnoista, kun kahteen viidestä nuorten omia ihannekäsityksiä tarkastelleeseen kirjoitukseen. Molemmissa paheksuttaviin ominaisuuksiin liitettiin erityisesti lihavuus, josta kirjoitti 23 % ulkonäöstä kirjoittaneista nuorista nuorten omilla ihannenuorikäsitelyissä ja 45 % massamedian ihannenuoresta tehdyissä tulkinnoissa.

Suurin ero yläkoululaisten omien ihannenuorikäsitelyiden ja massamedian ihannenuorikuvista tehtyjen tulkintojen välillä koski vastuullisuutta, joka oli nuorten omilla ihanteissa toiseksi käsitellyin arvo. Kaksi viidestä (38 %) nuoresta siitä osana omia ihanteitaan, kun massamedia-tulkinnoissa siihen ei viitattu kertaakaan. Toiseksi suurin ero oli rehellisyyden arvon ilmenemisessä, joka nuorten ihanteissa oli kuudenneksi käsitellyin arvo. Massamediaan liitetyissä tulkinnoissa siihen viitattiin vain kerran, mutta nuorten ihanteissa joka neljännessä tapauksessa. Samansuuntaisia eroja oli myös tosi ystävyys, omana itsenään olemisen, uskollisuuden, työn sekä onnellisuuden kohdilla. Toisaalta seksuaalisuutta ja täydellisyyttä ei mainittu omien ihanteiden yhteydessä kertaakaan, kun massamediaan kumpikin niistä liitettiin joka kymmenennessä ihannetulkinnassa. Seuraavassa taulukossa ovat koottuna selkeimmät erot arvojen käsittelyssä.

TAULUKKO 11. Selkeimmät erot arvojen käsittelyssä nuorten ihannenuorikuvien ja heidän tulkintamiensa massamedian ihannenuorikuvien välillä.

Arvo	Yläkoululaisten ihannenuorikäsitelyt Yht. 60 (24/36)	Yläkoululaisten tulkinnat massamedian ihannenuorikäsitelyistä Yht. (51 (27/24)
Vastuullisuus	23 (13/10)	0
Rehellisyys	14 (9/5)	1 (1/0)
Tosi ystävyys	12 (6/6)	0
Omana itsenään oleminen	11 (6/5)	0
Onnellisuus	11 (8/3)	1 (1/0)
Työ	10 (8/2)	0
Uskollisuus	7 (4/3)	0
Seksuaalisuus	0	5 (5/0)
Täydellisyys	0	5 (5/0)
Tasa-arvo	0	1 (1/0)

Arvoja tai arvojen osaominaisuuksia, joita sisältyi nuorten omiin ihanteisiin, mutta joita ei massamedian ihannenuorikäsitystä käsittelevissä tulkinnoissa tarkasteltu, olivat aitous, ajattelevuus, elämän mielekkyys, heikommasta huolehtiminen, kiireettömyys, luotettavuus, luovuus, mielikuvituksellisuus, omien tavoitteiden valitseminen, periksiantamattomuus, rakastava, sitoutumattomuus, sitoutuneisuus, tosi ystävyys, tyytyväisyys, työ, uskollisuus, vaatimattomuus, vaikutusvaltaisuus, vapaa-aika, vastuullisuus ja vilpittömyys. Massamediasta tehdyissä tulkinnoissa olleita arvoja, joita ei havaittu nuorten omia ihanteita käsittelevissä kirjoituksissa, olivat seksuaalisuus, täydellisyys, tasa-arvo, ulkoahjattavuus, ei oma itsensä, vastuuttomuus, itsekkyyt, pelokkuus ja vanhempia epäkunnioittava. Näistä kuusi viimeistä olivat suorastaan nuorten omissa ihanteissa ilmaistujen arvojen vastakkaisia. Viisi viimeistä sisältyi lisäksi yhteensä kahteen kirjoitukseen. Seuraavassa avataan arvoja, joita käsiteltiin vain massamedian ihannenuorikuvia käsitelleissä tulkinnoissa.

Seksuaalisuutta käsiteltiin viidessä massamedian ihannenuorikuvaa koskevassa tulkinnassa. Ihannenuoren ei tulkinnassa nähty olevan ”selibaatissa”^{MeVT8}. Toinen nuorista kuvasi, kuinka ”Elokuviissa/sarjoissa myös pitää uskaltaa suudella, niinsanotusti harrastamaan seksiä yms.”^{MeMT27} (sic). Täydellisyyttä käsitelleitä nuoria oli samaten viisi. Yksi heistä kirjoitti, kuinka ”’Ihannenuorien’ tulisi olla täydellisiä miltein joka asiassa, ulkonäöllisesti ja sisäisesti mielellään myös.”^{MeMT13}. Ihanteen vastakohtaa tulkittiin toisaalla kirjoittamalla, ”median mukaan nuoren ei pitäisi olla epätäydellinen”^{MeVT1}.

Ulkoahjattavuus muodostettiin itseohjautuvuuden (ks. Taulukko 2), eli itsenäisen ajattelun ja toiminnan, vastakohtaksi. Aihetta käsiteltiin kahdessa massamedian ihannenuorikuvista tehdyssä tulkinnassa. Toinen heistä totesi, kuinka massamedian ihannenuori ”tottelisi vanhempiaan kaikessa ja eläisi heidän halunsa mukaan enemmän kuin omansa.”^{MeMT30}.

Vastuuttomuus, ei omana itsenään oleminen sekä itsekkyyt selvisivät erityisesti kirjoituksesta, jossa nuorelta kysyttiin, millainen massamedian ihannenuori on. Näistä jälkimmäistä käsiteltiin vain yhdessä, kun kahta ensimmäistä yhteensä kahdessa kirjoituksessa. Toinen heistä kirjoitti muun muassa, että ”Median ihannenuori on hoikka, hyväkuntoinen, kaunis/komea, suosittu, seksikäs, rikas, epäaito, epäluotettava, itsekäs. - -”^{MeMT15}. Myös toisen nuoren kirjoituksessa ihannenuorikuva tulkittiin vastuuttomaksi, joka ei lisäksi ole oma itsensä. Kirjoituksessa käsiteltiin myös pelokkuutta ja vanhempien epäkunnioittamista. Tulkinnassa massamedian ihannenuori ”Ei käy kouluaan kunnolla, eikä kunnioita vanhempiaan. - - Ei uskalla olla oma itsensä, koska pelkää suosion ja unelmaelämän loppuvan siihen. Pelkää olevansa huonompi kuin muut. - -”^{MeMT14}.

9 POHDINTA

Tutkimuksen eettisyyttä, reliabiliutta ja validiutta pyrittiin valvomaan tutkimuksen toteutuksessa. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten yksityisyyttä suojeltiin jättämällä tarkemmat koulutiedot pois raportista. Henkilötietoja ei sukupuolta lukuun ottamatta kerätty edes aineistonkeruutilanteissa. Eettisyyden kannalta hieman arveluttavaa on kuitenkin se, että tutkimukseen osallistuneet luokat saatiin opettajien ja rehtorien suostumuksen kautta, eikä oppilailta halukkuutta osallistumiseen selvitetty. Nuorilla oli kuitenkin mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja näin myös kävi muutaman nuoren kohdalla, jotka saapuivat luokkaan vasta aineistonkeruun aikana. Tämä kuitenkin on vallassa oleva käytäntö, jota on sovellettu jatkuvasti oppilaitoksissa tehdyissä tutkimuksissa. Toisaalta kokonaisten luokkien osallistuminen vähensi osallistujien valikoitumista, joka osaltaan lisäsi tutkimuksen mahdollisuuksia tavoittaa ikäluokkaa kokonaisuutena. Reliabiliutta tuettiin raportoimalla tutkimuksen toteutus niin, että tutkimus olisi pääpiirteiltään toistettavissa. Validiutta pyrittiin aineistonkeruvaiheessa tukemaan vaihtamalla massamedian ihannenuori -tulkintoja selvittäneet mutta epäonnistuneiksi osoittautuneet kehyskertomukset avoimiin kysymyksiin, jotta aineisto vastaisi suoraan tutkimusongelmiin. Alkuperäisenä tarkoituksena oli käyttää aineistonkeruussa vain eläytymismenetelmällisiä kehyskertomuksia, mutta ilmeni, että massamedian ihannenuori -tulkintoja käsittelevät kehyskertomukset eivät olleet tarpeeksi yksinkertaisia, jonka vuoksi osa vastaajista käsitti annetun tehtävänannon väärin. Tein tämän vuoksi valinnan siirtyä yksinkertaisiin avoimiin kysymyksiin aineistonkeruun aikana, joka osoittautui toimivaksi ratkaisuksi. Myös käytetyt arvomallit osoittivat, että nuorten ihannenuorikäsitteet sisälsivät arvoja, joten tutkimus mittasi sitä, mitä tavoitteena olikin.

Ulkonäön, omana itsenään olemisen, kypsän rakkauden, hedonismin ja elämän mielekkyyden arvojen merkityksellisyydet korostuivat aineistossa sanallisten ilmausten kautta. Vaikka kvantitatiivisesti tarkasteltuna esimerkiksi kypsää rakkautta käsitteli vain neljä nuorta ja elämän mielekkyyttä vain yksi, ne nähtiin merkittäviksi myös tulosten kannalta. Tämä siitä syystä, että nämä olivat arvoja, joita nuoret itse määrittelivät tärkeimpien arvojensa joukkoon. Suomalaisia nuoria virolaisiin ja venäläisiin vertaillaessa tutkimuksessa tärkeimpien arvojen joukkoon sisältyivät suomalaisten kohdalta muiden muassa omana itsenään oleminen sekä rakkaus (Laihiala-Kankainen ym. 2010, 59). Näiden arvojen ovatkin samansuuntaiset. Yhteyksiä aiempiin tutkimuksiin löytyi

myös Puohiniemen (2006, 27) tutkimuksesta, jossa hedonismi sijoittui arvojen keskinäisessä tärkeysjärjestyksessä kymmenestä perusarvosta toiselle sijalle hyvántahtoisuuden ollessa perusarvosita nuorten tärkeimmäksi koettu. Sen merkitys korostui tässä tutkimuksessa määrällisinä viittauksina. Yhdeksästä eniten käsitellystä arvosta kahdesta neljään sisältyi hyvántahtoisuuteen. Nämä olivat avuliaisuus, rehellisyys ja motiiveista riippuen mahdollisesti myös vastuullisuus ja yhteenkuuluvuus (vrt. Schwartz 2012, 4). Koska aineistosta ei kuitenkaan kattavasti selvinnyt arvojen motiiveja, yhteenkuuluvuutta tai vastuullisuutta ei voinut suoraan liittää hyvántahtoisuuden osaksi, sillä vastuullisuus saattaisi liittyä myös yhdenmukaisuuteen ja yhteenkuuluvuus turvallisuuteen. Suoriutumisen piiriin lukeutuvia yksittäisiä arvoja sisältyi yhdeksän kärkeen jopa kaksi, jotka olivat yhteiskunnallinen tunnustus sekä älykkyys. Puohiniemen (2006, 27) tutkimuksessa se kuitenkin sijoittui vasta seitsemännelle sijalle kaikista kymmenestä perusarvosta.

Ulkonäkö korostui sekä sitä käsitelleiden nuorten suurena määränä että sisällöllisissä kuvauksissa, joista eräässä sitä kutsuttiin vastaajien ikäisten tärkeimmäksi tekijäksi. Vaikka 2000-luvun puoliväliin sijoittuneissa tutkimuksissa ulkonäkö oli vähäisessä roolissa suhteessa muihin arvoihin (Laihiala-Kankainen ym. 2010; Wilska 2005, 44), vuoden 2012 Nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2012, 99) tutkija kiinnitti huomiota ulkonäön merkittävään yhteyteen elämän eri osa-alueisiin. Tämä tutkimus vahvistaakin vuoden 2012 nuorisobarometrin tuloksia ulkonäön merkityksellisyydestä 2000-luvun tutkimuksissa merkittämättömäksi nähdyn roolin sijaan. Tässä tutkimuksessa huomio kiinnittyi kuitenkin lisäksi ulkonäön yhteydessä olleisiin normatiivisiin viittauksiin. Vaikka useat nuoret kertoivat ulkonäön tärkeydestä eri tavoin, joissakin tapauksissa kerrottiin myös muun muassa sen liian korostuneeksi koetusta asemasta tai merkityksellisyydestä jonkin vielä halutun saavuttamisessa. Jatkotutkimuksia ajatellen ulkonäön kohdalla olisikin vielä avointa, miksi sen merkityksellisyys näyttäisi olevan niin korostunutta nuorten keskuudessa. Olisiko sen rooli mahdollisesti vain normatiivinen vai todellinen, sisäistetty arvo.

Kysyttäessä nuorten tulkintoja massamedian ihannenuorikäsitteistä, nuoret saattoivat kiinnittää erityistä huomiota juuri niihin piirteisiin, jotka ovat heille itselleen jollakin tavalla olennaisia, joko omien ihanteiden tai näiden vastakohtien näkökulmasta. Kirjoitukset olivatkin nuorten subjektiivisia arviointeja massamedian ihannenuorikuvista, jotka kuvastavat, millaiseksi juuri he tulkitsevat tämän kuvan. Mielenkiintoista ja todellisuutta kuvaavaa olikin se, kuinka monessa kirjoituksessa huomioitiin massamedialle tulkittavien ihannemahdollisuuksien potentiaalisia vaihtoehtoja. Ihanteeksi kuvattiin parhaimmillaan moraalisesti täysin toisistaan poikkeavia profiileja. Kirjoitukset havainnollistivat tästä näkökulmasta myös nuorten kykyä kriittiseen reflektointiin.

Verratessa yläkoululaisten ihannenuorikäsitteitä sekä tulkintoja massamedian ihannenuorikuvista suurin yhteneväisyys oli siinä, että molemmissa ulkonäkö, yhteiskunnallinen tunnustus ja kunnianhimo sisältyivät kahdentoista käsitellyimmän arvon joukkoon. Suurimmat erot koskivat määrällisiä käsittelyjä tarkasteltaessa vastuullisuutta ja rehellisyyttä, mutta myös tosi ystävyyttä, omana itsenään olemista ja työtä, joita massamedian ihanteeseen ei tulkinnoissa liitetty rehellisyyden yhtä viittausta lukuun ottamatta kertaakaan. Massamediaa käsittelevät tulkinnat olivat muutenkin pääasiassa kapeampia kuin nuorten omia ihannenuorikäsitteitä kartoittaneet kirjoitukset. Niissä käsiteltiin huomattavasti suppeampaa arvoalaa, mikä on ainakin jossain määrin ennakoitava seikka, kun toisessa tarkasteltavana ovat enemmän stereotypiat, kun toisessa omakohtaiset näkemykset itselle tärkeistä asioista. Toisaalta massamediaan joka kymmenennessä kirjoituksessa liitettyä seksuaalisuutta ja täydellisyyttä ei käsitelty kertaakaan nuorten omissa ihanteissa. Todennäköistä on kuitenkin, että seksuaalisuudella olisi oma merkittävä roolinsa ainakin joidenkin nuorten elämässä jo yläkouluaikana. Tämän vuoksi arvon puuttumista nuorten omista ihannekuvauksista voi mahdollisesti selittää kysymyksenasettelut, toisaalta se, ettei kaikkia arvoja joka tapauksessa sisällytetty aineistoon. Massamediaan liitettiin muutamissa kirjoituksissa lisäksi ominaisuuksia, jotka olivat moraalisesti vastakkaisia nuorten omille ihannenuorikäsitteille.

Tutkimuksessa mediavaikutusten tarkastelemista ei nähty vaihtoehtona niin tutkimusongelmien kuin valitun tutkimusasetelman vuoksi. Subjektivisia tulkintoja kartoittavana poikittaistutkimuksena edellytyksiä kausaalisuhteiden tarkasteluun ei ollut edes alkeellisella tasolla. Aineistoa tarkastellessa oli kuitenkin arveluttavaa, mistä useampi nuori oli saanut ihanteitaan esimerkiksi Suomen ulkopuolelle sijoittuvista eksoottisemmista asioista, kuten seikkailemisesta Amazonin sademetsässä tai unelmasta asua New Yorkissa toimivana valokuvaajana. Näihin kysymyksiin tutkimus ei kuitenkaan tarjoa selityksiä. Tällaiset esimerkit voisivat kuitenkin mahdollisesti viitata massamedian sosiaalistaviin vaikutuksiin, vaikka toki ihanteiden taustalla voisi olla esimerkiksi jonkun merkittävän toisen antaman esimerkin seuraaminen asioiden ihailussa.

Kvantifiointia käytettiin tutkimuksessa aineiston jäsentämisen työkaluna sekä sukupuolinäkökulman käsittelemisen mahdollistajana. Vaikka kvantifiointi toisaalta korosti joltain osin niitä arvoja, jotka nuorille olivat tärkeimpiä, kuten ulkonäköä, osaltaan se ei tavoittanut kaikkia arvostetuimpia arvoja, joista esimerkiksi elämän mielekkyyttä käsiteltiin vain yhdessä kirjoituksessa. Kysymys siitä, onko arvojen käsittelymäärä yhteydessä myös niiden tärkeyteen, näyttäisi tämän tutkimusaineiston valossa siltä, ettei kvantifiointi ole tae merkittävimpien arvojen havaitsemisesta. Joidenkin arvojen, kuten ulkonäön kohdalla, sillä kuitenkin näytti olevan myös yhteyttä arvon merkittävyyteen. Kvantifioinnilla ei kuitenkaan ollut tarkoitus asettaa käsiteltyjä

arvoja tärkeysjärjestykseen, eikä se siinä tehtävässä olisi onnistunutkaan. Jos tutkimuksessa olisi selvitetty arvojen tärkeysjärjestyksiä, kaikille olisi tullut esittää samat arvot esimerkiksi strukturoidun kyselyn muodossa. Tutkimuksessa haluttiin kuitenkin selvittää, olisiko nuorilla joitakin arvoja, joita ei aiemmin ole suomalaisissa nuorten arvotutkimuksissa havaittu, jonka vuoksi aineisto kerättiin kvalitatiivisesti ilman arvojen ennakkomäärittelyä. Tässä tavoitteessa onnistuttiin siltä osin, että aineistosta löytyi kuusi arvoa, joita ei ollut vielä aikaisemmissa tutkimuksissa tutkittu. Nämä olivat muodikkaus, tilannetaju, omavaraisuus, periksiantamattomuus, sovelias kapinallisuus ja luottavaisuus. Ongelmallista valinnassa oli kuitenkin se, että arvojen selvittäminen neljänneksessä yhtä kysymystä käyttäen oli jo lähtökohdiltaan sellainen, ettei kaikkia ihmisellä olevia arvoja mitä todennäköisimmin saa kattavasti samaan kirjoitukseen mukaan. Tämä todentautui tuloksissa muun muassa siinä, että 17:ää Schwartzin (2009, 13–15) arvomittariin sisällyntä arvoa ei käsitelty yhdessäkään vastauksessa. Näitä olivat anteeksiantavaisuus, arvovalta, henkinen tai hengellinen elämä, itsekuri, kansallinen turvallisuus, kauneuden maailma, maailmanrauha, oman elämänsä hyväksyminen, palvelusten vastavuoroisuus, perheen turvallisuus, perinnäistapojen kunnioitus, tasa-arvo, uskoon pitäytyminen, viisaus, ykseys luonnon kanssa, yhteiskunnallinen valta sekä ympäristönsuojelu. Arvojen esiintymättömyydelle voisi olla erilaisia syitä, kuten joidenkin arvojen kaukaisuus nuorten arjen käytännöistä. Kansallinen turvallisuus esimerkiksi ei välttämättä kuulu päällimmäisiin asioihin nuorten tietoisuudessa tilanteessa, jossa se ei ole ollut uhattuna missään vaiheessa nuorten elämää. Suoraan kysyttynä sen merkityksellisyys voisi olla aivan toista, kuten Puohiniemen (2006, 27) vuoden 2005 tutkimus, jossa nuorten keskuudessa turvallisuus sijoittui kaikista perusarvoista kolmanneksi, osoittaa. Mielenkiintoista käsittelemättömissä arvoissa on myös se, että kolmannes käsittelemättömistä arvoista, eli kauneuden maailma, maailmanrauha, tasa-arvo, viisaus, ykseys luonnon kanssa sekä ympäristönsuojelu, sisältyy universalismin perusarvoon. Joidenkin arvojen käsittelemättömyyteen saattoikin vaikuttaa se, että tutkimuksessa selvitettiin nuorten ihannenuorikäistyksiä arvojen näkökulmasta, eikä niinkään nuorten laajoja arvomaailmoja. Syynä arvojen käsittelemättömyydelle voisi joissakin tapauksissa olla myös yksinkertaisesti niiden arvottomuus. Käsittelemättömistä arvoista perinnäistapojen kunnioitus, uskoon pitäytyminen, oman elämänsä hyväksyminen sekä mahdollisesti myös henkinen tai hengellinen elämä sijoittuivat samaisessa tutkimuksessa toiseksi vähiten arvostusta saaneen perinteiden perusarvon alaisuuteen (mts.). Lisäksi arvovalta ja yhteiskunnallinen valta sijoittuivat kaikkein vähintään arvostusta saaneeseen vallan perusarvoon. Toinen kolmannes aineistosta puuttuvista arvoista sisältyy siis kahteen vähiten nuorten keskuudessa arvostettuun perusarvoon. Koska syitä kyseessä olevien arvojen käsittelemättömyydelle ei kuitenkaan ole tiedossa, tutkimuksessa ei voida tehdä niiden kohdalla suurempia johtopäätöksiä.

Varioinnin tarkastelu osoitti, että tutkittaville esitetyllä kysymyksellä tai kehyskertomuksella oli merkittävä vaikutus joidenkin arvojen käsittelyyn. Jos koko aineisto olisi esimerkiksi kerätty yhden kysymyksen avulla, useat arvoista olisivat sijoittuneet aivan toisin suhteessa koko aineistoon ja moni arvo tai arvon osaominaisuus olisi jäänyt havaitsematta. Huomionarvoista on myös se, ettei aineiston kannalta eroja tullut niinkään siinä, selvitettiinkö nuorilta ihanneminäkäsityksiä vai laajempia ihannenuorikäsitteitä. Ainoa selkeämpi ero koski epätietoisuutta, jota käsiteltiin hieman vähemmän ihanneminäkäsityksistä kertovissa kirjoituksissa. Variointia koskevat tulokset havainnollistavat selkeästi, kuinka merkittävässä asemassa kysymyksenasettelu voi olla saatujen vastausten kannalta, ja kuinka samaa ilmiötä on hyvä lähestyä useammista näkökulmista kattavamman tiedon saamiseksi tutkitusta ilmiöstä. Toisaalta arvojen selvittäminen kysymällä sekä ihanteita että ihanteiden vastakohtia osoittautui myös puutteelliseksi, sillä esimerkiksi varallisuuden ja omavaraisuuden kohdalla vastakohtia selvittäneet kuvaukset köyhyyden epäihanteesta eivät antaneet kiistämätöntä tietoa, kumpaan vaihtoehtoon ne sijoittuisivat paremmin.

Vaikka analyysivaiheessa osa teksteissä olleista viittauksista oli melko yksinkertaista sijoittaa olemassa olevien arvojen piiriin. Joidenkin viittausten sijoittelu oli kuitenkin haasteellista ja puutteellista erityisesti ominaisuuksien taustamotiiveista kertovien vähäisten tietojen vuoksi. Tämä oli havaittavissa erityisesti yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuudentunteen arvojen välillä, joissa useat viittaukset olisi erilaisten motiivien perusteella yhdistettävissä molempiin, ellei useampiinkin, arvoihin. Joitakin nyt arvoiksi kutsuttuja olisi voinut sijoittaa myös erinäisten arvojen alaisuuteen. Ulkonäkö voisi olla nähtävissä myös statuksellisena tekijänä tai sosiaalisena normina, joka voisi tällöin sijoittua myös suoriutumisen alaisuuteen. Urheilullisuus voisi sijoittua terveyden, sovelias kapinallisuus vapauden tai riippumattomuuden sekä päihteidenkäyttö mielihyvän osaksi. Valinnat tehtiin kuitenkin niiden yhteydessä kuvattujen perustelujen mukaisesti.

Tutkimus osoitti lisäksi, että nuorilla on todellisia arvoja, jotka eivät ole vastausten perusteella edes keskinäisessä ristiriidassa, kun vastaajien vastauksia tarkasteli omina kokonaisuuksinaan. Tämä tutkimus ei kuitenkaan voi vastata arvojen ja toiminnan välisen ristiriidan syihin. Tutkimus antoi kuitenkin aiheen kannalta mielenkiintoisen jatkotutkimusaiheen. Nuorten arvojen sirpaleisuutta pohtivien näkökulmien kannalta (vrt. Hautamäki & Hautamäki 2005, 177; Helve 2002, 218, 223; Laihiala-Kankainen 2010, 29–30) erityisen kiinnostavaa olisi selvittää yhteiskunnallisen tunnustuksen ja yhteenkuuluvuuden arvojen suhdetta muihin nuorilla oleviin arvoihin; voisiko näissä arvoissa olla selitysvaimaa arvojen näennäiselle pysymättömyydelle. Arvojen pirstaleisuuttahan on havaittu juuri sosiaalisissa konteksteissa, kun tutkittaessa nuorten omia näkemyksiä arvomaailmat ovat vaikuttaneet jopa yhtenäisiltä (vrt. Helve 2002, 223).

LÄHTEET

- Aho, S. 2002. Minä. Teoksessa Aho, S. & Laine, K. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava, 16–68.
- Allport, G. 1954. The nature of prejudice. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntietä ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Berger, P. & Luckmann, T. 2002. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Suom. V. Raiskila (toim.) 3. Painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Cooley, C. H. 1956. Human nature and the social order. Teoksessa Cooley, C. H. The two major works of Charles H. Cooley. Clencoe: Free Press.
- Durkheim, E. 1956. Education and sociology. Käänt. S. D. Fox. Glencoe Illinois: The Free Press.
- Emmers-Sommer, T. M. & Allen, M. 1999. Surveying the effect of media effects: a meta-analytic summary of the media effects research in “human communication research”. Human Communication Research 25 (4), 478–497.
- Eskola, J. 2010. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–87.
- Elkin, F. & Handel, G. 1972. The child and society: The process of socialization. 2. painos. New York: Random House.
- Grossberg, L., Wartella, E. & Whitney, D. C. 1998. MediaMaking. Mass media in a popular culture. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Hautamäki, A. & Hautamäki, J. 2005. Suomalaisnuorten sosiomoraaliset minäkuvat “hyveen jälkeisenä” aikana: alkaako sosiaalisen kameleontin aika? Teoksessa Pirttilä-Backman, A-M., Ahokas, M., Myyry, L. & Lähteenoja, S. (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 167–196.
- Helve, H. 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähion nuorista. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Vastapaino: Keuruu.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- James, W. 1950 The principles of psychology, vol. 1. New York: Dover Publications.

- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kangas, S., Lundvall, A. & Sintonen, S. 2008. Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi. Viitattu 29.02.2012 <http://goo.gl/mmvJVw>
- Korpinen, E. 1990. Peruskoululaisen minäkäsitys. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 34. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kääriäinen, H. 1986. Oppilaan selviytyminen koululaisena sekä minäkuvan ja kouluasenteiden kehitys peruskoulun luokilla 1–4: opettajien, oppilaiden ja heidän vanhempiensa tekemiin arviointeihin sekä suoritettuihin mittauksiin perustuva seurantalutkimus kahdessa helsinkiläisessä koulussa. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 45. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laihiala-Kankainen, S., Kala-Arvisto, U., Kraav, I. & Raschetina, S. 2010. Ninth graders's values, goals and views about learning and school. A comparative analysis in three countries: Finland, Russia, Estonia. Finnish Educational Research Association. Research in Educational Sciences 49. Jyväskylä: Finnish Educational Research Association.
- Malmelin, N. 2003. Mainonnan lukutaito. Mainonnan viestinnällistä luonnetta ymmärtämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Markus, H. & Nurius, P. 1986. Possible selves. American Psychologist 41 (9), 954–969. Viitattu 06.11.2012 http://www.scipie.net/docs/2009/8_Markus_Nurius_AP_1986.pdf
- Mead, G. H. 1972 (1934). Mind, self and society: From the standpoint of a social behaviorist. 18. PAINOS. Chicago: University of Chicago Press.
- Mezirow, J. 1997. Transformative learning: Theory to practice. Teoksessa Cranton, P. (toim.) Transformative learning in action: Insights from practice. New directions for adult and continuing education, 74. San Francisco: Jossey Bass, 5–12. Viitattu 08.04.2014 <http://goo.gl/dFci10>
- Mustonen, A. & Pulkkinen, L. 1997. Television violence: The development of a coding scheme. Journal of Broadcasting and Electronic Media 41 (2), 168–189.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. 2013. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-ajan tutkimus 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvosto. Nuorisosiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 64.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 46. Viitattu 23.02.2013. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi
- Myllyniemi, S. (toim.) 2010. Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Viitattu 27.02. 2013. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi
- Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Opetusministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Viitattu 28.02.2014. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi

- Myllyniemi, S. 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Opetusministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 37. Viitattu 21.04.2013 http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi
- Noppiari, E., Uusitalo, N., Kupiainen, R. & Luostarinen, H. 2008. "Mä oon nyt online!" Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ojanen, M. 1994. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.
- Poutiainen, O. 2007. Nuorten arvot ja yhteiskunta-asenteet. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Puohiniemi, M. 2006. Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Espoo: Limor-kustannus.
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Espoo: Limor-kustannus.
- Rauste-von Wright, M. 1986. Nuorison ihmis- ja maailmankuvaa X. Sosialisatioprosessi ja maailmankuva. 2. painos. Turun yliopisto. Psykologian tutkimuksia 36. Turku: Turun yliopisto, psykologian laitos.
- Rita, H., Valtanen, K. & Eskola, J. 2003. Tilastollisia tarinoita ja diskursiivisia tulkintoja. Teoksessa Eskola, J., Koski-Jännes A., Lamminluoto, E., Saaranen, A., Saastamoinen, M. & Valtanen, K. (toim.) Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita. Kuopio: Kuopion yliopisto, 125–142.
- Rokeach, M. 1973. The nature of human values. New York: The Free Press.
- Rotter, J. B. 1964. Clinical psychology. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Viitattu 29.02.2012 <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>
- Schwartz, S. H. 2012. An overview of the Schwartz theory of basic values. Online readings in psychology and culture, 2 (1). Viitattu 15.02.2013 <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schwartz, S. H. 2011. Kulttuuriset arvo-orientaatiot. Suom. M. Puohiniemi. Espoo: Limor Kustannus.
- Schwartz, S. H. 2009. Draft Users Manual: Proper Use of the Schwarz Value Survey, version 14 January 2009. Käänt. Romie F. Littrell. New Zealand: Centre for Cross Cultural Comparisons. Viitattu 18.02.2013 http://crossculturalcentre.homestead.com/DraftManual_SVS_14Feb2009.doc
- Schwartz, S. H. 1992. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa Zanna, M. P. (toim.) Advances in experimental social psychology, Vol. 25. San Diego: Academic Press, 1–65.
- Siljander, P. 1997. Kasvatus ja sosialisatio. Johdatus aiheeseen. Teoksessa Siljander, P. (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Spence, E. H., Alexandra, A., Quinn, A. & Dunn, A. 2011. Media, markets and morals. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Stice, E. M., Schupac-Neuberg, E., Shaw, H. E. & Stein, R. I. 1994. Relation of media exposure to eating disorder symptomatology: An examination of mediating mechanisms. Journal of abnormal psychology 103 (4), 836–840.

Stoolmiller, M., Wills, T. A., McClure, A. C., Tanski, S. E., Worth, K. A., Gerrard, M. & Sargent, J. D. 2012. Comparing media and family predictors of alcohol use: a cohort study of US adolescents. *BMJ Open* 2, 1–11. Viitattu 21.02.2012
<http://bmjopen.bmj.com/content/2/1/e000543.full.pdf+html>

Takala, A. 1974. Uuden sukupolven vaihtoehdot. Jyväskylä: Gummerus.

Takala, A. 1965. Sosiaalistuminen ja yksilön henkinen kasvu. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Takala, T. (toim.) 1991. Kasvatussosiologia. Juva: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Wilska, T–A. (toim.) 2005. Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005. Opetusministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 31. Viitattu 24.02.2012
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi